



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jens Bladt



**- og så
blev jeg
folke-
tings-
mand**



Historisk Samfund for Sønderjylland

- OG SÅ BLEV JEG
FOLKETINGSMAND

JENS BLADT
- OG SÅ BLEV JEG
FOLKETINGSMAND
(1953-68)



1971
UDGIVET AF HISTORISK SAMFUND
FOR SØNDERJYLLAND
I kommission hos
Danske Boghandlers Kommissionsanstalt, København

*Udgivet med støtte af
Fabrikant Mads Clausens Fond
Tryk: Th. Laursens Bogtrykkeri A/S, Tønder
Bogbind: J. P. Møllers bogbinderi, Haderslev
ISBN 87 7016 075 9*

INDHOLDSFORTEGNELSE

Hvem skulle have tænkt det	9
Min vej til Folketinget	11
Min debut på den politiske arena	14
Min jomfrutale	18
Glimt fra Folketingets arbejdsdag	22
Min kaffeklub	26
Parlamentariker-besøg på Danfoss	36
Politik, et spil om mennesker	43
Min eneste grænselands-politiske tale	58
Muntherhed i Folketinget	66
På studierejse i Østrig	72
Da jeg kom i karambolage med politimesteren	84
Krudt og knald i et folketingsudvalg	88
På informationsrejse i fællesmarkedslandene	97
6 dage i en omstridt by	102
Folketingsmand vandt konkurrence i twist-dans	109
Hvad man dog alt kommer ud for	119
Tilegnet gode venner i Folketinget	126
Mit sidste møde i Folketinget	138
Og så er løbet kørt	143
Personregister	149

FORORD

Min lille erindringsbog »Alsiske Minder«, som blev udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland i efteråret 1967, fik en særdeles positiv modtagelse i ca. 30 danske aviser og tidsskrifter, ligesom jeg har modtaget mange anerkendende breve fra private personer fra hele landet. Dette har inspireret mig til en fortsættelse for tiden 1953–68, da jeg var medlem af folketinget.

Mange toppolitikere, som har skrevet deres erindringer, har givet værdifulde bidrag til belysning og forståelse af dansk demokrati og parlamentarisme. Min bog er ikke noget politisk testamente. Den handler fortrinsvis om små hverdagshændelser på Christiansborg, emner der ellers ikke er skrevet ret meget om. Jeg har prøvet på at tegne et portræt af nogle kolleger og venner, som jeg har haft stærkest kontakt med. Hvor jeg skriver om lovgivningsarbejde, er det kun på de områder, hvor jeg selv har været med.

Det er mit håb, at bogen må blive et beskedent bidrag til at karakterisere hverdagen på Christiansborg og alle de små ting, der præger arbejdsdagen for folketingsmanden på det jævne plan.

JENS BLADT

HVEM SKULLE HAVE TÆNKT DET

En morgenstund i begyndelsen af oktober 1955. – Endnu hersker der forholdsvis ro i den højloftede forhal til folketinget på Christiansborg. Der høres kun den monotone klapren fra de rullende elevatorer. Portvagten hilser med et venligt godmorgen – jeg går op i garderoben og hænger mit overtøj på plads, hvorefter jeg ta'r med den rullende elevator til vandrehallen på 1. sal. Jeg lægger mærke til, at den folketingsbetjent, der sidder ved et skrivebord ved indgangen til folketingssalen, springer op og forsvinder ind i et sidelokale, da han får øje på mig. Et lille øjeblik efter vender han tilbage i følge med en ældre rengøringsdame i den traditionelle lyseblå arbejdskittel.

Hun styrer sine skridt direkte hen imod mig og hilser med et muntert:

– Godaw Jens! –

Lidt desorienteret besvarer jeg hendes hilsen i et reserveret tonefald.

– Kan du ikke kende mig, Jens? –

– Nej, men jeg kan høre, du er sønderjyde. –

– Det er lige, hvad der passer, og jeg er alsinger ligesom dig, kan du ikke huske Meta, Meta Andresen fra Helved?

– Hva, er du Meta, se det var da morsomt. –

Her er så forklaringen: Meta var husmandsdatter fra Helved, et år yngre end jeg. Sammen legede vi som børn, sammen gik vi i den lille enklassede tyske folkeskole i Helved. Hendes fars marker stødte direkte op til mit barndomshjem, og vi var i daglig kontakt med hinanden. Vore veje skiltes i de tidlige ungdomsår, og nu havde vi ikke set hinanden i ca. 40 år. Højest sandsynligt har vi i årene fra 1953–55 passeret hinanden utal-

lige gange i lokalerne og korridorerne på Christiansborg, uden at vi gensidigt har kendt hinanden.

Meta forklarede, at hun i den forløbne sommerferie havde været på Als. Nogen havde så spurgt hende, om hun havde set noget til Jens Bladt i folketinget. Det havde hun ikke og var ikke klar over, at jeg var i folketinget. Nu havde hun spurgt sig for hos førnævnte betjent, og havde aftalt, at han skulle bringe kontakten mellem os i stand, når jeg denne dag kom til folketinget.

Det kan nok være, det blev til en lang snak mellem Meta og mig om gamle dage, om minder fra barndomstiden og fælles bekendte. Ganske særligt husker jeg dog Metas karakteristiske replik: Ja, Jens, hvem skulle nu egentlig have tænkt sig, dengang vi to gik i den tyske skole i Helved, at vi engang skulle mødes på en fælles arbejdsplads i den danske rigsdag. Og det havde Meta så evigt ret i. – Der er trods alt lidt af eventyrets skær over det.

Med denne lidt utraditionelle indledning skal jeg i de følgende afsnit prøve på at fremkalde spredte situationsbilleder og fortælle om mine indtryk og oplevelser gennem 15 år i folketinget.

MIN VEJ TIL FOLKETINGET

Det er en kendsgerning, at jeg allerede i 1934 blev foreslået som folketingskandidat i Augustenborg-kredsen – med 0,01 % chance for at blive opstillet. Folketingsmand I. P. Nielsen, der siden 1920 havde været opstillet og valgt både i Sønderborg- og Augustenborg-kredsen, meddelte i efteråret 1934, at han kun ønskede opstilling i Sønderborg-kredsen. For første gang skulle vi i Augustenborg-kredsen opstille egen kandidat, omend han ikke kunne få stemmer nok til at blive valgt. Fra kredsens partiforeninger blev følgende bragt i forslag: Trykkeriarbejder Anders Andersen, Sønderborg, overgendarm C. H. Christensen, Skovby, snedker Hein Carstens, Vollerup og arbejdsmand Jens Bladt, Sjellerup. Ved den endelige afstemning opnåede Anders Andersen det højeste stemmetal og var dermed kandidat. Det var ikke nogen overraskelse, eftersom A. Andersen gennem den sidste halve snes år havde udført et dygtigt parti- og oplysningsarbejde i kredsen og var godt anskrevet i alle foreninger. Også C. H. Christensen, som på dette tidspunkt var kredsformand, fik mange stemmer. Jeg opnåede 4 stemmer. Det var ikke vanskeligt at gætte, at det var min egen partiforenings delegerede, som havde stemt på mig. – Tro nu ikke, at resultatet skuffede mig – tværtimod syntes jeg, det var morsomt at få en så særpræget tillidserklæring.

Anders Andersen indvalgte i folketinget ved det historiske valg den 23. marts 1943 under den tyske besættelse. Det var en stor dag i kredsens historie, da vi for første gang kunne vælge vor egen repræsentant på tinge. A. Andersens folketingsperiode blev dog af forholdsvis kort varighed. Allerede den 29. august samme år blev folketinget sat ud af funktion, indtil befrielsen i 1945. Den »døde« periode har sikkert været noget af

en skuffelse for A. Andersen og slet ikke i overensstemmelse med hans velkendte dynamiske virkestrang. I 1946 valgtes han til Sønderborg bys borgmester og trak sig ud af folketinget.

Som A. Andersens efterfølger blev opstillet C. H. Christensen, som indvalgtes den 28. oktober 1947. Som kredsformand havde han gennem mange år udført et dygtigt organisationsarbejde, var medlem af amtsrådet, næstformand i Lysabild sogneråd, og således godt kvalificeret til et folketingsmandat. Ved det følgende valg i 1950 blev C. H. Christensen ikke genvalgt. Mandatet måtte afgives til Haderslev-kredsens nye kandidat, barbermester Andreas Hansen, Haderslev. Ifølge de gældende, særlige opstillingsregler inden for socialdemokratiet medførte 1950-valget, at Augustenborg-kredsen rykkede op fra 4. til anden-pladsen på partilisten. Dermed var kredsens kandidat sikret genvalg ved førstkommende folketingsvalg. Så skete imidlertid det, som ingen kunne forudse, at C. H. Christensen i foråret 1951 blev ramt af en alvorlig sygdom og afgik ved døden.

Endnu engang måtte Augustenborg-kredsen finde en ny kandidat. Denne gang kom jeg ind i billedet på en mere realistisk måde end ved forspillet i 1934. Af kredsens 16 foreninger blev jeg bragt i forslag af 14; to foreninger foreslog vice-skoleinspektør J. M. Rasmussen, Sønderborg, som dog meddelte, at han ikke ønskede at blive opstillet. Dermed var sagen i realiteten afgjort. Ved et ekstraordinært repræsentantskabsmøde blev min kandidatur enstemmigt godkendt. Dette møde blev for øvrigt overværet af den senere udenrigsminister Per Hækkerup, som holdt en tale om den aktuelle politiske situation. Han har da også nogle gange i årenes løb i spøgefulde vendinger mindet mig om, at jeg faktisk kunne takke ham for, at jeg var kommet i folketinget.

At jeg blev opstillet var en smuk tillidserklæring, og det havde sikkert forbindelse med, at jeg gennem årene havde fået en ret fremskudt plads i den alsiske arbejderbevægelse. Fra 1940 havde jeg været ansat som fastlønnet kasserer og kontorbestyrer i den store afdeling »Als« af Dansk Arbejdsmands Forbund. I en lang årrække var jeg formand for Arbejdernes

Fællesorganisation, og fra 1946 formand for den socialdemokratiske kredsorganisation. Min nære tilknytning til såvel den faglige som den politiske arbejderbevægelse var det bærende grundlag for min opstilling. Gennem min virksomhed var jeg kendt af så at sige enhver arbejder i kredsen.

Hvordan reagerer man, når man ret uforberedt står over for den sikre mulighed at blive indvalgt i folketinget i ret nær fremtid? Ja, jeg burde nok have været henrykt, men det var jeg ikke. Jeg har aldrig sigtet mod et folketingsmandat. De tilidshverv, der gennem årene var mig pålagt, havde fyldt min tilværelse helt på en for mig selv tilfredsstillende måde. Udsigten til at komme i folketinget gav mig svære betænkeligheder. Evnede jeg nu også at leve op til en så forpligtende opgave, jeg, der ikke havde anden uddannelse end den tyske folkeskole; jeg, der ikke engang havde lært den danske grammatik. For det andet har jeg et personligt handicap, jeg er tunghør og bruger høreapparat. En tredje ting: med de gældende opstillingsregler og ganske særligt ud fra vore erfaringer i den sønderjyske storkreds, kunne jeg nemt risikere at blive indvalgt i folketinget for en kort periode for derefter at glide »ud i den kolde sne«. En arbejdsmand kan jo ikke på samme måde som en tjenestemand eller en selverhvervende vende tilbage til sit tidligere job, når han ikke genvælges. Jeg havde på det pågældende tidspunkt en fastlønnet stilling, som jeg nok kunne beholde indtil pensionsalderen, hvis jeg da passede mit arbejde tilfredsstillende.

Inden jeg gav tilsagn om at lade mig opstille, gik jeg til folketingsmand, redaktør Frede Nielsen for at rådføre mig med ham. Frede Nielsen forstod godt mine betænkeligheder, men mente bestemt, at jeg måtte sige ja. »Med din fremskudte placering i partiet og i arbejdsmandsforbundet og med den stærke opbakning, du har fået, er du i stand til fremfor nogen anden at samle partiets stemmer i kredsen,« sagde han og lovede mig al mulig støtte i mit arbejde.

Lidet anede jeg dengang, at trods min forholdsvis fremskredne alder skulle det blive mig forundt at repræsentere kredsen uafbrudt i næsten 15 år.

MIN DEBUT PÅ DEN POLITISKE ARENA

Af de 6 valgkampe, jeg i årenes løb har været igennem, har jeg endnu en klar erindring om den første. Det var forud for det historiske grundlovsvalg i april 1953.

Vel var jeg ikke helt fremmed over for det politiske klima i en valgkamp. Som kredsbestyrelsesmedlem og kredsformand havde jeg jo sammen med tidligere kandidater deltaget i utallige valgmøder og også lejlighedsvis givet mit besyv med i diskussionen. Men nu følte jeg et større ansvar, nu repræsenterede jeg partiet i kredsen. Jeg blev enig med mig selv om at vælge en forsigtig kurs. Alligevel skal jeg gerne indrømme, at der var nerver på hver eneste aften, når jeg skulle dyste med mine politiske medkandidater. (I Augustenborg-kredsen har vi altid benyttet udtrykket medkandidater frem for det mere krigeriske modkandidater.) Naturligvis var mit eget manuskript godt gennemtænkt og grundigt forberedt. Den første 20-minutters runde gav mig ingen vanskeligheder. Presset meldte sig først i de følgende runder, når diskussionen drejer ind på politiske detailspørgsmål. En dreven politiker opdager ret hurtigt modpartens svage punkter og udnytter det naturligvis. Føler man sig på gyngende grund, ja, så må man sno sig om ved det så godt som muligt eller søge at dreje diskussionen ind på et spor, hvor man føler sig mere sikker. Fra partikontoret modtog partiets kandidater løbende skriftlig orientering om mange aktuelle politiske problemer, og det var en værdifuld støtte.

Den første valgkamp faldt i en for mig uheldig tid. Jeg havde jo stadig mit daglige arbejde på arbejdsmændenes kontor. Den 1. april, altså samtidig med at valgkampen tog fat, havde vi årsopgørelse i afdelingen, hvad der medfører en del ekstraarbejde. Dertil kom, at jeg som kredsformand måtte tilrettelæg-

ge og lede valgkampen – et ret tidskrævende arbejde, når det skal gøres godt. Man vil forstå, at der ind imellem valgmøderne overhovedet ikke blev tid til at sætte sig nærmere ind i politiske detailproblemer, hvor nødvendigt og ønskeligt dette end var. I min første valgkamp deltog jeg i 17 valgmøder i løbet af 3 uger, hvilket nok må betegnes som topbelastning for en nybegynder. Det skal heller ikke nægtes, at på et vist tidspunkt nærmede jeg mig betænkeligt et nervesammenbrud. Dette vil jeg dog ikke bebrejde mine medkandidater. De var sådan set flinke nok.

For Venstre var opstillet gdr. Erik Boesen, der ligesom jeg selv var temmelig utrænet i den politiske debat. De konservative var repræsenteret ved den fynske gårdejer og tidligere folketingsmand Christian R. Christensen. Han var velbevandret i politik og kunne undertiden gøre én det lidt besværligt, særligt når det drejede sig om landbrugsfaglige problemer, hvor hans viden og erfaring langt oversteg mine kundskaber. Det samme kunne til en vis grad siges om den radikale kandidat, konsulent Fr. Petersen Slipsager, som også fortrinsvis beskæftigede sig med jordpolitikken. Men også han var nybegynder i »faget«.

Den mest sprælske kandidat i denne min første valgkamp var retsforbundets kandidat, dyrlæge Poul Frede Bårris. Mundrap som han var, kunne han forme sit indlæg som et gnistrende fyrværkeri med hug og hip til alle sider, undertiden til stor morskab for forsamlingen. Det skal dog tilføjes, at hans argumentation i høj grad var taktisk bestemt og noget løs i fugerne. Han var dog den bedste af os alle til at underholde forsamlingen.

En anden kandidat, som jeg mødte et par gange i min første valgkamp, var venstres kandidat i Sønderborg-kredsen, politimester A. M. Bjerre, Gråsten. Som medlem af landstinget var han helt fortrolig med det politiske stof. Det, der især prægede politimesteren, var hans dejlige humør og tørre lune. Med ham kunne man få nogle helt festlige meningsudvekslinger. Vist var han min politiske modstander, men jeg kunne pokkers godt lide ham.

Der var under valgkampen forud for rigsdagsvalgene i 1953 ingen udprægede tyngdepunkter i den politiske debat. Valgene til både folketing og landsting var jo bekræftelsesvalg for den nye grundlov, og det store flertal sluttede op om grundlovsændringen, en sag, der havde været til behandling i forfatningskommissionen siden 1946. Ganske vist blev der på møderne talt en del om grundloven, ikke mindst for at varme op til den kommende folkeafstemning, samt om en nedsættelse af valgretsalderen til 23 år. Regeringspartierne venstre og det konservative folkeparti lagde vægt på at fremhæve den forbedrede valuta-balance under den borgerlige regering. Fra socialdemokratisk side slog vi på, at regeringens politik havde befordret en stigende arbejdsløshed samt betydelige skattestigninger. Men derudover drejede diskussionen sig i stort omfang om socialdemokratiets tanker om en kommende folkepensionsordning samt en skattereform.

Så kom valgdagen den 21. april, hvor stemmerne skulle tælles, valgets resultat gøres op. For landet som helhed blev der kun små forskydninger, men dog en fremgang for socialdemokratiet på godt 23.000 stemmer, og partiets andel af de afgivne stemmer steg med 0,9 %. I Augustenborg-kredsen blev der afgivet 4.075 stemmer på socialdemokratiet, hvoraf jeg kunne notere 2.013 personlige stemmer, og det syntes jeg egentlig var pænt. For kredsen var det et minus på 26 stemmer i forhold til valget i 1950, en procentvis tilbagegang på $\frac{1}{2}$ %. Da der imidlertid også i de andre sønderjyske kredse var en tilsvarende tilbagegang, bevarede Augustenborg-kredsen 2. pladsen på partilisten til det valg, der skulle komme i september i henhold til grundlovsændringen.

Samtidigt med folketingsvalget den 21. april afholdtes valgmandsvalget for det opløste landsting, og landstingsvalget afholdtes den 28. april. Dette valg havde ikke nogen politisk interesse udover, at der i henhold til den gældende grundlov skulle ske nyvalg til begge rigsdagens ting, hvis opgave alene bestod i at ophæve landstinget og dermed indføre etkammerssystemet.

Jeg skal ikke nægte, at jeg følte det som en stolt dag i mit

liv, da jeg kort efter valget modtog indenrigsministeriets officielle meddelelse om, at jeg efter den foretagne opgørelse var valgt til medlem af folketinget.

Den nyvalgte rigsdag blev indkaldt til møde i rigsdagens fællessal den 6. maj. Trontalen blev holdt af statsminister Erik Eriksen, som kort meddelte, at den nyvalgte rigsdags hovedopgave var at vedtage samme forslag til en grundlovsændring som vedtaget af den afgåede rigsdag. Umiddelbart derefter afholdtes konstituerende møder i begge rigsdagens ting, som dermed var beslutningsdygtige. Forud for denne ekstraordinære rigsdagssamling var der opstået en regeringskrise, idet ministeriet Erik Eriksen havde mistet sit flertal og havde indgivet sin demissionsbegæring til kongen. For at undgå strid om grundlovssagen blev demissionen dog efter mange forhandlinger trukket tilbage, således at grundlovsændringen kunne føres til vejs ende af den samme regering.

Den nye grundlov blev endeligt vedtaget den 12. maj i folketinget med 125 stemmer mod 6 (kommunisterne), medens 2 venstremænd undlod at stemme. I landstinget skete vedtagelsen den 15. maj med 58 stemmer. 4 venstremænd stemte nej, medens 1 venstremand og 1 konservativ undlod at stemme. Den 28. maj blev grundloven bekræftet ved en folkeafstemning med et knebent flertal. En lang og trang vej til en betydningsfuld forfatningsreform blev lykkeligt afsluttet. Den 5. juni, datoen for Danmarks frie grundlov af 1849, blev den nye grundlov sat i kraft ved kongens underskrift. Denne højtidelige ceremoni er senere foreviget ved et maleri, som er ophængt i rigsdagens fællessal.

MIN JOMFRUTALE

Når et folketingsmedlem for første gang skal tale fra den fornemme talerstol, kaldes dette for medlemmets jomfrutale. For medlemmet selv er dette noget særligt, som han vil blive ved at huske. Der kan for mange medlemmer gå måneder og halve år, inden man får betroet sit første ordførerskab. Når et lovforslag fremsættes, er det gruppens indstillingsudvalg, der indstiller til gruppen, hvem der skal være ordfører og hvem der skal være udvalgsformand og hvem der i øvrigt skal være medlemmer for partiet i det kommende udvalg. Som regel tiltrædes indstillingen uden kommentarer. For at kunne besætte formandsposten er det naturligvis en forudsætning, at partiet har regeringsmagten og evt. sammen med et andet parti udgør et flertal i udvalget. I samarbejdet med de radikale var det i mange år en fast regel, at socialdemokratiet besatte formandspladsen i udvalget, medens de radikale fik næstformanden.

En dag i januar 1954 meddelte gruppeformanden, Ejner-Jensen, i sin oplæsning af udvalgsbesættelser, at Jens Bladt var indstillet som ordfører for lovforslaget om udlån til arbejderboliger på landet. »Nå, Jens«, tænkte jeg, »nu er du sgu leveret!« Jeg vidste jo, det ville komme før eller senere, og alligevel får man en mærkelig beklemt følelse den dag, det er alvor. Ved resten af dette gruppemøde var jeg vist temmelig »fraværende«. Mine tanker kredsede hele tiden om den opgave, der nu var pålagt mig.

Hvad vidste jeg om loven om landarbejderboliger? Ikke ret meget, udover at det var en lov, hvorefter ubemidlede arbejdere på landet med statens støtte kunne opføre en bolig på gunstige vilkår. Jeg gik i gang med at studere lovforslagets paragraffer og bemærkningerne til disse. Egentlig forekom forsla-

get mig slet ikke særlig indviklet. Men jeg var dog klar over, at det ikke var tilstrækkeligt blot at kende lovforslaget. Jeg måtte også have indsigt i denne lovgivnings historie. I folketingets arkiver fandt jeg frem til en mappe, der indeholdt alt, som vedrører denne lovgivning lige fra 1938, da loven oprindeligt blev gennemført. Jeg brugte mange timer til at pløje mig gennem det omfangsrige stof, men følte mig så også temmelig sikker.

Loven var i alle årene gennemført i bred enighed mellem partierne. Det var i sig selv glædeligt og ydermere kunne jeg deraf slutte, at der næppe blev tale om modstridende synspunkter med deraf følgende debat. Det var jo ikke netop det, jeg var ude efter den første gang jeg skulle på talerstolen.

Den 22. januar 1954 kom de nævnte lovforslag til 1. behandling. Mit omhyggeligt udarbejdede manuskript lå klart. Jeg havde om formiddagen undersøgt den mekanik, som talerstolen er forsynet med, hvorved man kan hejse pulten op og ned efter behov. Nogle medlemmer er nærsynede og andre langsynede. Selv skulle jeg have pulten så høj som muligt og var derfor klar over, at jeg skulle trykke på en knap, når jeg kom op på talerstolen. Jeg besteg talerstolen som første taler og trykkede med det samme på omtalte knap. Pulten rokkede sig ikke ud af stedet, hvilket gav anledning til min første nervøsitet. Men det var der ikke noget mærkeligt i, for pulten var så højt oppe, som den kunne komme. Læseren vil nok smile ad en så detaljeret skildring af en så uvæsentlig ting, men det hører skam med i billedet for den, der første gang skal op på skafottet. Jeg kunne ikke undgå at bemærke, at der var nogle af de »ærede« medlemmer i salen, der smilede over mit mislykkede tryk på knappen.

Jeg holdt så min tale, der varede ca. 15 min., i en så uimponeret stil, som det var mig muligt. Og jeg slap vist ganske godt igennem. Jeg sagde mange pæne ord om landarbejderboliger og de bestemmelser, som lovforslagene indeholdt, uden dog at kommentere de enkelte paragraffer. Det er jo en fast regel, at man ved en 1. behandling kun beskæftiger sig med forslagets principielle linjer. Jeg sluttede med på mit partis vegne at anbefale lovforslagene til en velvillig behandling.

At jeg alligevel har haft nerver på, kom klart til udtryk et øjeblik senere. Medens venstres ordfører Jens Sønderup besteg talerstolen, indtog jeg min plads ved ordførerbordet. At der var forbud mod tobaksrygning i salen under møderne, var jeg helt klar over. Ikke desto mindre og i fuldkommen tankeløshed fiskede jeg en pakke cigaretter op af lommen, stak ild på en cigaret og pustede den blå røg ud i luften. Heldigvis for mig havde formanden, Gustav Pedersen, sine argusøjne et helt andet sted i dette øjeblik, ellers havde jeg helt bestemt fået en skarp irettesættelse. Men der var en anden, der opdagede fadæsen, det var overbetjent Larsen, som med en streng mine gav mig et ublidt puf, som ikke var til at misforstå. Cigaretten blev omgående slukket. Jeg kiggede engang mod ministerbænken og så, at de tilstedeværende ministre morede sig kostelig.

Tilbage er kun at fortælle, at forhandlingen om lovforslagene foregik ganske sagligt og uden komplikationer af nogen art. Alle ordførere gav tilslutning til forslagene, dog med ønske om at drøfte visse problemer i et udvalg. Landbrugsminister Jens Smørum kunne herefter i en kort svartale takke for den enstemmige tilslutning. Jeg havde den tilfredsstillelse, at ministeren efter mødet kom hen til mig og udtalte sig rosende om den tale, jeg havde holdt.

Der er den skik i den socialdemokratiske gruppe, at når et medlem har holdt sin jomfrutale, får han en speciel hilsen fra de gruppefæller, der er til stede i salen. Der skrives et rim på en kuvert, forfatteren var dengang som regel Lars P. Jensen, den senere handelsminister og direktør i F.D.B. Kuverten går så rundt fra mand til mand og forsynes med underskrift, og hvert medlem putter en mønt i kuverten. Den kuvert, jeg modtog, var forsynet med følgende rim:

Fra Als kom du ind i de høje sale,
i dag har du holdt din jomfrutale,
du talte om arbejderbolig på landet,
skönt Als tildels er omgivet af vandet.

Kuverten indeholdt i kontanter 3,48 kr.

Til min store overraskelse, (da det ellers ikke var almindeligt), fik jeg overrakt en ekstra kuvert, med underskrifter af følgende 4 tilstedeværende ministre: Hans Hækkerup, Jens Smørum, Johan Strøm og Frede Nielsen. Kuverten var forsynet med følgende sjove vers, efter skriften at dømme forfattet af Johan Strøm:

Nu ta'r vi a' vor gamle hat
og hilser på dig kære Bladt.
Din tale den var god
for dem der mangler hus og bo.

Og minsandten om der ikke også kom en kontant hilsen fra oppositionen. Min sønderjyske kollega og landsmand, venstremanden Simon From stak mig en 5-øre. Hvad betød nu dette? – I første øjeblik kom jeg til at tænke på, at den gamle kendte tyske socialdemokratiske pioner, August Bebel, engang i en tale har sagt:

»Wenn meine Feinde mich schimpfen, dann weiss ich, dass ich auf den rechten Weg bin, aber wenn meine Feinde mich loben, dann frage ich mich selbst: August, August, was hast du gemacht.«

Jeg er nu slet ikke i tvivl om, at Simon Froms kompliment var velment, og så spørger jeg mig selv, om det egentlig ikke er en sådan lillebitte ting, der bidrager til at karakterisere et sundt demokrati.

GLIMT FRA FOLKETINGETS ARBEJDS DAG

Det er med en lidt mærkelig og beklemt følelse, man første gang indtager sin plads i folketingssalen. Jeg fik tildelt 4. plads til højre lige inden for døren, i »grebningen«, hvor nye medlemmer placeres. Der er langt op til »kardinalerne« på de forreste rækker. Men i grebningen har man den fordel at have en særdeles fin udsigt over det fornemme forum, så man i ro og mag kan iagttage de mange medlemmers gøremål i tryk forvisning om at man selv er beskyttet mod at blive nidstirret bagfra. Der foregår altid lidt i salen under et møde, om ikke andet haster uniformerede betjente rundt mellem rækkerne og for-deler lovforslag, betænkninger, fortryk og alskens andet ma-teriale. Medlemmer hentes ud til telefonen, vandglasset på ta-lerstolen skal udskiftes, og sådan er der så meget. Som nyt medlem gør man sine iagttagelser, men skal i øvrigt gøre sig så lidt bemærket som muligt.

Her sidder de jo, de gamle parlamentsrotter, navne der dag- lig står blæst om i den landspolitiske debat. Det er dem, der er skyld i, at man faktisk i den første tid går rundt med et mindre- værds kompleks. Dette her er jo ikke nogen vælgermødefor- samling som hjemme i forsamlingshuset, hvor man opfatter sig selv som den, der spiller første violin i orkestret. Her er selve det lovgivende politiske forum, her træffes de vigtigste beslut- ninger om samfundets funktioner.

Der kan dog godt lejlighedsvis opstå vælgermødestemninger i folketinget, fortrinsvis under en åbnings- eller finanslovde- bat, hvor de store linjer trækkes op i den aktuelle politiske si- tuation. Da bliver der i stor udstrækning talt »ud af vinduet«, med et ordvalg, der skal danne grundlag for de fede avisover- skrifter den næste dag. Der kan fremkomme pudsige ordduel- ler, som giver udtryk for den djærve danske humor.

Fra gammel tid har det været bestemt i folketingets forretningsorden, at tiltalen fra tingets talerstol skulle lyde »det ærede medlem« og »den højtærede minister«. Hvis ikke disse højtidelige vendinger nøje blev overholdt, vankede der påtale fra »den høje formand«. Jeg har selv været ude for det. Denne tiltaleform blev ændret i 1964, vistnok til stor tilfredshed for langt de fleste medlemmer. Ganske vist er det stadig tilladt at bruge de nævnte tiltaleformer, men det står et medlem helt frit for. Denne lille reform er efter min mening helt i overensstemmelse med nutidens demokratiske synspunkter.

For det høje tings værdigheds skyld er der som bekendt en grænse for de mere eller mindre »uhumske« sprogblomster, som en taler kan fristes til at anvende over for en politisk modstander i en livlig debat. De fleste medlemmer har en sikker fornemmelse af, hvor denne grænse ligger. Den høje formand våger nøje over at den urbane tone overholdes. i modsat fald vanker der påtale.

Og dog kan det ske, at en taler på en uangribelig måde kan få fremført en hård replik, som han af sit inderste hjerte ønsker at affyre mod sin modstander. For eksempel var to af folketingets skrappe debattører, »den stærke smed« Hans Rasmussen og venstremanden, fhv. minister Axel Kristensen engang kommet ind i ret skarpe meningsudvekslinger. Hans Rasmussen stod veltalende som altid på talerstolen og argumenterede, medens Axel Kristensen sad lyttende ved ordførerbordet. Pludselig går Hans Rasmussen i stå. Blikket flakker ligesom hjælpeløst ud i rummet. Vi aner, at nu er der opræk til et eller andet mellemspil. Efter et lille øjeblik pause vender han sig mod formanden ved sin højre side, og med øjne så troskyldige som et femårs barns spørger han: »Jeg vil spørge den høje formand, om det er tilladt at kalde det ærede medlem for en hykler?« I en bister tone svarer formanden, at det ikke er tilladt. Med alle tegn på inderlig fortrydelse kommer Hans Rasmussens kommentar vendt mod salen: »Nå, men så vil jeg heller ikke gøre det.« Jublende lattersus over hele salen. Det stakels offer er den, der morer sig mest. Det er den slags, der er med til at krydre folketingets hverdag.

På et politisk møde i min valgkreds stillede en vælger en gang et spørgsmål til mig. Han sagde: Man kan undertiden læse i avisen, at folketingets møde begyndte kl. 13 og sluttede 13.30. Om ikke jeg syntes, at dette ikke stod i et rimeligt forhold til den normale arbejdstid, som andre borgere havde. Et sådant spørgsmål tyder på, at nogle har den opfattelse, at folketingets mødetid er folketingsmandens arbejdsdag. Det er en misforståelse. Indrømmet, at folketingets møder somme tider kun varer kort. Men dermed er arbejdsdagen ikke slut. En folketingsmand har mange gøremål. Det mest tidskrævende er vel nok de mange udvalgsmøder der bliver holdt hver eneste arbejdsdag. Lovgivningens egentlige værksted er jo udvalgsarbejdet. Det er ikke ualmindeligt, at et medlem skal deltage i 3-4-5 udvalgsmøder samme dag. Udvalgsarbejde kræver i alle tilfælde også personlig indsats af hvert enkelt udvalgsmedlem. Med et lovforslag følger som regel et ganske anseligt antal bilag, såsom skriftligt besvarede spørgsmål, som udvalget har stillet til vedkommende minister, eller skriftlige henvendelser fra organisationer m. fl. For at kunne følge udvalgsbehandlingen må et udvalgsmedlem bruge en del af sin tid til at sætte sig ind i emnets problemer og studere de foreliggende bilag.

Andre ting tæller med i folketingsmandens arbejdsdag, f. eks. møder i partigruppen, som regel hver dag. Her drøftes lovforslagene, aflægges beretninger fra igangværende udvalgsarbejde, foretages indstillinger til udvalgene osv.

Vælgerne i valgkredsen tildeler deres folketingsmand ikke så få opgaver. Dette ved jeg af egen erfaring. I de mange år, jeg var medlem af folketinget, var der praktisk talt ikke en uge, hvor jeg ikke fik et eller andet problem hjemmefra, som jeg skulle søge en afklaring på gennem mine kontakter på Christiansborg. Det skete at man kom ud for uløselige opgaver, men i mange tilfælde lykkedes det dog at finde frem til et resultat. Jeg har oplevet mange rørende eksempler på taknemlighed fra folk, som man har haft held til at hjælpe med løsning af et personligt problem. Man var også selv glad for at kunne yde den slags tjenester.

Folketingsmandens hverdag er altså andet og mere end at

sidde og lytte til ham eller hende, der står på tingets talerstol. Lad mig også indføje nogle bemærkninger om den ofte omdiskuterede ting: de mange tomme stole under møderne. Det kan ikke bortforklares, at folketingsalen ofte er tyndt besat under møderne. Det afsløres ofte af fjernsynet. Så er spørgsmålet: hvor er de fraværende medlemmer? I snapstinget, vil nogen nok mene! I sandhedens interesse: ja, man vil altid kunne finde nogle medlemmer der, særlig under møder, der strækker sig over mange timer. Men der er andre, mere vægtige forklaringer. En hovedårsag er de mange udvalgsmøder, der afholdes dagen igennem. Hvert udvalg består som regel af 17 medlemmer, så det medfører et betydeligt minus i salen, når flere udvalg holder møde samtidig med debatten i salen.

Et vist antal medlemmer vil også til enhver tid være fraværende på grund af møder eller andre gøremål rundt i landet. Dette kan konstateres ved, at det er uhyre sjældent, at samtlige folketingsmedlemmer deltager i afstemninger. Når der skal foretages afstemninger, trykker formanden på en knap, hvorefter et alarmsystem går i gang i samtlige udvalgsværelser og lokaler i hele huset. I løbet af få minutter fyldes rækkerne op i salen. Medlemmer, som har været fraværende under mødet i salen, er underrettet om, hvad afstemningerne drejer sig om.

De tomme stole kan altså ikke uden videre udlægges som udtryk for svigtende interesse for det der foregår i folketingsalen.

MIN KAFFEKLUB

Det er velkendt, at der er etableret en række kaffeklubber på Christiansborg. En kaffeklub er en privat sammenslutning af en snæver kreds af partifæller, der som regel hygger sig sammen ved eftermiddagskaffen i snapstinget. Jeg har en fornemmelse af, at disse kaffeklubslabberadser har en vis betydning for lovgivningsarbejdet. Her bliver der lagt politiske kabaler, og her kan enhver ganske uforpligtende fremføre sin hjertens mening om et politisk emne, om en partifælle der har dummet sig i salen eller i et gruppemøde: Kort sagt, her anskues problemerne fra alle synsvinkler. Men det drejer sig nu ikke om politik alt sammen. Indbyrdes smådrillerier hører til dagens orden, og så refereres naturligvis også de aktuelle vittigheder.

Der var ikke gået så lang tid, førend også jeg blev optaget som medlem i en bestemt kaffeklub. Det gik således til.

I nogle dage i træk havde jeg efter egen tilskyndelse hægtet mig på klubben. Nu skal jeg indføje, at ikke enhver »snylter« er velset i kaffeklubben. Men jeg blev da tålt. Og så var det altså en dag, at et medlem sagde: Da vi alligevel ikke kan blive fri for Jens Bladt, vil jeg foreslå, at han bliver optaget som medlem i klubben. Det blev enstemmigt tiltrådt. Samtidig vedtoges det, at selve optagelsesceremonien skulle foregå uden for huset. Vi samledes samme dags aften i en beværtning i den indre by med det fine navn: »Admiralskroen«. Her blev mit medlemskab så legaliseret ved det, at jeg fik pålagt at gi' en omgang øller; omregnet i kontanter blev det et indskud på 18 kroner. Jo, det var såmænd helt morsomt, men det var både første og sidste gang, jeg var i »Admiralskroen«. Det er vel rimeligt at afsløre, hvem mine klubkammerater var og præsentere dem på en pæn måde.

Klubbens formand var *Thorvald Mikkelsen*, Åbyhøj, maskinarbejder, valgt i Århus amts 5. kreds, Skjoldelev kredsen, en historisk kreds derved, at det var den første landkreds, som blev erobret af socialdemokratiet i 1890, da Harald Jensen blev valgt. Thorvald er alle i folketinget på fornavn med. Han er faldet godt til i det parlamentariske miljø, eftersom han kom i folketinget i 1950 og stadig er medlem, når disse linjer skrives, og er således en tro vogter af Skjoldelev kredsens historiske renommé. Thorvalds ranke skikkelse i det altid sirlige antræk er en pryde for omgivelserne på Christiansborg. Skulle jeg rent billedligt sammenligne ham med en kendt politiker, skulle det være med den tidligere, norske statsminister Einar Gerhardsen.

Der tales undertiden om, at ældre politikere har tilbøjelighed til at svigte deres ungdomsidealer. Er der nogen sandhed i denne påstand, så er Thorvald en undtagelse fra reglen. Man tager ikke fejl af, at han har fået sin politiske opdragelse i D.s.U., hvor han i sin ungdomstid har øvet en stor indsats på ledende poster. Som mangeårig formand for sin kredsorganisation har han en fast tilknytning til sine medlemmer og vælgere og er meget afholdt. Som medlem af kommunalbestyrelsen i Åbyhøj har han også for sin hjemby været med til at præge udviklingen. Selv om Thorvald ikke netop hører til de ledende inden for den socialdemokratiske gruppe, så har han i høj grad været med til hverdagens slæb på Christiansborg. At han i tidens løb har været medlem af utallige udvalg er et udtryk herfor. Ærlighed og retlinethed kunne passende anføres som motto for Thorvalds virke.

Selv har jeg haft et nært samarbejde med ham i forskellige udvalg, og her tænker jeg bl. a. på loven om opførelse af arbejderboliger på landet og den tilhørende årlige udlånslov. Gennem 14 år fungerede Thorvald som udvalgsformand, og jeg som partiets ordfører i salen. Vi havde et udmærket samarbejde bortset fra, at vi i de senere år havde nogle divergerende meninger om denne lov. Men det har aldrig givet skår i vort venskab. Som formand for kaffeklubben herskede Thorvald med næsten uindskrænkede beføjelser. Var der optræk til »oprørstendenser« over et eller andet, ja så var han mand for at



Thorvald Mikkelsen



Peter Jørgensen

sætte tingene på plads – basta! Hvis et medlem med skælm i øjet begyndte at ymte noget om valg af ny formand, ja så vendte Thorvald det døve øre til.

En kort karakteristik af klubbens øvrige medlemmer:

Peter Jørgensen (kaldet Peter Blod mellem venner) Århus, valgt i Århus amts 4. kreds, Århus-syd. Også han er maskinarbejder af profession. Han har ligeledes haft sæde i folketinget siden 1950 og hører til de markante skikkelser på Christiansborg. Ud over sit folketingsmandat beklæder han en række tillidshverv bl. a. som medlem af hovedbestyrelsen i Smede- og maskinarbejderforbundet. Peter er kaffeklubbens vise hoved. Han ved det hele. Intet kan bringe ham ud af fatning, end ikke når han fra tingets talerstol lejlighedsvis kommer til at træde de århusianske professorer over tærne med efterfølgende livlig pressepolemik. Set ud fra et kaffeklubsynspunkt har han dog en alvorlig fejl, idet han ofte svigter »fællesskabet«. I et sådant tilfælde kan man godt opdage ham ved et an-

det bord, ikke så sjældent ved et glas øl i selskab med bl. a. »Bibelskræderen« (Peter Nielsen) fra Nørresundby.

Aage Knudsen, Odder, valgt i Århus amt, Odderkredsen, medlem af landstinget i april 1953, af folketinget fra september samme år. Aage Knudsen er landpostbud, i mange år sognerådsformand i Odder kommune. Det var ham, der altid meldte sig først med valgresultatet på en valgaften, og dermed var spændingen om valgets endelige resultat faktisk udløst, idet Odder kredsen med temmelig stor sikkerhed repræsenterede forskydningerne på landsbasis. Sammen med Aage føler man sig i godt selskab. Hen er typen på den sindige, beskedne jyde, der tænker sig om, inden han taler. En tiltalende stabilitet og tryghed er harmonisk forenet i hans brede fortættede skikkelse. Ud fra sine mangeårige erfaringer i kommunalpolitikken og på tjenestemandsområdet er han en habil arbejdskraft netop på disse felter. Gennem mange år var han således medlem af folketingets lønningsudvalg.

Som sidste medlem, der bekræfter den århusianske dominans i kaffeklubben, skal nævnes *Waldemar Laursen* (mellem venner ikke kaldt andet end Walde), Århus, valgt i Midtkredsen, Århus amts mindste kreds. Om det har nogen sammenhæng med, at Walde selv målt i centimeter hører til folketingets mindste, skal jeg lade være usagt, men det er altså et sjovt symbol. Han er maskinmester og har som velbefaren sømand pløjet alverdens have. Om han har gennemgået den traditionelle dåb på ækvatorlinjen, står der ikke noget om i folketingets blå bog, men jeg ved, at han engang gik ned med en skude i Den botniske Bugt. Heldigvis slap han fra det med livet i behold. Allerede i 30'erne lod Walde ankeret falde i Århus og blandede sig efterhånden ind i alle mulige mere eller mindre politisk prægede samfundsanliggender, som det vil føre for vidt at remse op her. Måske bør jeg dog nævne, at han gennem mange år har været sygekasseformand, et tillidshverv der var hans hjertejern. Han kom i folketinget med solid baggrund af erfaring.

Egentlig har jeg engang været misundelig på Walde. Det var dengang han af gruppens indstillingsudvalg blev udpeget



Aage Knudsen



Waldemar Laursen

som partiets ordfører for et lovforslag om musikkonservatorier, for, som jeg også sa' til ham, du har jo ikke en tone i livet og ikke spor forstand på musik, og jeg, som kan spille harmonika, mandolin og stortromme og har spillet i flere amatør-orkestre, får ikke engang sæde i udvalget. Men jeg må rigtignok tilføje, at jeg ændrede opfattelse den dag, da Walde holdt sin formfuldendte tale ved lovforslagets 1. behandling, hvor han afslørede et forbavsende kendskab til den højere tonekunst og dens vilkår – i hvert fald i teorien.

Så kommer turen til »Sydhavsøernes« repræsentant i kaffeklubben *Søren Lund Jensen*, Nakskov, valgt i Nakskovkredsen i 1950. Søren er tapetserer og møbelpolstrer. Med sin klædelige beskedenhed hører han ikke til de politikere, der albuer sig frem i rampelyset, men hans anseelse såvel i gruppen som i tinget er ubestridelig. Med grundighed og ansvarsbevidsthed røgter han de mange forskellige tillidshverv, man har pålagt ham. Ikke mindst er hans indstilling præget af de særlige for-

hold i »sukkerlandet« hvor beskæftigelsen er sæsonpræget, med en til tider ret omfattende arbejdsløshed. Søren følte sig inderligt forbundet med den arbejderklasse, som han viede sine kræfter. Blandt hans talrige tillidshverv skal her kun nævnes hans specielle interessefelt: naturfredning, som medførte, at han i 1960 blev medlem af overfredningsnævnet. Med sin hyggelige og altid venlige væremåde var han os alle sammen en god ven og kammerat.

Tilbage til hovedlandet. *Christian Thomsen*, kommunegartner, valgt i Viborg, 21. april 1953, samme dato, hvor også jeg blev medlem af tinget. Christian Thomsen er af bondeæt, og det prægede i høj grad hans indstilling. Det varede ikke længe, inden vi i gruppen var klar over, at Christian var en kapacitet på det landbrugsfaglige og -politiske område. I tinget fik han betroet en række betydningsfulde ordførerskaber. Det var derfor ganske logisk, at han ved regeringens rekonstruktion efter valget i 1964 kom til at afløse Karl Skytte som landbrugsminister. Det er ingen overdrivelse at sige, at Christian fra 1964-68 forvaltede sit høje embede med stor dygtighed. Det er også erkendt fra landbrugets side, at han var erhvervet en god mand. I kaffeklubben medførte hans travlhed i ministerperioden, at vi ofte måtte undvære ham. Men ministerværdigheden steg ham ingen sinde til hovedet. Hans jævnhed og retlinede karakter forenet med ægte jysk lune satte vi alle pris på.

Naturligvis var også Sønderjylland repræsenteret i kaffeklubben. *Andreas Hansen* – i venners lag slet og ret kaldet Dres – Haderslev, barbermester, valgt i 1950 i Haderslev kredsen. Dres måtte for en kort periode i 1953 vige sin plads i folketinget, men indtrådte på ny i 1954 som stedfortræder efter Frede Niensens død og blev atter genvalgt i sin kreds i 1957. Som ung mand måtte Dres som så mange andre sønderjyske landsmænd deltage i den første verdenskrig og faldt i engelsk fangenskab. Med ildhu kastede han sig efter krigen ind i arbejdet for D.s.U. og kom hurtigt i spidsen for Sønderjyllandskredsen og blev medlem af hovedbestyrelsen. Hans særlige evner som agitator og organisator kom i denne periode til rig udfoldelse. Af hans efterhånden talrige tillidshverv skal nævnes,



Christian Thomsen



Søren Lund Jensen

at han i 1954 afløste Frede Nielsen som formand for Arbejderbevægelsens sønderjyske landsforening og har her øvet en værdifuld indsats, ikke mindst på det erhvervspolitiske område. Hans store interesse for udenrigspolitikken medførte, at han gennem en lang årrække var medlem af det udenrigspolitiske nævn. I kaffeklubben var Dres med sit smittende humør et samlende midtpunkt. Han kunne ved festlige lejligheder spontant stemme i med en sang, og hans smukke og klangfulde stemme betog os. Sangen er nok en familiearv, eftersom hans bror Herman er operasanger.

De kaffeklubsmedlemmer, som jeg her har præsenteret for læserne, var den faste stok fra 1953. Flere af dem er ikke mere i folketinget, og nye har udfyldt de tomme pladser. Måske burde jeg dog nævne et af-og-til medlem *Robert Sørensen*, København. Jeg har ikke tal på, hvor mange gange han har vikarieret i folketinget for en partifælle, der havde orlov eller var sygemeldt. Robert var næstformand i Skræderforbundet. Han

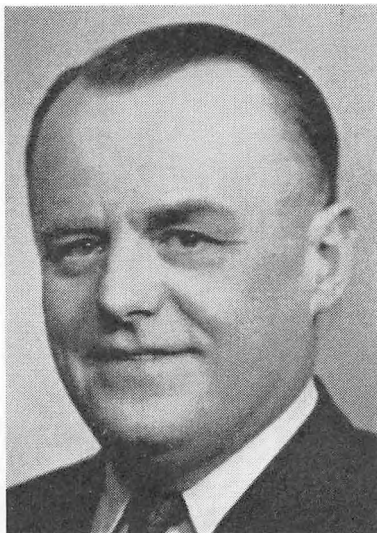
belærte os for øvrigt engang om, at en skrædder var et forældet udtryk for fagets udøvere, han mente det lød bedre med beklædningskonstruktør. Det er også nok rigtigt. Robert repræsenterede det ægte Københavner-vid og kompletterede på en udmærket måde klubbens sammensætning.

Det er for så vidt overflødigt at præsentere mig selv. Et og andet fremgår jo af selve bogen. Men når nu snakken er om kaffeklubben, skal man jo heller ikke ligefrem undervurdere sig selv. Jeg tror nok, jeg blev opfattet af klubkammeraterne som den, der ved lejlighed havde evnen til at fortælle en »god historie«. Jeg har i hvert fald konstateret, at nogle af de historier, jeg har fortalt, på én eller anden mystisk måde er sivet langt uden for kaffeklubbens rammer. Det kan f. eks. ske endnu den dag i dag, at en eller anden siger til mig: Hvordan var det egentlig, dengang du var inde i banken i København for at låne penge. Da historien næsten er blevet »klassiker«, så lad den også blive refereret her. At gå ind i en bank og låne på glat ansigt er jo ikke noget ukendt fænomen. Det blev aktuelt også for mig en dag i København, da der var gået betænkeligt svind i min tegnebog. Jeg var naturligvis helt klar over, at min anseelse ikke var ringere, end at jeg hos en hvem som helst partifælle kunne låne en hundredlap. – Men altså – kunne det lade sig gøre i en bank? Jo mere jeg tænkte over det, jo mere blev det en tvangstanke, at det skulle forsøges. En formiddag på vej ad Vesterbrogade drejer jeg ind gennem svingdøren til Arbejdernes Landsbank og stiller mig op ved skranken i udlånsafdelingen. En ekspedient spørger høfligt om mit ønske.

- Jeg vil gerne låne nogle penge.
- Jaså, har De konto her i banken?
- Nej.
- Hvem er De?
- Mit navn er Jens Bladt, fra Sjellerup på Als.
- Kan De ikke forklare Deres problem lidt nærmere?
- Sågerne – jeg er til møde i København og skal blive her i 2 dage til, og jeg har ikke flere penge – det er hele problemet.
- Nå, og så tror De, at De sådan uden videre kan gå ind i en bank og låne?



Andreas Hansen



Robert Sørensen

– Jeg tror ingenting, men jeg skal jo søge en udvej, og i en bank ved jeg da i hvert fald, man har penge.

– Sig mig hr. Bladt, hvad er De af profession?

Her må jeg indskyde, at jeg i min situation ikke var særlig glad for at afsløre min identitet som folketingsmand, på den anden side forbød min medfødte sanddruhed at stikke manden en løgn. Med en højst bekymret mine og i et drævende tonefald sagde jeg til ham, at jeg faktisk var folketingsmand. På hans tvivlrådige mine kunne jeg læse hans inderste tanke: Er du folketingsmand, så er jeg også folketingsmand. Et øjeblik står han ubeslutsom og kradser sig i nakken, men pludselig er det, som han har fået en lys ide, og han siger henkastet: – ja, ja, men vi kan da snakke om det, hvorefter han forsvinder ud i et baglokale, medens jeg bliver stående ved skranken og funderer i mit stille sind over, hvordan det vil spænde af. Da pludseligt sker der noget, som jeg aldeles ikke var indstillet på. Bag en af de brede piller i lokalet dukker en mand op og betragter

mig med et bredt grin. Det var såmænd min partifælle og sidemand i folketinget, Boye Hansen, som var ansat i banken, hvad jeg ikke var vidende om. Han forsvinder igen, og straks efter kommer ekspedienten tilbage og meddeler mig med et stort smil, at jeg godt kan låne penge, hvor mange vil De ha?

– Tak – 80 kroner.

– Det var ikke ret meget.

– Nej, men det kan jeg klare mig med – farvel og tak!

Ved middagstid kommer Boye Hansen ned i folketinget og siger til mig: »Nå, du var i banken og låne penge,« og så fortalte han mig at ekspedienten var kommet ud på hans kontor og havde sagt: »Du, der står en mand derinde og vil låne penge, og han siger gudhjælpemig, at han er folketingsmand; vil du ikke lige gå ind og kigge lidt på ham, for skulle manden virkelig tale sandt, må du jo kende ham.« Efter at Boye havde set, det var mig, havde han sagt til ekspedienten: »Ham kan du sgu godt gi' hele kassebeholdningen, det sker der ikke noget ved.«

Jeg fik konstateret, at det under visse forudsætninger kan lade sig gøre at låne penge i en bank på glat ansigt.

PARLAMENTARIKER - BESØG PÅ DANFOSS

Danfoss er i den nyere tid det helt store industri-eventyr i vort land. Da jeg blev medlem af folketinget var virksomheden inde i en rivende udvikling; dette kan belyses ved nogle få tal. I løbet af femåret 1950-55 blev fabriksarealet udvidet fra 6.000 til 38.000 m², altså mere end seksdoblet. Fra 1953 til 1955 steg antallet af medarbejdere fra 1035 til 2321. Udtrykt på en anden måde blev der i løbet af disse 2 år hver eneste uge i gennemsnit ansat 12-13 nye medarbejdere på virksomheden. Fra et beskæftigelsessynspunkt var udviklingen i sig selv glædelig, men indebar dog også skyggesider. Fabrikken ligger i en landkommune, og der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, at en så eksplosionsagtig udvikling medfører problemer. I en tid, hvor der stadig var bygge-restriktioner, blev det svært af skaffe bolig for de hundreder af tilflyttere. Der kom arbejdskraft til Danfoss fra et stort område, i en periode helt fra Tønder amt. Transportproblemer medførte også skatteproblemer for mange, som fik deres arbejdsindtægt stærkt beskåret ved udgifter til transport.

Eftersom Danfoss ligger i min valgkreds, følte jeg det som en forpligtelse at følge udviklingen og interessere mig for de problemer der opstod i dens kølvand. I foråret 1955 samlede jeg et alsidigt materiale om Danfoss og gjorde rede for situationen og de forskellige problemer over for den socialdemokratiske folketingsgruppe. At mit indlæg havde vakt særlig interesse fik jeg hurtigt bevis for. Nogle gruppefæller henvendte sig efter mødet og ønskede at få arrangeret et besøg på Danfoss, så man kunne danne sig et billede af udviklingen ved selvsyn. Dette var jeg helt med på og lovede at formidle et besøg under forudsætning af fornøden tilslutning. Ved en prøve-

tegning meldte 20 af gruppens medlemmer sig som deltagere.

Jeg gik nu i gang med tilrettelæggelsen af besøget. Ledelsen af Danfoss meddelte at vor folketingsgruppe skulle være særdeles velkommen, og datoen blev fastlagt til 10. maj 1955.

Inden jeg går videre må jeg fortælle om et lille morsomt forspil. En 8 dages tid før vi skulle komme, modtog jeg meddelelse fra Danfoss om, at fabrikant Mads Clausen inviterede selskabet til en middag på Maikroen efter en rundgang på fabrikken. Et par dage inden afrejsen havde jeg indføjet fabrikantens middag som et punkt på det dupligerede program. Folketingsmand Lars P. Jensen (den senere handelsminister og direktør for FDB.) kom til mig og bad mig om at meddele fabrikanten, at vi gerne ville besøge Danfoss, at vi også gerne ville samles til en middag, men at vi helst ville have lov til at betale den selv. Det var ikke vanskeligt at få øje på Lars P.s indstilling, nemlig at det ikke så godt ud udadtil, at socialdemokratiske folketingsmedlemmer sad til højboards med en af landets største arbejdsgivere. Jeg måtte dog bedrøve Lars P. med, at jeg ikke kunne føje ham. Det er velkendt – i hvert på Als – at alle besøgende på Danfoss får en gæstfri modtagelse, og hvor det drejer sig om større gruppebesøg, er en invitation til en middag eller frokost slet ikke usædvanlig – tværtimod. Havde vi sagt nej, ville det nok være blevet opfattet som en fornærmelse – og det var jo da ikke hensigten.

Den 9. maj om aftenen ankom de fleste deltagere til Sønderborg, hvor de blev indkvarteret på byens hoteller. Næste morgen kørte hele selskabet ud i det forårsgrønne alsiske landskab. Der var et stop ved Egen kirke, hvor man beså de fredede kirkestalde og det smukke mindesmærke for 66 faldne i den første verdenskrig. Jeg gav her en orientering om mindesmærket, og der blev nedlagt en blomsterbuket.

Så gik turen videre til Danfoss. Ved hovedindgangen, hvor flagene var sat til tops, blev vi modtaget af direktionen med fabrikant Mads Clausen og frue i spidsen. Efter indbydelse var endvidere mødt frem fællestillidsmand Jørgen Rasmussen, samt fagforeningsformændene A. Møller fra arbejdsmændene og A. Christensen fra smedene.

Efter at vi var inddelt i 2 hold, begyndte rundgangen i de store fabrikshaller under sagkyndig orientering. Det var for alle imponerende at se og opleve de tusinder hænders travle virke. – Og hvad laver man på Danfoss? Hvad fremstiller man i disse kæmpehaller, der ligger mellem de bløde bakker og levende hegn på Nordals som spændende visioner om fremtidens industrielle Danmark. Dette hyppigt stillede spørgsmål er ikke let at besvare, især ikke for mig, som ikke har det mindste begreb om mekanik og automatik. For nu at snige mig om ved det, tillader jeg mig at låne Vagn Hansens besvarelse i »Danfoss i Fokus«:

»Svaret herpå vil fylde flere bindstærke værker, men kort kan det siges, at det drejer sig om masseproducerede komponenter til kølemøbler, vaskemaskiner, gas- og oliebrændere, kedelanlæg, køleanlæg og elektriske anlæg. Det er først og fremmest et teknisk produktprogram, som Danfoss afsætter til andre storindustrier – men også De møder Danfoss-automatik i hverdagen, f. eks. i form af kompressorer og termostater i køleskabe, radiatortermostater på radiatorerne og blandeventiler for varmt og koldt vand i badeværelset; det er også Danfoss-automatik, der sørger for, at Deres oliefyr fungerer.«

Utvivlsomt blev deltagerne i denne rundgang imponeret over alt det, de så, men som de i virkeligheden forstod meget lidt af. For hvordan finder man ud af den logiske sammenhæng mellem de dumpe drøn fra de tinstunge stansemaskiner til de spindelvævsfine metaltråde, som smidige kvindefingre sysler med? Vel ikke på nogen anden fabrik i vort land finder man en mere alsidig maskinpark med så forskellige funktioner og sindrige systemer end på Danfoss. I sandhed et typisk billede på nutidens og fremtidens industrialiserede samfund, et fuldgældigt udtryk for menneskelig kunnen, og så vidt forskellig fra fortidens enkle og primitive produktionsformer. Men Danfoss var på dette tidspunkt endnu kun i sin vorden. Nye vældige produktionshaller var under opførelse, og fabrikkens udviklingsprogram stod på tegnebrættet.

Men Danfoss er andet og mere end automatik. Den er også

et spil om mennesker, om tusinder, hvis familiers eksistens og trivsel er forbundet med denne virksomhed.

Efter en 2 timers rundgang på fabrikken samledes selskabet til en middag på Maikroen sammen med fabrikanten og hans nærmeste medarbejdere. Her blev der rig lejlighed til at stille spørgsmål og søge orientering. Spørgelysten var stor, men intet blev ubesvaret. Ikke mindst var det de tusinder medarbejderes vilkår, der blev sat under drøftelse, løn- og arbejdstidsforhold, tillidsmandssystemet, sanitære og hygiejniske forhold, samarbejdsudvalget o.m.a. Alt i alt blev besøget på Danfoss en interessant oplevelse, men også en udbytterig anskuelsesundervisning.

For de fleste folketingsmedlemmers vedkommende var det første gang, de besøgte Als. Derfor skulle de også have et indtryk af øens skønne natur. Efter et farvel til Danfoss med tak for gæstfri modtagelse kørte vi med bussen under Nørreskovens lysegrønne kroner og langs den idylliske østkyst med den henrivende udsigt over Lillebælt. På Mommark færgegård havde vi så et lille hyggeligt afskedsamvær ved en kop kaffe, hvor Arbejdsmændenes afdeling Als var vært. Her under aften spredtes deltagerne med de sidste trafik-forbindelser ud over landet i bevidstheden om at have oplevet en dejlig og udbytterig dag.

Danfoss-besøget fik et lille morsomt efterspil, ja egentlig var der to. Det kommunistiske organ »Land og Folk« fandt anledning til at hænge vor gruppe ud i en tospalter på forsiden med overskriften: »Den socialdemokratiske folketingsgruppe springer, når direktøren fløjter«. Man insinuerede, at gruppen var inviteret af fabrikanten, at der naturligvis lå skjulte hensigter bag indbydelsen og at socialdemokratiske folketingsmænd havde kompromitteret sig ved at mænge sig med et kapitalistisk foretagende. Jeg sendte et brev til redaktionen, hvori jeg gjorde opmærksom på, at hverken fabrikant Mads Clausen eller nogen anden i virksomhedens ledelse havde taget initiativ til, at besøget kom i stand, at det udelukkende var kommet fra gruppen, og at jeg personligt gennem fælles-tillidsmanden havde formidlet kontakten til Danfoss. Jeg bad redaktionen om at

bringe berigtigelsen i bladet. At den ikke kom, overraskede mig ikke.

Efter at folketinget var sendt hjem på sommerferie, blev jeg en dag ringet op af fabrikant Mads Clausen, som bad om at få tilsendt en adresse-fortegnelse for de folketingsmedlemmer, der havde besøgt Danfoss. Han forklarede, at fabrikken til efteråret skulle i gang med fremstilling af el-strygejern. Det var så hans hensigt, at deltagerne skulle have tilsendt et Danfoss-strygejern som en erindring. Jeg sendte ham adresselisten og tænkte ikke mere over den sag.

En af de første dage i oktober, efter åbningen af den nye folketingssamling, fik samtlige deltagere tilsendt et strygejern. Det blev naturligvis diskuteret mand og mand imellem. Førnævnte Lars P. Jensen kom til mig og hævdede, at det kunne vi sandelig ikke modtage. Han mente vi burde returnere det. Jeg kunne ikke være enig med ham og svarede, at der ikke lå andet i det end en høflighed fra fabrikantens side. Lars P. henstillede dog til mig at indkalde alle deltagerne til et møde, for at vi kunne drøfte, hvad der skulle foretages. På dette møde foreslog Lars P. at vi skulle sende en skrivelse til Mads Clausen, indeholdende en tak for opmærksomheden, og samtidig udbede os oplysning om produktionsprisen på et el-strygejern, da deltagerne så ville sende dette beløb til Børnenes Kontor i København. Der kunne dog ikke opnås enighed om dette forslag eller om noget som helst andet. Lars P. rejste så sagen i den samlede folketingsgruppe. Daværende statsminister H. C. Hansen kom med den forløsende og afgørende kommentar. Han udtalte: »Jeg synes ikke, der er grund til at vi her i gruppen går ind på en nærmere drøftelse af dette »Danfoss-problem«. Jeg kan da fortælle, at jeg nylig har været gæst på et svineslagteri. Der fik jeg foræret en hel skinke, og den har jeg spist med velbehag.«

Der blev ikke snakket mere om strygejern.

Virksomhedsbesøg af den art burde være mere almindeligt end tilfældet er. Jeg tror at et større kendskab til industriens vilkår ville gavne folketinget ved behandling af lovforslag, som vedrører industrien.

Jeg mener at kunne påpege et enkelt eksempel på, at Danfoss-besøget fik sin betydning for løsningen af et bestemt skatteproblem. Da ligningsloven kom til første behandling, gik jeg uden for ordførernes række på talerstolen og argumenterede for, at der blev indsat en bestemmelse i loven, hvorefter lønmodtagere, som havde særlig store udgifter til transport til arbejdspladsen, fik mulighed for et særligt fradrag på selvangivelsen. Som eksempel henviste jeg til Danfoss, som måtte samle sine medarbejdere fra en vid omkreds. Da udvalgets betænkning forelå, fremgik det, at man var blevet opmærksom på, at der her lå et problem. Vi fik det såkaldte lønmodtagerfradrag B ind i loven. Måske var det kommet alligevel, men sandsynligt er det dog, at jeg har ydet mit bidrag til at få denne bestemmelse ind.

Den socialdemokratiske folketingsgruppe havde længe Danfoss-besøget i velvillig erindring. I 1965, nøjagtig 10 år senere, fremkom der ønske i gruppen om at få besøget gentaget, for at blive orienteret om udviklingen i de 10 år. Atter fik jeg pålagt opgaven som kontaktperson til at ordne formaliteterne. Det lovede jeg under den ganske bestemte forudsætning, at jeg ikke senere fik ballade med eventuelle el-strygejern eller andet.

Der var denne gang dobbelt så stor tilslutning; der deltog 42. Det tør nok antydes, at deltagerne fra 1955 kunne konstatere en enorm udvikling.

Den første iøjnefaldende forandring var den mægtige 12-etagers administrationsbygning, der var opført omkring 1960, dernæst var der de kæmpemæssige produktionshaller, der var opført i Lunden-området, vest for landevejen. Den »gamle fabrikk« forekom nu næsten som en uanselig filial i sammenligning med alt det nye. De 38.000 m² gulvareal var nu blevet til 100.000 m². De godt 2.000 medarbejdere var steget til ca. 5.000

Også denne gang fik vi en særdeles gæstfri modtagelse. Vi blev inviteret til en reception på fabrikantens villa, hvor især fru Bitten Clausen afslørede sig som en strålende og underholdende værtinde. Senere var Danfoss vært ved en frokost på Teater-Hotellet i Sønderborg. Her udspandt sig en interessant meningsudveksling mellem deltagerne og topfolkene på Dan-

foss. Også regionalradioen havde indfundet sig og interviewede mig og flere andre om dagens begivenheder og vore indtryk af det, vi havde set.

Året efter vort besøg, i august 1966, afgik Mads Clausen ved døden i en alder af 61 år. Hans livsværk, Danfoss-organisationen, der spænder sine tråde ud over hele jordkloden, vil dog fortsat være vidnesbyrd om initiativ og foretagsomhed i det lille land Danmark.

Når disse linjer skrives, er Danfoss stadig i stærk udvikling, og antallet af de ansatte nærmer sig de 7.000. Dertil kommer andre tusinder, som er beskæftiget i mange udenlandske filialer og service-afdelinger.

POLITIK - ET SPIL OM MENNESKER

»Politik – hvad vedkommer det mig, politik interesserer ikke mig, politik – det er bare noget til at sætte splid mellem mennesker.« Disse og lignende påstande er ikke ukendte. Det siges af folk, hvem det endnu ikke er gået op for, at politik i virkeligheden er et spil om hvert enkelt menneskes vilkår og skæbne, hvad enten vi tænker på den parlamentariske lovgivning eller de kommunale organer, som administrerer lovene. Der er politik i mælk og brød, i jord og huse, i penge og obligationer, i skoler og færdsel, i kunst og sport, kort sagt i alt hvad der vedrører levende menneskers trivsel. Gennem den politiske virksomhed fastlægges rammerne for al kommunikation mellem mennesker i vort fælles samfundssystem. At politik i et demokratisk samfund giver rig anledning til meningsbrydninger er en naturlig ting. Politisk virksomhed drejer sig i stort omfang om penge. Stat og kommune skal gennem opkrævning af skatter stille midler til rådighed til uendelig mange formål. Penge kan kun hentes hos borgerne. Men da borgernes muligheder for ved eget initiativ at tilegne sig en tålsom og problemfri tilværelse er så forskellig, opstår der naturlige interesse modsætninger. Selv om der gennem årene er sket en vis udjævning i fordeling af livets goder, gør sig stadig den indstilling gældende, som vil være uforanderlig under et kapitalistisk samfundssystem: Enhver skøtter sig selv, og fanden tager den bageste.

Jeg vil gerne i det følgende give læserne et lille indtryk af den politiske virksomhed, som vedrører »den lille mands hverdag«. I de knap 15 år, jeg havde mit virke på Christiansborg, fik jeg fortrinsvis med de sociale områder at gøre, hvilket var helt i overensstemmelse med min personlige indstilling. På nog-

le områder havde jeg gode erfaringer dertil fra det praktiske liv. Gennem en lang årrække var jeg formand for sygekassen i min kommune og således godt orienteret om udviklingen i sygekasselovgivningen. I 13 år var jeg kontorbestyrer i den store Als afdeling af arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse og var således godt rustet til at medvirke på dette område.

Det morede mig, da jeg for nogle år siden så mig selv citeret i arbejdsmændenes fagblad. I en tale jeg havde holdt i folketinget mange år forinden havde jeg citeret følgende linjer af en dansk sang:

I Danmark ligger der hus ved hus
vel tusind små huse i rad,
med røde tage og skorstensrøg,
der dufter af middagsmad.

Dette var min lyriske karakteristik af de tusinder arbejderboliger på landet. Jeg tilføjede, at disse huse ganske vist ikke dominerede i helhedsbilledet i det omfangsrige boligbyggeri, men var et særdeles pynteligt indslag i boligbyggeriet i landkommunerne. Siden loven om arbejderboliger på landet oprindeligt gennemførtes i rigsdagen i 1938, vil der på det nærmeste være opført 20.000 boliger og dermed et betragteligt antal i hver eneste landkommune. Denne lovgivning har et klart socialt sigte. Rundt i vore landkommuner lå der for ikke mange årtier tilbage mange usle rønner, der tjente som bolig for fattige landarbejdere. De havde den laveste løn af alle arbejdere og havde ingen økonomisk mulighed for selv at forbedre boligstandarden. Det var derfor en oplagt og særdeles hensigtsmæssig opgave for staten at yde støtte til et sådant byggeri og på længere sigt at forbedre boligstandarden på landet. Men loven tjente også et andet formål. Med den voksende industrialisering var der en stigende tendens til, at arbejderne i landkommunerne flyttede ind til byerne, hvor indtjeningsmulighederne var betydeligt bedre. Der var dog i landbrugserhvervet en interesse i at fastholde den kvalificerede arbejdskraft. Et middel hertil var bedre boliger til landarbejderne.

Oprindelig var loven kun bestemt for deciderede landarbejdere. Senere blev loven ændret derhen, at en ansøger for at være kvalificeret skulle være beskæftiget ved normalt på landet forefaldende arbejde. I realiteten betød dette, at alle såkaldte løsarbejdere på landet kunne komme i betragtning, forudsat at de var ubemidlede.

Her skal lovens bestemmelser ikke gengives, men lad mig nævne nogle af de gunstige vilkår, der er nedfældet i den. Da loven er ændret adskillige gange i takt med prisudviklingen, skal det bemærkes, at de tal, der nævnes i det følgende, er fra udlånsloven for finansåret 1955-56. Maksimum for byggelånet var 21.000 kr. som var rentefrit det første år, derefter var $\frac{3}{5}$ af lånet rentefrit. $\frac{2}{5}$ af lånet forrentes med 2 % halvårligt, hvortil kommer 0,5 % afdrag på det samlede byggelån. Maksimum for jordkøbslån var 1.200 kr., i særlige tilfælde 1.800 kr. Dette lån forrentes og afdrages med en halvårlig ydelse på $2\frac{1}{2}$ %, når byggelånet er afdraget. Når det tages i betragtning, at det samlede lån som regel kunne dække omkostningerne uden anden prioritering, kan man regne sig til, at det var særdeles gunstige vilkår. I henhold til lovens kapitel 6 kunne også landmænd opnå lån til opførelse af en arbejderbolig til en medarbejder i bedriften, dog i meget begrænset omfang og på lidt ændrede vilkår.

Gennem en årrække har det beløb, som staten stillede til rådighed for denne udlånsvirksomhed, andraget ca. 25 mill. kr. Men ved behandlingen af udlånsloven er de enkelte byggelån hvert eneste år blevet forhøjet betydeligt i takt med prisudviklingen. Hertil kommer, at der nu også ydes tillægslån til tekniske installationer. Resultatet er blevet, at der med tiden kun har kunnet bygges langt færre huse om året for den samlede udlånsbevilling. Dette kan beklages. På den anden side må det erkendes, at behovet for landarbejderboliger ikke er så stort som for 10-15 år siden. Landbrugets mekanisering har formindsket behovet for arbejdskraft væsentligt, mange tidligere landarbejdere er nu beskæftiget i industrien. Dertil kommer at landarbejderne får en stærkt forbedret løn i de senere år, og arbejdsløsheden er faldet stærkt. I de senere år har der også

været stigende politiske vanskeligheder ved at få loven gennemført.

De ændrede forudsætninger skal sikkert ses som forklaring på, at landbrugsminister Henry Christensen i folketingsåret 1970–71 har fremsat et lovforslag vedrørende arbejderboliger på landet, der helt ændrer det hidtidige princip i loven. Hvor der før blev anvendt 25 mill. kr. årligt som statslån på meget gunstige vilkår, bliver der efter den nye lov adgang til at optage et statsgaranteret lån på det almindelige lånemarked. Den årlige garantisum skal holdes indenfor rammerne af 6 mill. kr. For at hjælpe på at byggeriet bliver betydeligt dyrere kan der af staten på nærmere fastsatte betingelser ydes et rentefrit driftslån, som skal tilbagebetales i takt med nedbringelse af de øvrige prioritetslån. Alligevel vil den nye ordning være en forringelse i forhold til de hidtidige bestemmelser.

Loven gennemførtes af regeringspartierne V-K-R, medens oppositionspartierne stemte imod.

Hvorom alting er, skal det fremhæves, at den lov der har virket siden 1938 har skabt den smukkeste tænkelige ramme om tusinder lykkelige familier i landkommunerne.

I 14 år var jeg medlem af folketingets indfødsrets-udvalg. Det har været overordentlig interessant at være med i. For de enkelte mennesker, den vedrører, får Indfødsretsloven den største betydning, ja ofte er deres fremtidsskæbne lagt i udvalgets hænder. Antallet af ansøgere om dansk borgerskab kan skifte, men det er omkring 6–800 årligt.

En ansøgning om dansk indfødsret skal til udtalelse i en række led, inden den havner i udvalget til endelig afgørelse: kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor ansøgeren bor, det stedlige politi, som udfærdiger en rapport over ansøgerens forhold, amtet, rigspolitiet og indenrigsministeriet. Fra indenrigsministeriet deltager en kontorchef, en sekretær og en assistent i alle udvalgets møder. Kontorchefen læser rapporten for hver enkelt ansøger højt, ligeledes de udtalelser, der foreligger fra de forskellige myndigheder. Ikke i alle tilfælde går udtalelserne i samme retning.

Der er ganske vist generelle lovregler for opnåelse af dansk indfødsret, f. eks. skal ansøgere fra de skandinaviske lande have haft ophold her i landet i 7 år, fra andre lande i 10 år. Endvidere skal ansøgeren være fortrolig med det danske sprog og indlevet i det danske samfund. Men der er mange faktorer og individuelle forhold, der skal tages i betragtning, såsom ægteskabelige forhold, eventuelle skatterestancer, modtaget offentlig hjælp, straffesager og vandel i øvrigt. Herved kan de generelle bestemmelser fraviges. En ansøgers forhold kan i adskillige tilfælde være særdeles problematiske og kan give anledning til ret langvarige drøftelser i udvalget. Det sker da også undertiden, at meningerne er så delte, at udvalgets afgørelse må træffes ved afstemning, som godt kan gå på tværs af partilinjer.

Det ligger i sagens natur, at der i Indfødsretsudvalget er brug for juridisk indsigt. Til enhver tid har der da også været jurister i udvalget. Lad mig nævne følgende, som har været medlemmer i min tid: Vagn Bro, politimester; Edel Saunte, landsretssagfører; K. Axel Nielsen, landsretssagfører; Hanne Budtz, landsretssagfører; Poul Schlüter, advokat.

At Sønderjylland havde en særlig stærk repræsentation i udvalget var der en særlig begrundelse for. I et grænseområde vil der altid være forholdsmæssig mange ansøgere. I mange tilfælde var det mennesker, som mere eller mindre var belastet fra besættelsestiden. Det er jo godt kendt, at mange inden for det nazibefængte mindretal havde gjort sig skyldige i landsskadelig virksomhed og illoyalitet over for herbergstaten. Her gjaldt det om at finde frem til en retfærdig og rimelig afgørelse i hvert enkelt tilfælde. Det skal bemærkes, at selve dette, at en ansøger var tysksindet og sluttede sig til det tyske mindretal, ikke på nogen måde var belastende. I ikke så få tilfælde havde de sønderjyske medlemmer i udvalget personligt kendskab til ansøgerne, og det var naturligvis et plus for udvalgets vurderingsmulighed. Fru kammerherreinde Ingeborg Refslund Thomsen var i en årrække næstformand for udvalget og havde et usædvanlig godt kendskab til mange af ansøgerne fra Nordslesvig. Mange ansøgere har forud henvendt sig til et

medlem af udvalget. Det bidrog til, at man bedre var i stand til at skønne over vedkommendes forhold.

Gennem 10 år var folketingsmand Axel Ivan Pedersen udvalgets myndige og dygtige formand, som havde evnen til at formidle et sagligt og gnidningsløst samarbejde i udvalget. Efter eget ønske og på grund af stærk optagethed på andre områder udtrådte han i 1964. Derefter havde jeg den ære at blive hans afløser som formand for udvalget i de to følgende folketingssamlinger. Men på et bestemt tidspunkt bad jeg mig fritaget for hvervet, ikke fordi jeg ville skyde en forpligtelse fra mig, heller ikke fordi udvalget havde noget ønske om formandsskifte. Men min tunghørhed volder vanskeligheder. Det skete undertiden, at der under drøftelserne kom bemærkninger, som jeg ikke fik fat i, og det er ikke heldigt. Jeg syntes det var urimeligt, at en hørehæmmet skulle lede forhandlingerne. Alene dette var grunden til, at jeg bad mig fritaget. Min afløser blev Grethe Hækkerup, som imidlertid gled ud af folketinget ved valget i 1966. Den næste formand blev Poul Søgaard. Det blev også kun i en kort periode, eftersom han blev delegeret ved F.N. i New York. Efter ham blev min sønderjyske kollega og partifælle Andreas Hansen formand for udvalget, indtil både han og jeg sagde farvel til folketinget i januar 1968.

Der var tradition for, at indenrigsministeren ved afslutningen af arbejdet hvert år inviterede udvalget og de implicerede embedsmænd i ministeriet til en middag et eller andet pænt sted ude i byen. Det blev altid en sammenkomst, hvor der var feststemning og hygge. Vi var jo ikke fremmed over for hinanden. Her kom de mere underholdningsmæssige begavelser til fuld udfoldelse. Der blev fortalt morsomme historier, og indimellem blev der sunget en sang. Vagn Bro, en udpræget ven af Sønderjylland og sønderjyderne, provokerede mig flere gange ved en sådan lejlighed til at synge en sang i alsisk dialekt: Goj avten i drenge, kommer hid te vor disk – en af de strengt forbudte sange i prøjsertiden. Det morede deltagerne, selv om de måske ikke helt fattede det alsiske mål. Nå, Vagn Bro var nu ikke den eneste provo i den henseende. Jeg husker engang,

at Clara Munck lovede mig et smækkys på kinden, hvis jeg ville synge den – og et sådant tilbud kunne jeg naturligvis ikke modstå. Det kunne godt blive lidt sent, inden der var tegn på opbrud. Engang vi var til en sådan middag i Zoologisk Haves restaurant, det var da Kjærbøl var indenrigsminister, sad vi nok rigeligt længe og drev den af ved desserten: Så siger Kjærbøl i et tonefald, der ikke var til at misforstå: Kan I så se at blive færdige og flytte jer ind i det andet lokale til kaffen, for det er sgu ikke meningen, I skal blive siddende her hele natten.

Apropos – Kjærbøl! – han var nu en mand af en særlig støbning. Skønt ingen minister eller folketingsmand nogen sinde har skældt mig bælgen fuld, som Kjærbøl har gjort det, så kunne jeg pokkers godt lide ham. Kjærbøl var både indenrigs- og boligminister. Det var dengang der endnu kunne opnås statslån til parcelhusbyggeriet. Da var det ikke ualmindeligt, at en lånsøger henvendte sig til den lokale folketingsmand om bistand til at få låneansøgningen fremskyndet i ministeriet. For mit vedkommende fik jeg engang 3 uger i træk sådanne henvendelser. Jeg gik til Kjærbøl og forelagde ham sagerne. To gange blev jeg venligt modtaget, og han lovede mig at se på ansøgningerne. Da jeg den 3. uge igen kom med en lånesag, kunne jeg ikke finde Kjærbøl. Nå, tænkte jeg, Kjærbøl finder selv ud af det, når jeg lægger kuverten med aktstykkerne på hans plads i folketinget.

Det skulle jeg aldrig have gjort. Lige inden mødet i folketinget skulle begynde, indtog Kjærbøl sin plads. Han kiggede lidt på kuverten og indholdet, hvorefter han med en meget bitter mine vinkede mig hen til sin plads. Med hentydning til kuverten sa' han i en meget vred tone: »Hvad skal jeg med den?«

»Ja, se det er jo en lånesag.«

»Og hvad vil du ha', jeg skal gøre med den,« hvæsende han.

»Hvorfor nu den tone, Kjærbøl, i formiddags var der en folketingsmand fra Nordjylland hos dig i samme ærinde, og ham tog du pænt imod.«

»Det lader til, at du ved temmelig god besked, Bladt, men

nu skal jeg sige dig en ting: Ham i formiddags har kun været hos mig den ene gang, men du kommer rendende hos mig den ene gang efter den anden; Jeg vil ikke ha' dit renderi,« snerrede han og var lige på nippet til at kaste mig papirerne lige i masken.

»Jamen denne lånesag er der særlige omstændigheder ved.«

»Ja, det er der jo altid, når du kommer, men ansøgeren får sin sag behandlet, når den kommer øverst i bunken, hverken før eller senere – farvel med dig.«

For en gangs skyld måtte jeg sande, at det ikke var morsomt at komme i karambolage med en vred minister. Dagen efter kommer jeg gående ind i snapstinget. Kjærbøl sidder alene ved sit bord med et glas øl. Da han får øje på mig, vinker han mig hen til sit bord og siger med et bredt smil og en skælm i øjet. »Ser du Bladt, jeg ved jo godt, jeg var lidt hård ved dig i går. Det er i orden, at du går til ministeren, men du har ikke lov til at misbruge ham, tænk over det!«

Jeg har tænkt over det, og Kjærbøl har ret. Han gav udtryk for en mening på en måde, der ikke var til at misforstå. Kjærbøl har aldrig efter denne episode vist uvenlighed over for mig – tværtimod.

I 1962 fremsatte trafikminister Kai Lindberg 2 lovforslag i folketinget. Det ene gik ud på nedlæggelse af banestrækningerne Sønderborg-Mommark og Nyborg-Fåborg. Det andet forslag gik ud på en flytning af færgeforbindelsen Mommark-Fåborg til Fynshav-Bøjden, samt bygning af to færgehavne til den nye rute. Jeg blev af min gruppe indstillet som partiets ordfører for disse lovforslag, en opgave, som jeg var taknemlig for. En færgeforbindelse fra Als til Fyn vedrørte jo i høj grad min valgkreds. Dertil kom, at Fynshav, hvor den nye havn skulle placeres, lå i nærheden af mit barndomshjem, hvor jeg kendte hver en vej og hver en sti.

Det var nok denne omstændighed, der inspirerede mig til under lovforslagetets 1. behandling at fremsætte nogle betragtninger, som egentlig lå helt uden for rammerne. Jeg fik senere beviser for, at min tale havde vakt nogen opmærksomhed i

det høje ting. En af tingets ældre stenografer kom bagefter hen til mig og forsikrede, at det virkelig havde været interessant at høre nogle menneskeligt følte betragtninger iblandet det tørre saglige stof. En kendsgerning er det også, at dette afsnit i min tale blev gengivet i radioens »folketingskronik«. Derfor synes jeg også, det skal med i mine erindringer. Det citeres her efter folketingstidende 1962–63, spalte 3832:

Jeg vil gerne med hensyn til færgehavnens placering i Fynshav give udtryk for et lille hjertesuk. Alle ved, at Als er en dejlig ø, men Fynshav og nærmeste omegn, inklusive Danebod højskole, Alsborg og Helved, som ligger i nærheden, er perler på den alsiske østkyst, og må jeg tilføje, at denne egn tillige er mit barndomsland, hvorfra jeg har så mange skønne minder. Må jeg nævne et eneste: Da jeg var en lille dreng og undertiden var med far i marken, kunne det hændes, at far stod i dybe tanker og så ud over Lillebælt mod Fyn. Så kunne han pludselig tage mig ved hånden og sige: »Kan du se det land der langt, langt ude bag det store hav? Dette land er Danmark.« – Det var jævne og enkle ord, men for mig blev landet hinsides havet mit drømmeland – det forjættede land, som jeg troede, vi aldrig nogen sinde skulle få forbindelse med.

Egentlig et morsomt spil af skæbnen, at det skulle falde i min lod at stå på denne talerstol som ordfører for et lovforslag om en trafikforbindelse mellem min hjemstavn og »det forjættede land hinsides havet«.

Ja, i en svunden tid var min sønderjyske hjemstavn en del af Bismarcks og kejser Wilhelms store tyske rige. Dengang var Lillebælt en grænse, en skillelinje mellem to vidt forskellige statssystemer, men tillige en skillelinje mellem to øsamfund, som i ånd og kultur var nært beslægtede.

Fynshav-Bøjden færgerute blev til virkelighed. En forårsdag i 1967 modtog jeg en indbydelse fra daværende trafikminister Svend Horn til at deltage i indvielses-sejladsen. Det blev en herlig oplevelse. Den nybyggede færge »Fynshav« havde ca. 150 indbudte gæster om bord med ministeren og generaldirektøren for DSB i spidsen. Sejladsen udgik fra den gamle færgehavn i Mommark mod Bøjden og derfra over bæltet til Fyns-

hav. I strålende sommervej med sol fra en skyfri himmel og på en spejlblank havflade gled »Fynshav« ind i det nye færgeleje i Fynshav. Vi blev modtaget af en tusindtallig menneskemængde på det flagsmykkede havneområde. Tonerne fra det store Danfoss-orkester hilste os velkommen. Jo, det var en uforglemmelig oplevelse.

Nu har den nye færgerute været i drift i flere år og har fuldt ud svaret til de forventninger, der blev stillet til den. Der er kommet en voldsom stigning i trafikken over bæltet. Omlægningen af ruten har vist sig at være en særdeles god investering.

I det foregående har jeg fortalt nogle spredte træk fra forskellige lovområder, hvor jeg har været med. Hertil vil jeg dog gerne føje, at jeg gennem alle årene i folketinget var stærkest optaget på det social-politiske område. Nogle mener, at den sociale udvikling går for langsomt. Jeg skal gerne erkende, at der er områder, som stadig halter bagefter, at opgaverne ikke altid er blevet taget i den rigtige rækkefølge. Men skal vi vurdere ud fra en helhedsbetragtning, vil jeg hævde, at i ingen anden periode i vort lands politiske historie er der gennemført så afgørende ændringer og fremskridt i den sociale struktur, som fra midten af halvtredserne op til nu. De større love, hvor jeg har deltaget i udvalgsarbejdet, er følgende: Folkepensionsloven, invalidepensionsloven, enkepensionsloven, sygeforsikringsloven, lov om arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning, revalideringsloven, lov om arbejdsmarkedets tillægspension, omsorgsloven samt andre specielle love, såsom lov om husmoderafløsning og lov om hjemmehjælp. Nogle af de her nævnte love er nydannelser i vor sociale lovgivning. Dette gælder enkepensionsloven, revalideringsloven, loven om arbejdsmarkedets tillægspension og omsorgsloven. Der kan ikke være tvivl om, at disse nydannelser i høj grad dækker et behov og har bidraget til at udbedre det sociale sikringsnet for tusinder af medborgere, som på den ene eller den anden måde har særlige vanskeligheder.

Det er ingenlunde hensigten her at redegøre for udviklingen i vor sociale lovgivning i de seneste 10–15 år. Dertil er stoffet

alt for omfattende. Jeg vil dog gerne kort antyde de principielle ændringer, der har kendetegnet udviklingen.

Folkepensionsloven, som blev gennemført i 1956 indebar den afgørende principielle ændring i forhold til socialreformen af 1933, at selve forsørgelsesbegrebet blev ophævet. Nu kunne alle opnå folkepension, enten indtægtsbestemt folkepension, som var det almindelige, eller folkepensionens mindstebeløb, som tilkendtes alle uanset indtægt. Den tid var forbi, da man kunne sige: Du får folkepension, men jeg skal betale den. Nu skulle alle være med til at betale gennem et folkepensionsbidrag i forhold til indtægten. Det vakte dengang nogen utilfredshed, at velhaverne kunne opnå folkepension. Her må man dog erindre, at de med de store indtægter betalte et betydeligt større beløb i bidrag, end de kunne opnå i pension. Så man kunne ligeså godt sige: Ordningen hviler på forsikringsbasis, og her kan vi ikke undvære velhaverne. Folkepensionsloven er gennem årene yderligere udbygget, bl. a. ved afskaffelsen af de ofte kritiserede zonegrænser med de forskellige takster.

Sygeforsikringsloven er også gennem årene ændret betydeligt med forbedringer i form af udvidede ydelser. Men jeg tænker især på den ret dybtgående revision af loven i 1961. Indtil da blev sygekassemedlemmer, som overskred en nærmere fastsat indtægtsgrænse, overført til en fortsættelsessygekasse. Ved den nævnte lovrevision blev medlemmerne opdelt i to kategorier, gruppe A for medlemmer under den fastsatte indtægtsgrænse og gruppe B for dem der lå over denne grænse. Nu kunne alle være medlem af den statsanerkendte sygekasse. Forskellen var, at B-medlemmer skulle betale et lidt højere kontingent. Til forskel fra A-medlemmerne skulle B-medlemmerne dog selv betale regningen hos lægen, men fik refusion hos sygekassen efter de satser i overenskomsten, der var gældende for A-medlemmer.

Det største fremskridt på sygeforsikringens område er dog dagpengeordningen. Det første skridt blev gjort ved indgåelse af overenskomsten mellem arbejdsmarkedets parter i 1956, hvorefter der skal udbetales dagpenge af en rimelig størrelse. Ordningen finansieres delvis ved bidrag fra lønmodtagerne og

arbejdsgiverne. Lønmodtagerdagpenge udgør nu maksimalt 67,50 kr. Når man tænker på, at tidligere var det store flertal af sygekassemedlemmer sikret 40 øre i dagpenge, så har man lov til at betegne den nu gældende ordning som et stort fremskridt. Ordningen er videreført, så den også gælder for ikke-lønmodtagere mod betaling af et tilsvarende højere kontingent.

I loven om arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning er der gennemført endnu mere dybtgående ændringer. Denne lovgivning havde forståeligt nok min særlige interesse, idet jeg som nævnt i 13 år, fra 1940–53, var ansat som kontorbestyrelser i arbejdsløhedskassen i den store afdeling for arbejdsmændene på Als. Indtil 1962 var det min gode ven og partifælle Peter Ravn, Kolding, som var partiets ordfører i denne lovgivning. Da han efter kommunalvalget i 1962 blev valgt til borgmester udtrådte han af folketinget.

Der var på dette tidspunkt netop fremsat et lovforslag om ret betydelige ændringer i arbejdsløshedsforsikringen. Der skulle vælges en ny socialdemokratisk ordfører. Jeg skal ikke nægte, at jeg i mit stille sind håbede på at få tildelt dette hverv, men følte mig langt fra sikker på det. I en så stor gruppe som vor er det ikke altid lige let at få tildelt et eftertragtet ordførerskab. Jeg blev noget overrasket, men tillige meget tilfreds, da indstillingsudvalget foreslog mig som ordfører. Få dage senere kunne jeg ved 1. behandling i folketinget gå på talerstolen og gøre rede for lovforslaget og mit partis indstilling hertil. De vigtigste ændringer var en forhøjelse af understøttelsessatserne og visse ændringer i de sociale tillæg, en forhøjelse af statens tilskudsprocent fra 80 til 85, en ændring i den årlige regulering af understøttelsessatserne, således at reguleringen fremtidig skulle beregnes i forhold til lønudviklingen på arbejdsmarkedet, endelig en halvering af karensdagene fra 6 til 3.

Det er ganske interessant at studere arbejdsløshedsforsikringens udvikling gennem de sidste 40–50 år. I min bog »Alsiske Minder« har jeg fortalt, at da jeg i midten af 20-erne for første gang fik arbejdsløshedsunderstøttelse, var taksten 2 kr. om dagen. Der var ingen sociale ydelser som supplement til en

så karrig understøttelse. Når jeg havde betalt kontingentet til forbund og arbejdsløshedskasse, samt huslejen, havde jeg 5,25 kr. ugentlig til føde og beklædning m.m. til 5 familiemedlemmer. Der var heller ingen mulighed for hjælp gennem de kommunale hjælpekontorer. Gennem årene er der rettet op på dette urimelige forhold ved indførelse af forskellige sociale ydelser såsom børnetillæg, huslejhjælp, brændselshjælp og ekstra juleunderstøttelse. For så vidt var disse sociale ydelser i forbindelse med dagpenge til gavn for medlemmer med store forsørgerbyrder. Men set ud fra et forsikringsmæssigt synspunkt måtte ordningen forekomme at være uretfærdig over for en bestemt kategori af medlemmerne, ikke-forsørgerne, idet alle medlemmer betalte samme kontingent. Ikke-forsørgere kunne endda først opnå den maksimale dagpengesats efter 15 års medlemsskab.

Udfra den opfattelse, at den gældende ordning var uhenigtsmæssig og under hensyn til den stærkt stigende beskæftigelse fra begyndelsen af 60-erne, blev der i 1964 nedsat et udvalg, som skulle kulegrave hele problemet med det sigte at forberede en dybtgående principiel ændring i arbejdsløhedsforsikringen. Efter at dette udvalg havde afgivet betænkning, fremsatte arbejdsminister Erling Dinesen et lovforslag i folketinget, som var et afgørende brud på de gældende understøttelsesprincipper og tog et betydeligt skridt i retning af fuld erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, hvilket er arbejderbevægelsens endelige målsætning. Iflg. lovforslaget ville støttesatserne stige med gennemsnitlig 40 %, dog maksimalt til 80 % af vedkommendes hidtidige arbejdsindtægt. Endvidere indeholdt forslaget en bestemmelse om, at ikke-forsørgere skulle have samme dagpengesatser som forsørgere efter en kort overgangstid. Til gengæld blev alle sociale tillægsydelser i forbindelse med understøttelsen inddraget. Det er klart, at den foreslåede ændring først og fremmest var til gavn for ikke-forsørgere, medens børnerige familier, som hidtil havde fået et betydeligt beløb i børnetillæg, ikke fik nogen fordel af nyordningen, ja i visse tilfælde endog fik mindre. For at bøde på dette forhold gennemførtes en ændring i forsorgsloven, hvorefter

der i sådanne særlige tilfælde kunne ydes en supplerende hjælp.

Den nye arbejdsløshedslov indeholdt også ændrede finanseringsbestemmelser. Hidtil havde det været således, at medlemsbidraget til arbejdsløhedskassen varierede stærkt fra det ene fag til det andet, alt efter arbejdsløshedens omfang. Nu blev der fastsat et ensartet kontingent for samtlige medlemmer af en arbejdsløhedskasse. Dette var en udpræget solidaritets-handling over for de fag, hvor der traditionelt var en høj arbejdsløshedsprocent, særlig arbejdsmændene. Endvidere indeholdt den nye lov en bestemmelse om, at staten yder kasserne fuld refusion mod at hele medlemsbidraget indgår i statskassen. Endelig skal nævnes, at bestemmelsen om karenstage helt udgår af loven.

Det omfangsrige lovforslag var genstand for en meget grundig udvalgsbehandling. Regeringen var stærkt interesseret i at få loven gennemført med så bred politisk tilslutning som muligt. Hertil stillede oppositionspartierne det ufravigelige krav, at arbejdsanvisningen blev udskilt fra arbejdsløhedskasserne, og at der blev oprettet offentlige arbejdsformidlingskontorer over hele landet. Dette vakte en del utilfredshed i fagbevægelsen. Udvalget gav dog tilslutning til, at dette skulle gennemføres senere. Udfra en helhedsbetragtning var loven af 1967 en værdifuld social landvinding. Det skal dog tilføjes, at når disse linjer skrives, er spørgsmålet om en yderligere udbygning af arbejdsløshedsforsikringen stadig aktuelt, idet socialdemokratiet ønsker 80 % grænsen hævet til 90 %, så understøttelsen helt dækker tabet af arbejdsfortjenesten under arbejdsløshed.

Socialreformkommissionen, der blev nedsat i 1964, er i gang med at forberede en ny samlet socialreform. Det må også anses for hensigtsmæssigt, at der foretages en samordning og forenkling af de forskellige sociale områder. Bl. a. må der tilstræbes ensartede ydelser i ensartede trangstilfælde. Den nuværende ordning er rodet. Kommissionen har afgivet sin første betænkning. Kommissionens flertal foreslår sygekasserne ophævet og deres opgaver overført til kommunal forvaltning, et forslag der er kommet i strid modvind, idet sygekassernes repræsentanter så at sige enstemmigt vender sig imod forslaget.

Ud fra mine erfaringer som sygekasseformand gennem 35 år mener jeg at sygekasserne til enhver tid har evnet at tilpasse sig tidens vilkår, og at det fortsat ville være tilfældet. Men sagen er afgjort, idet folketingets flertal har fulgt kommissionens indstilling og vedtaget, at sygeforsikringen skal overgå til offentlig forvaltning fra 1. januar 1973.

Den sidste lov på det sociale område, som jeg var med til at gennemføre i folketinget, var omsorgsloven. Den har været i kraft i flere år, og der er rundt i kommunerne gjort særdeles gode erfaringer, forudsat den bliver håndhævet på den rigtige måde. Det er en forældet opfattelse, at stat og kommune har opfyldt deres forpligtelser over for folke- og invalidepensionister ved at tildele dem et månedlig pensionsbeløb. Også på anden måde har vore ældre og handicappede medborgere krav på samfundets hjælp. Omsorgsloven har givet kommunerne gode muligheder for at skabe trivsel og dække et naturligt kontaktbehov. Der kan ydes praktiske hjælpemidler til at gøre hverdagens tilværelse lettere ved boligens indretning og på anden måde. Kommunerne kan også i begrænset omfang yde støtte til sammenkomster med forskellig underholdning samt hobbyvirksomhed. Som medlem af det kommunale omsorgsudvalg har det været mig en glæde at konstatere, at pensionisterne i høj grad værdsætter, hvad der her er sat i gang.

Når jeg i det forgående har bragt et resumé af udviklingen på de sociale områder gennem de senere år, vil jeg ikke hermed sige, at nu er alt, som det skal være, for det er det ikke – men, udviklingen skrider fremad. Vi har vel i folketinget partierne imellem haft forskellige opfattelser af det ene og det andet, men jeg vil tilføje, at der i forhold til fortiden hersker en bred forståelse af, at socialpolitikken må følge med i udviklingen.

MIN ENESTE GRÆNSELANDS-POLITISKE TALE

Efter genforeningen i 1920 gav de mangeartede problemer i den genvundne landsdel anledning til et omfattende lovgivningsarbejde. Også for behandlingen af det tyske mindretal skulle der lægges en linje. Her stod det klart for alle, at politikken måtte bruge ganske andre metoder end dem, tyskerne brugte før 1914 over for de dansksindede. I. P. Nielsen var valgt som den eneste socialdemokratiske folketingsmand i Sønderjylland ved det første valg i 1920. Han fik til opgave at være partiets talsmand i grænsepolitikken. Hans enkle motto, som han selv har formuleret, var dette: Vi skal ingen stedbørn have i denne landsdel. Det skabte tillid i alle kredse. I. P. Nielsen holdt gennem de mange år urokkeligt fast ved, at grænsepolitikken skal bygges på retfærd og tålsomhed.

I 1943 passerede I. P. Nielsen aldersgrænsen og trådte ud af folketinget. Redaktør Frede Nielsen afløste ham som ordfører i sønderjyske og grænsepolitiske anliggender. Denne arvefølge var logisk, eftersom I. P. og Frede Nielsen op gennem trediveerne havde suppleret hinanden på en strålende måde.

Efter befrielsen i 1945 kom Frede Nielsen i første række som socialdemokratiets repræsentant ved behandlingen af grænselandsproblemerne. Noget af det vigtigste blev retsopgøret mod de mange tilhørende mindretallet, der havde gjort sig skyldige i landsskadelig virksomhed både før og under besættelsen. Men der skulle også tages stilling til ordningen af det tyske mindretals skolevæsen. Hidtil havde nogle af mindretals-skolerne været offentlige; Frede Nielsen holdt på at de skulle ændres til private. Dette var også partiets linje og stemte sikkert overens med flertallet i den sønderjyske befolkning. Det er ikke nogen hemmelighed, at I. P. Nielsen heroverfor holdt på

at bevare den hidtil gældende skoleordning. Det kunne være kedeligt nok, at de to partifæller, der havde kæmpet sammen mod nazismen gennem de mange år, her kom i uoverensstemmelse med hinanden, men det medførte ikke noget brud i deres gode personlige forhold. Frede Nielsen skriver i I. P. Nielsen-mindebogen herom:

Der kom dengang og er kommet enkelte gange siden den opfattelse til udtryk, at I. P. Nielsen på grund af modsætningsforholdet i denne sag var blevet en ensom mand i partiet. Det er helt igennem forkert. Venskabsforholdet mellem ham og os var så stærkt og hvilede på så uendelig mange værdifulde ting, at uenighed på et enkelt område overhovedet ikke kunne slå det i stykker. Vi gæstede fremdeles hinanden og hyggede os i hinandens selskab. De socialdemokratiske organisationer var altid lykkelige ved at have ham i deres midte. Han blev f. eks. indbudt hver eneste gang kredsorganisationens bestyrelse holdt møde. Han blev hver eneste gang sat som nr. 1 på partiets valgmandsliste, og vi benyttede ham til det sidste som taler ved ligeså mange møder, som han selv mente han kunne overkomme. Nej, venskabet holdt i fuld udstrækning, og I. P. var mindst af alt en ensom mand inden for sit gamle parti, så lidt som han var det i nogen kreds. Han var stadig for os den store gamle mand, hvis selskab og medarbejde vi glædede os over, og hvis navn stod for os i uformindsket glans.

Smukkere og ærligere kunne det ikke være sagt.

I en årrække efter 1945 var der i den sønderjyske befolkning en udbredt bitterhed i forholdet til det tyske mindretal, der gennem 12 år så slavisk havde indordnet sig det nazistiske regime med provokationer og overgreb mod herbergstaten og den danske befolkning i grænselandet. Det skulle heller ikke forbedre forholdet, at der syd for grænsen kunne konstateres en forskelsbehandling af det danske mindretal. Det er dog vist ikke forkert at sige, at medens årene gik, kom der et udbredt ønske i den nordslesvigske befolkning om at få forholdet normaliseret. Trods divergenserne var de to befolkningsgrupper dog henvist til at leve og virke side om side i fremtidens hverdag.

En betydningsfuld og varig ændring i de nationale mindretals status, såvel nord som syd for grænsen, var de enslydende men selvstændige regeringserklæringer fra dansk og tysk side, hvori mindretallenes rettigheder blev fastslået.

Forspillet til disse regeringserklæringer blev fra dansk side sat i gang under en forespørgselsdebat i folketinget den 19. oktober 1954. I et dagsordensforslag blev det pålagt udenrigsminister H. C. Hansen ved det forestående NATO-møde i Paris at fremføre de danske synspunkter vedrørende de danske sydslesvigeres interesser. Det ligger uden for rammerne her at redegøre for det handlingsforløb, der førte til et særdeles positivt resultat.

Efter grundige forhandlinger på embedsmandsplan i København og Bonn i foråret 1955 kunne Stats- og Udenrigsminister H. C. Hansen den 1. april fremsætte forslag til folketingsbeslutning om det tyske mindretals rettigheder. Forslaget kom til 1. behandling i folketinget den 13. april. Dette møde blev det mest interessante og tillige mest langvarige møde om et grænsepolitisk emne, som jeg har oplevet gennem de ca. 15 år, jeg var medlem af tinget. Det ligger i sagens natur, at særlig de sønderjyske medlemmer var stærkt optaget af dette forslag. Socialdemokratiets ordfører ved denne lejlighed var Fritz Teichert. Frede Nielsen var på det tidspunkt afgået ved døden. Også venstre havde en sønderjyde som ordfører, nu afdøde Jørgen Gram. De konservatives ordfører var Bøgholm, for de radikale talte Jørgen Jørgensen (Lejre), for Danmarks kommunistiske parti Aksel Larsen, for Retsforbundet sønderjyden Alfred Jørgensen og for det tyske mindretal Hans Schmidt. Samtlige ordførere med undtagelse af Aksel Larsen gav tilslutning til forslaget. Selv om der var bred tilslutning, fremkom der også kritiske bemærkninger fra flere sønderjyske talere. Denne kritik gik ud på, at man fra regeringens side ganske havde undladt at kontakte ledende kredse i det nationale arbejde i Sønderjylland. Den samlede danske presse i grænselandet havde i lederartikler og læserbreve påtalt denne manglende information og blev således i tinget bakket op af flere sønderjyske talere.

Samtlige sønderjyske medlemmer af tinget deltog i debatten og gav tilslutning til forslaget med undtagelse af Ingeborg Refslund Thomsen, som motiverede sin indstilling med, at et sådant forslag brød med hævdvundne principper i de sønderjyske spørgsmål. Hun stemte imod ved den endelige afstemning.

Jeg havde ikke tidligere deltaget i debatter af den karakter. Men denne gang følte også jeg trang til at give min mening tilkende om den sag, der i så høj grad vedrørte min sønderjyske hjemstavn.

Jeg var første taler ved aftenmødet og kunne glæde mig over en fuldt besat sal og en tætpakket tilhørerloge. Den tale, jeg holdt, gengiver jeg her efter folketingsstidende 1954-55 spalte 3521-24:

Bladt: I bedømmelsen af den foreliggende sag har der kunnet konstateres en væsentlig forskel på holdningen i Sønderjylland og det øvrige land. Medens den danske presse uden for Sønderjylland i overvejende grad har givet udtryk for tilfredshed med resultatet af de dansk-tyske forhandlinger om de nationale mindretals rettigheder, har den sønderjyske presse i redaktionelle og indsendte artikler tilkendegivet en kritisk indstilling og givet udtryk for store betænkeligheder, i hvert fald hvad den del angår, som vedrører det tyske mindretals rettigheder. Man har også i denne forbindelse spurgt: Hvad mener de sønderjyske folketingsmedlemmer? Det er på foranledning heraf, jeg har ønsket at fremsætte nogle bemærkninger under denne debat.

Det er blevet stærkt kritiseret, at man ikke før eller under forhandlingerne har fundet anledning til at rådføre sig med ledende kredse i Sønderjylland, at disse slet ikke blev orienteret om det, der foregik, og dette føles som en tilsidesættelse. Den kritik, der her er fremført, er efter min opfattelse ikke ubegrundet. Ganske vist tror jeg ikke, at slutresultatet ville være blevet anderledes, men hvis man i den foreliggende sag havde kontakten i hvert fald en begrænset kreds dernede, ville vi sandsynligvis have undgået noget af den bitterhed, der nu kan spores. Det er efter min mening fuldt forståeligt, at folk, for hvem det

grænsepolitiske arbejde har været en hovedhjørnesteen i hele deres virke, føler sig forbigået.

Dernæst nærer man i vide kredse i Sønderjylland megen ængstelse og bekymring, fordi der med vedtagelsen af det foreliggende forslag til folketingsbeslutning gives grønt lys for tyske eksamensskoler. Jeg forstår disse betænkeligheder, selv om jeg ikke deler dem, i den forstand ikke deler dem, at jeg må erkende, at der er ingen vej udenom.

Vi dernede i grænselandet føler måske stærkere end andre fortidens bitre erfaringer. Da Nordslesvig i 1920 blev genforenet med moderlandet, fik det tyske mindretal rettigheder og vilkår, som var væsentlig forskellige fra de forhold, der var gældende for de dansksindede nordslesvigere før 1914. De fik en ordening, der var helt i overensstemmelse med vort lands demokratiske traditioner, en ordening, som i sig selv var en vigtig forudsætning for afspænding og fordragelighed i grænselandet. Fra den anden side fik vi ikke den anerkendelse for vor holdning, som vi kunne have forventet. Da det nazistiske stormvejr i 1930-erne blæste ind over grænsen, blev demokrati og tolerance lidet agtet. Jeg skal ikke her rippe op i svundne tiders begivenheder, jeg nævner det kun som en forklaring på, at følelserne spiller en rolle, når talen er om – som i dette tilfælde – at tildele det tyske mindretal udvidede rettigheder. Det er disse erfaringer, som stadig ætser folkesindet i Sønderjylland.

Når dette er sagt, vil jeg dog tilføje, at jeg tror, det ville være skæbnesvangert – i hvert fald uklogt – om vi fastlagde en grænsepolitisk linje udfra vor opfattelse af, hvad der skete dengang. Det var ikke os, der førte en fejlslagen politik – det har vi aldrig fået beviser for, tværtimod. Det, som vi ved, er dette, at vor frisindede holdning i grænsepolitikken blev et midlertidigt offer for den ideologi, som ville have underlagt sig alle Europas frie lande, om kræfterne kunne have holdt til det.

Der er nu gået 10 år siden landets befrielse i 1945. Syd for grænsen lever et dansk mindretal, hvis forhold og vilkår ligger os stærkt på sinde. I alle folketingsbeslutninger og regeringserklæringer herom siden 1945 har vi fastslået som vort krav og vort ønske, at der gives de dansksindede sydslesvigere ret til

fri folkelig og kulturel udfoldelse. Kiel-erklæringen, som var et skridt i den rigtige retning, blev efter vor opfattelse ikke fortolket efter sin ånd og sin ordlyd. Den urimelige 5 0/0's klausul i den slesvig-holstenske valglov har hindret det danske mindretal i at blive repræsenteret i den slesvig-holstenske landdag. Vi fik tilbudt en mindretalstraktat, som vi ikke var interesseret i. Der var tilsyneladende ingen vej fremad.

Men så kommer oplægget til den situation, som vi nu står i. Under den udenrigspolitiske debat i oktober henstillede de ærede sønderjyske medlemmer hr. Jørgen Gram og hr. Heick i meget kraftige vendinger til den højtærede udenrigsminister at klargøre de danske interesser i Sydslesvig på det forestående NATO-møde i Paris, særlig med henblik på 5 0/0 klausulen, en henstilling, der blev effektiv gennem det dagsordensforslag, der blev vedtaget den 19. oktober. Den højtærede udenrigsminister efterkom henstillingen til punkt og prikke, ja mere end det. Jeg tænker her på den såkaldte korridorsamtale mellem den højtærede udenrigsminister og den tyske forbundskansler Dr. Adenauer. Der var ganske vist nogle herhjemme, som trak på smilebåndet ad denne samtale. Der er jo altid mange kloge hoveder, når en stor sag skal fremmes. Jeg tror nu nok, at udenrigsministeren havde det klogeste hoved i dette tilfælde. Nok om det. Det var i hvert fald denne samtale, som indirekte førte til noteudvekslingen i februar mellem den danske og den tyske regering og til de forhandlinger, der nu er afsluttet med det resultat, vi har foran os i dag.

Mon nogen havde forestillet sig, at sådanne forhandlinger kun kom til at dreje sig om 5 0/0 klausulen? Næppe! Naturligvis havde man også visse ønsker fra tysk side, og her var kardinalpunktet altså eksamensskoler til det tyske mindretal. Som støtte herfor havde man to vægtige argumenter. For det første kunne man med rette påstå, at den gældende skoleordning for det tyske mindretal i sin begrænsning var i strid med den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettighederne, og for det andet ville det være vanskeligt for os at bortforklare den kendsgerning, at loven i sin udformning er en diskriminering af det tyske mindretal, idet det jo ikke i henhold til loven

er forbudt andre nationale mindretal at oprette eksamensskoler. Når vi opretholder vore ønsker om ret og skel for vore sydslesvigske landsmænd, kan vi ikke fastholde § 4 i loven af 1946.

Der er nogle, som er bekymret ved udsigten til, at der igen kan komme et tysk gymnasium. Man frygter, at et sådant vil blive en bastion, et udgangspunkt for nye tyske fremstød nord for grænsen. Jeg deler ikke denne anskuelse. Den nationale overbevisning bunder dybt i befolkningen og vil aldrig være og aldrig kunne blive en handelsvare.

Jeg hører til den generation, der har fået sin undervisningsmæssige opdragelse i den tyske folkeskole, har så at sige oplevet den nationale kappestrid for at erobre den opvoksende slægt. Jeg har senere i livet undret mig over, hvor lidt man fra tysk side fik ud af det. Og hvorfor? Fordi de dansksindede hjem var den stærke, solide modvægt mod alle systematiske fortyskningsbestræbelser. På intet tidspunkt i de forløbne 35 år siden genforeningen har det nationale styrkeforhold givet anledning til uro og bekymring. Nogle få procent op eller ned i valgtallene, det var alt. Jeg tror ikke på, at skolefrihed for det tyske mindretal vil ændre forholdet.

Den nationale og kulturelle kappestrid nord og syd for grænsen går videre, det ved vi, men jeg hilser ethvert skridt på forståelsens vej med tilfredshed, og et sådant skridt er løsningen af den foreliggende sag. Også jeg finder, der er grund til at takke den højtærede udenrigsminister for det arbejde, han har udført for at komme igennem med en fornuftig løsning. Jeg kan udfra de her fremførte betragtninger give min tilslutning til det foreliggende forslag til folketingsbeslutning.

Når jeg her har refereret den fulde ordlyd af min tale om de nationale mindretals rettigheder i 1955, er det ikke for at fremhæve den frem for mange andre særdeles vægtige indlæg i den – jeg tør vel sige – historisk betydningsfulde debat. Jeg har som sønderjyde gerne villet tilkendegive min personlige opfattelse af en beslutning, som jeg oprigtigt troede, ville være vel egnet til at normalisere og forbedre klimaet i grænselandet.

Efter mødet havde jeg den tilfredsstillende, at flere medlemmer kom hen til mig og udtalte sig anerkendende om min tale. En fremtrædende venstremand sagde det på den måde: Jeg var ikke enig med dig i alt, hvad du sagde; men din tale var et værdigt sønderjysk indlæg.

Der er gået mange år siden da. Udfra et erfaringsgrundlag kan vi nu vurdere, hvad disse regeringserklæringer har ført til i grænselandets hverdag. Det var ikke skeptikerne fra dengang, der fik ret. Den udvidede skolefrihed for det tyske mindretal blev ikke udgangspunkt for nye tyske fremstød og skærpede nationale modsætninger – tværtimod! Der har gennem årene været en klar tendens til gensidig forståelse og tolerance, det gælder både nord og syd for grænsen. Grænsepolitiske stridigheder, som vi kendte tidligere, er afløst af en folkelig og kulturel kappestrid i bedste forståelse mellem begge parter. Dette kan dokumenteres på mange måder. Lad mig som eksempel i denne forbindelse nævne de dansk-tyske dage, der med års mellemrum afholdes skiftevis nord og syd for grænsen med deltagelse af fremtrædende personligheder inden for politik og kultur fra begge lande, med koncerter og teaterforestillinger. Meget andet kunne nævnes. Tysksindede og dansksindede i grænselandet kan nu være i stue sammen og tale sammen. Fortidens hadske metoder er manet i jorden. Deri ligger det positive. Ordningen for de nationale mindretal ved den dansk-tyske grænse kunne efter min opfattelse stå som et lysende eksempel for behandlingen af nationale mindretal mange andre steder i verden.

MUNTERHED I FOLKETINGET

Det er ikke altid spændende at lytte til langstrakte folketingsdebatter. De kan undertiden virke helt trivielle – ja lige til det søvndyssende. Fra fortid til nutid har der altid eksisteret en kategori af tingmedlemmer, som elsker at høre sig selv tale og aflirer rene selvfølgeligheder i lange tirader eller vil underbygge deres påstande med tal og statistik i en opremsning, der ganske givet går over hovedet på tingmedlemmerne. Sagt på en anden måde bliver det taler, der går ind ad det ene øre og ud af det andet. Der har været god mening i, at der gennem årene er gennemført en afkortelse af taletiden.

Med mellemrum forekommer der dog også overraskende meningsudvekslinger og morsomme episoder, som fremkalder smil og munterhed i det høje ting. Lad mig anføre nogle få eksempler. Under åbningsdebatten i oktober 1954 var det uopslidelige tema om valutaunderskuddet ført ind i debatten. Poul Hansen (Kalundborg), dengang socialdemokratiets politiske ordfører, udtalte bl. a.:

»Jeg kunne måske her indskyde, at »Finanstidende« for 1. oktober gravede endnu dybere i historien og drog frem, at der så langt tilbage som på Christian den Andens tid var valutaunderskud, dengang, efter »Finanstidendes« opfattelse, fremkaldt af en for stærk tilbøjelighed til at hylle sig i hollandske tekstiler og vederkvæge sig ved stærk tysk øl.«

Den forhenværende statsminister, nu venstres politiske ordfører, Erik Eriksen, havde naturligvis mærket sig Poul Hansens historiske betragtning, og hans svar var:

»Jeg lyttede med meget stor interesse til det ærede medlem

hr. Poul Hansens udtalelser om valutavanskelighederne, hvor det ærede medlem med et farligt, men på den anden side meget illustrerende billede understregede, at også på Christian den Andens tid var der valutaunderskud. Det ærede medlem husker måske også, at Christian den Anden blev fjernet fra styret under de mest tragiske omstændigheder. Derfor siger jeg, at jeg har ikke noget at indvende mod dette billede, men set fra det ærede medlems synspunkt kan det måske være lidt farligt at bruge det, for det dækker de følelser, vi har ovre i vor side af salen. (Statsministeren H. Hedtoft: Hvad mener det ærede medlem om Knud Kristensen?) – Hvad jeg mener om Knud Kristensen, – Jeg forstår ikke dette spørgsmål fra den højt-ærede statsminister, men så meget har jeg stadig væk tilovers for Knud Kristensen, at jeg synes, det ville være urimeligt at sammenligne ham med Christian den Anden.«

Blandt de lyttende medlemmer i salen er der altid en vis spænding om, hvem af de to kamphaner, der er i stand til at aflevere den sidste og afgørende replik. Episoden var dog omtrent gået i glemmebogen hos medlemmerne, idet åbningsdebatten blev afbrudt og først sat på dagsorden igen 8 dage senere. Men der var dog én, som ikke havde glemt Erik Eriksens drillerier med Christian den Anden, det var Poul Hansen. Han havde nu haft god tid til yderligere at fordybe sig i historiens bog og afleverede nu med en skælm i øjet følgende svar til Erik Eriksen:

»Til sidst har jeg en speciel bemærkning til det ærede medlem, Erik Eriksen. Det ærede medlem var meget tilfreds med og glad ved – han havde et meget stort smil på, da han omtalte det – at jeg havde nævnt valutaunderskuddet så langt tilbage som under Christian den Anden. Han havde ikke noget imod det billede, og så smilede han, for Christian den Anden blev sat fra styret under de mest tragiske omstændigheder, og det dækkede ganske følelserne hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen og hans parti. Jeg giver uden videre det ærede medlem min kompliment for den fikse replik, det er jo den slags

ting, der liver op i det ærede medlems taler, men det undrer mig at finde den bedømmelse af Christian den Anden netop hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Havde det været hos det ærede medlem hr. Aksel Møller eller en anden konservativ, havde jeg kunnet forstå det, men det lader jo til, at det ikke alene er konservativ politik, men også konservativ historieopfattelse, som mere og mere præger det ærede medlem hr. Erik Eriksen.

Det er jo rigtigt nok, at Christian den Anden blev fordrevet og oven i købet senere hensat som fange på Sønderborg slot, men hvem fordrev ham? Det gjorde den tids overklasse, de store jorddrotter, adelen, som Christian den Anden havde søgt at stække, adelen fik ganske vist lokket en del af den jævne befolkning med på den galej, det ser man nu og da, men det var ikke dem, der var ophavsmænd dertil. Hvad skete der så, efter at Christian den Anden var fordrevet og der var kommet nye herrer i landet, altså det, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen ønskede, der skulle ske nu? Ja, herom fortæller landsarkivar Johan Hvidtfeldt side 243 i første bind af Historikergruppens Danmarkshistorie – jeg beder om tilladelse til et enkelt citat. Han siger om dem, der fulgte efter Christian den Anden, ligesom det ærede medlem vel tænker sig, at han skulle følge efter os i den aktuelle situation. »... utilfredsheden med de nye magthavere gav stadig ny næring til uroligheder. Det virkede også meget ophidsende på almuen, at den ene skat fulgte efter den anden, så skattetrykket blev endnu tungere end under Christian den Anden. En ukendt digter gav udtryk for stemningen i »Ørnevisen«, hvor det blev fortalt, at den gamle ørn, Christian den Anden, var fordrevet, og det nu var høgen, dvs. adelen, der spillede herrer.

Nu sidder høgen i egetop
og breder vidt ud sin vinge.
De andre småfugle i skoven er,
han monne så jammerligt tvinge.«

Det har jo nok anet os, at det var noget i den retning, der lå bagved stormløbet mod den nuværende regering og ønsket om

at få en anden regering. Jeg er i og for sig tilfreds med, at det ærede medlem ved sin bedømmelse af Christian den Anden har givet os en bekræftelse på vore onde anelser.«

Folketingets utvivlsomt mest forslugne bogorm var i disse år retsforbundets førstemand dr. Viggo Starcke. Studerer man nærmere hans blad i folketingets blå bog, imponeres man unægtelig over hans vidtfavnende interesser og hans utallige gøremål såvel på hans specielle fagområder som på det politisk betonedede felt. Han har fået udgivet en mængde faglige, historiske og politiske skrifter. Viggo Starcke havde også talens nådegave. Uanset om man syntes om hans undertiden særprægede måde at tolke tidens aktuelle problemer på, var han i stand til at fange tingets opmærksomhed. Engang for mange år siden hørte jeg på et politisk møde en taler betegne retsstatsfolkene som folk, der enten havde læst for lidt eller for meget, en karakteristik, der nok ikke er helt ved siden af. At Viggo Starcke var en belæst mand, kunne ingen være i tvivl om. Han var stærk i citater og kunne underbygge sine politiske betragtninger på en måde, der fik karakter af en videnskabelig analyse. Det er dog tvivlsomt, om hans store teoretiske viden var en fordel i et realpolitisk virke. Viggo Starcke kunne også i sine taler komme med vittige udfald. Hvem husker ikke, da han engang i en debat kaldte daværende statsminister H. C. Hansen for en munter fyr, og H. C. Hansen kvitterede med at kalde Viggo Starcke for en kedelig karl. Nå, det var jo også før Viggo Starcke blev minister uden portefølje i H. C. Hansens trekantregering i 1957. I dette afsnit om forskellige muntre episoder i folketinget skal bringes et citat af en tale, som Viggo Starcke holdt under åbningsdebatten i oktober 1954. Han sagde bl. a. iflg. Folketingstidende for 1954–55, spalte 132:

»Danmark har eksisteret før danskerne, og jordkloden har bestået før menneskene. Menneskene kan ikke bestå uden jorden, men jorden kan bestå uden mennesker, og efter den næste krig vil man måske – hvis man lever – se, at jorden består uden mennesker (munterhed) ja, det er et postulat, men situationen er i virkeligheden alvorlig.«

Når engang historikerne skal skrive Danmarks nyere politiske historie, er der et navn, som ingen kommer udenom – Aksel Larsen, søn af træskomager Lars Larsen, Brændekilde. Parlamentarismens veteraner ville nok have korset sig, hvis de havde forestillet sig, at denne »forhærdede kommunist« engang ville indtage pladsen på det høje formandsæde og åbne den årlige folketingssamling. Dette er et hverv, som for tiden tilkommer Aksel Larsen som det medlem, der har den højeste anciennitet i tinget. Alle, der kender ham, må vist medgive, at han kender reglerne i det parlamentariske spil til bunds. At det aldrig lykkedes Aksel Larsen gennem de mange år som leder af det kommunistiske parti at hæve partiet til en politisk betydende faktor (bortset fra det unormale valgklima i 1945), skyldes sikkert i højere grad partiets ideologiske indhold end Aksel Larsens parlamentariske evner. Denne opfattelse bekræftes af, at han efter at være smidt ud af det kommunistiske parti i 1958 stiftede Socialistisk Folkeparti, som stillede op ved folketingsvalget i 1960 og fik valgt 11 mandater, medens kommunistpartiet blev »ausradiert«. Det var en politisk bedrift, som ingen før Aksel Larsen har kunnet præstere. Efter et tab på 1 mandat ved valget i 1964 steg partiets mandattal ved valget i 1966 til 20, en fremgang på 100 %.

Enig med Aksel Larsen eller ikke, så må jeg betegne ham som en dygtig politiker, en fremragende debattør og til enhver tid interessant at lytte til. Så kan man spørge: Har da denne begavede politiker aldrig begået en dumhed eller gjort sig komisk bemærket i folketinget. – Jo, såmænd. Så tydeligt som var det i dag erindrer jeg et tilfælde, hvor Aksel Larsen blev »skakmat«. Under et møde i folketinget gik han på talerstolen. I den velkendte, afbalancerede stil med fingerfletning og arme over kors indledte han med nogle betragtninger over de urimelige udgifter til forsvaret og vort medlemsskab af Nato. Straks ved de første bemærkninger bredte smilet sig ud over salen. Folketingets formand rejste sig i sin fulde højde og gav et klemt med den store klokke og udtalte vendt mod taleren: Jeg må gøre det ærede medlem opmærksom på, at det er jorde-moderloven, der er til behandling. Det var en Aksel – Flov-

mand, der uden så meget som en lyd gik ned af talerstolen, medens alle i salen morede sig.

Det sker jævnligt, at medlemmer uforvarende kommer med fortællelser fra talerstolen, f. eks. fik venstres skattelovsordfører Jens Foged under en debat om kildeskatteloven kildeskatten drejet til skildekatten.

Kommunisterne fremsatte engang et lovforslag om et ekstra tillæg til folkepensionisterne. Partiets ordfører var Ragnhild Andersen. Hun var usædvanlig godt skåret for tungebåndet. Nu stod hun så på talerstolen ved forslaget 1. behandling og argumenterede med fynd og klem. Hun arbejder sig op i de helt store oratoriske højder. Som for at understrege sagens vigtighed hamrer hun næven ned i pulten, og med skingrende røst lyder det ud over salen: Ja, noget må der gøres for at komme de gamle til livs. Denne uventede konklusion udløste en jublende munterhed i salen. Ragnhild Andersen stod et lille øjeblik ganske betuttet og desorienteret over denne reaktion, men da fadæsen gik op for hende, sagde hun stilfærdigt med et lille smil: ja, undskyld – jeg mente selvfølgelig: for at komme de gamle til hjælp.

Et stående punkt på folketingets dagsorden hver onsdag er: Spørgsmål til ministrene, og som regel bliver det flittigt udnyttet. Her kan medlemmerne rejse et hvilket som helst spørgsmål af offentlig interesse over for de pågældende ministre. Et medlem kan motivere sit spørgsmål både skriftligt og mundtligt fra talerstolen. Dog kan spørgeren kun få ordet 2 gange i samme sag, og ingen andre medlemmer kan få ordet. Når ministeren 2 gange har besvaret medlemmets spørgsmål, kan debatten ikke forlænges, og formanden erklærer spørgsmålet for sluttet.

Medens Julius Bomholt var formand, skete det engang i spørgetiden, at han af vanvare sluttede et spørgsmål med at meddele: Mødet er sluttet. I betragtning af at der stadig var mange punkter på dagsordenen, blev der munterhed i salen. Da Bomholt blev klar over fejlen, morede det også ham, og han tilføjede frejdigt: Ak ja – gid det var så vel.

PÅ STUDIEREJSE I ØSTRIG

Sammen med min kone var jeg i 1956 med på en selskabsrejse til Tirol. Det var en storslået oplevelse at stifte bekendtskab med dette skønne bjergland. Tirol er et af Østrigs 9 »lande«. Her levede i Napoleonstiden den store folkehelt og frihedskæmper Andreas Hofer, hvis minde tirolerne stadig holder højt i ære. – Og det forstår man bedst, når man kommer derned og selv oplever alt det, han kæmpede for.

I mine fritimer gik jeg undertiden ud på arbejdspladserne og underholdt mig med arbejderne. Må jeg i denne forbindelse indskyde, at i min første erindringsbog: »Alsiske Minder« har jeg givet udtryk for det urimelige i, at vi som børn fra dansk-sprogede hjem var tvunget til at lære tysk i skolen. Denne betragtning er også rigtig. Og dog er jeg i dag taknemlig for, at jeg lærte det tyske sprog, som har givet mig mulighed for at klare mig sprogligt på mange rejser i tidens løb såvel i Tyskland som i Østrig. De østrigske arbejdere, som jeg kontaktede, var meget venlige og åbne over for mig som udlænding og fortalte mig mange interessante ting om deres vilkår i hverdagen. Jeg fattede den beslutning ved lejlighed at besøge Østrig igen med et nærmere studium af de østrigske landarbejders forhold for øje.

En sådan lejlighed kom allerede året efter, i august 1957. I den socialdemokratiske folketingsgruppe har vi i mange år haft den udmærkede ordning, at der hvert år uddeles nogle stipendier til studierejser i udlandet. En forudsætning er, at man ved hjemkomsten kommer med en skriftlig beretning om det emne man har studeret, som så bliver fremlagt i gruppens sekretariat til gennemlæsning for interesserede medlemmer.

Jeg søgte og fik tildelt et stipendium på 700 kroner. Nu kun-

ne min Østrig-rejse blive til noget. Jeg skrev til formanden for det østrigske landarbejderforbund, Pius Schneeberger, der tidligere var socialdemokratisk medlem af det østrigske parlament. Jeg bad ham være mig behjælpelig med planlægning af mine studier, når jeg kom derved. Jeg modtog omgående et meget venligt svar og tilsagn om hjælp i enhver henseende, når jeg kom til forbundets hovedkontor i Wien. Efter nøjagtig 27 timers togrejse med Skandinavien-Italien ekspressen ankom jeg til Wien-West Bahnhof den 8. august. På hotel »Wimberger« blev jeg straks ved min ankomst modtaget af Pius Schneeberger og centralsekretær Julius Uhlirs med et hjerteligt »Velkommen til Østrig«. Jeg blev indbudt til en middag sammen med dem på hotellet. Ret hurtigt var en venskabelig kontakt sluttet, og jeg fik følelsen af at være kommet i et godt og kammeratligt selskab. Begge foralte, at de havde været gæster ved Dansk Arbejdsmands Forbunds kongres i København, hvor de havde mødt en enestående gæstfrihed, og nu glædede det dem at kunne gengælde det over for »abgeordneter Bladt«.

Efter middagen kørte vi sammen til hovedkontoret for »Gewerkschaft der Arbeiter in der Land- und Forstwirtschaft«, Loqaiplatz 9, Wien 6. Landarbejderforbundet havde kontorlokaler over hele første sal i en ældre, men statelig bygning, som ejes af »Österreichischer Gewerkschaftsbund« (samvirkende fagforbund). Lokalerne er mere beskedne i udstyr og indretning end f. eks. D.A.S.F.s lokaler i Nyropsgade i København. Det bør dog tages i betragtning, at Arbejdsmandsforbundet i Danmark omfatter alle ufaglærte og tæller ca. 250.000 medlemmer, medens det østrigske landarbejderforbund kun har 72.000 medlemmer. Dertil kom, at man i modsætning til det danske forbund havde en decentraliseret opbygning og administration. Hvert af de 9 »bundesländer« udgjorde et selvstændigt overenskomstområde og havde hver sit hovedkontor.

I en timelang samtale erfarede jeg mange interessante ting om det forbund, jeg gæstede, og om arbejderbevægelsen i det hele taget. Af de alsidige oplysninger kunne jeg skønne, at de østrigske landarbejdere ikke havde opnået samme høje levestandard som i Danmark. Dette gælder også andre arbejdere.

Det ville nok være urigtigt at slutte heraf, at de østrigske organisationsledere skulle være mindre dygtige end deres danske kolleger. Man må tage de historiske forudsætninger med i betragtning. Jeg fik foræret et festskrift, udgivet 1956 i anledning af forbundets 50-års jubilæum. Det er lige så spændende at læse som et kapitel i »Pelle Erobreren« og giver et rystende billede af det østrigske landarbejder-proletariat i tiden omkring århundredskiftet. Den unge landarbejderbevægelse havde næsten uovervindelige vanskeligheder at kæmpe med. Det habsburgske dobbeltmonarki strålede i sin fyrstelige glans og blev beundret af den omliggende verden. Man når i sandhed til den erkendelse, at det havde en vrangside, en landarbejderbefolkning, i dybeste armod, ja nød, ikke omtalt i den monarkistiske presse, aldrig nævnt i de stilige bulletiner, der udgik fra kejserlottet Schönbrunns pragtgemakker i Wien. På den tid var forholdene også dårlige for landarbejderne i Danmark; men de var betydelig værre i Østrig. I en løbeseddel, som pionererne uddelte i tiden omkring forbundets stiftelse, hedder det bl. a.:

Der blev i 1888 vedtaget en lov om syge- og ulykkesforsikring. Det er lykkedes godsejerne og andre storgrundbesiddere at forhindre, at denne lov nogen sinde kom til at gælde for land- og skovarbejdere. Hvad skal disse arbejdere gøre, når de rammes af sygdom og ulykkestilfælde? Ja, de kan låne eller købe på kredit, hvis da nogen vil yde dem en sådan kredit, eller også kan de gå til grunde. Endnu værre er det for de gamle og udslidte arbejdere. De har det værre end hunde. Dyr bliver dog fodret – også når de bliver gamle. Men den arbejder, der har slidt for samfundet hele sit liv, han er sat uden for lov og ret – han kan lægge sig til at dø, hans jammerlige tilværelse vedkommer ikke samfundet og de styrende.

Dobbelt-monarkiet brød sammen i 1917 og republikken blev proklameret med socialisten Karl Renner som præsident. Nu kom der en række år med gode og resultatrige fremstød for landarbejderforbundet. En kæmpeindsats blev gjort for at forbedre livsvilkårene for arbejderklassen. Men den økonomiske

krise i 30-erne ramte hårdt i Østrig. Fra 1930–34 steg tallet på de indregistrerede arbejdsløse fra 244.000 til 405.000. Politisk kaos førte til Dollfus-diktaturet. Dermed var der sat punktum for den frie arbejderbevægelse. Den 11. februar 1934 blev landarbejderforbundets ejendom og formue beslaglagt, og lederne arresteret. Den 1. maj, den internationale arbejderbevægelses fest- og demonstrationsdag, får Østrig en ny forfatning i form af en »Kundmachung« (kundgørelse). I erindring om de årelange forhandlinger, der gik forud for Danmarks nye forfatning af 1953, er det nærmest tragikomisk at læse indledningen til Dollfus's forfatningskundgørelse, som i dansk oversættelse lyder:

I Guds den almægtiges navn, fra hvem al ret udgår, modtager det østrigske folk for sin kristelige, tyske forbundsstat på et varigt grundlag følgende forfatning:

Herefter opstilles så landets forfatningsmæssige status i en række kortfattede artikler. For landarbejderforbundet betød diktaturet at de hidtil opnåede resultater blev fuldstændig tilintetgjort. Arbejdsoverenskomsterne blev erklæret for ugyldige, og det blev gjort strafbart for en tillidsmand at søge at skaffe et medlem sin ret på grundlag af disse overenskomster.

I 1938 følger for Østrigs arbejderbevægelse tragediens 2. del med Østrigs »Heimkehr ins Reich« og Hitlers magtovertagelse. Mørket sænker sig over landet. I overfyldte fængsler og koncentrationslejre sidder lederne af den frie arbejderbevægelse. Her måtte de gennemgå umenneskelige lidelser under de nazistiske bødler.

Først i 1945 kunne man tænke på at opbygge organisationerne på ny. Men helt indtil 1955 var landet militært besat af fremmede magter. Først i 1955, 2 år før mit besøg, havde Østrig fået sin nationale frihed tilbage.

Jeg har her i store træk givet baggrunden for den østrigske arbejderbevægelses udvikling og vilkår. Nu sad jeg her sammen med to af banebryderne i det østrigske landarbejderforbund, to hærdede mænd, som på deres krop havde følt den nazistiske brutalitet. Pius Schneeberger havde flere gange i lan-

ge perioder været fængslet. Julius Uhlirs var i 9 måneder indespærret i koncentrationslejren i Dachau. Nu var de lykkelige for igen at kunne vie deres kræfter på en genopbygning af forbundet.

Jeg havde gjort det klart for mine østrigske venner, at når jeg var kommet derved for at studere landarbejdernes forhold, så ville jeg ikke bare gå på fagforeningskontorer for at søge orientering, men jeg ville ud i landet, ud på gårde og godser og snakke med arbejderne, besøge dem i deres hjem, for at kunne danne mig en realistisk opfattelse af deres forhold. Centralsekretæren præsenterede mig for et maskinskrevet program for 9 dage. Det fremgik heraf, at jeg skulle landet rundt på kryds og tværs gennem ikke mindre end 7 af de 9 »Bundesländer«. Dette lå dog langt udover, hvad jeg havde forestillet mig. J. Uhlirs må have fornemmet at jeg var misfornøjet med planen, for han sagde: Bladt, havde du måske regnet med, at det skulle være et rekreationsophold?, hvortil jeg svarede: Ingenlunde – men jeg må sige uden omsvøb, at min økonomi ikke er tilpasset et sådant program, jeg har fået 1000 schilling for lidt med. – Det skal du ikke spekulere på, svarede han – du får en ledsager. Forbundet stiller en sekretær og en bil til rådighed, og så kan du køre i de 9 dage, uden at det skal koste dig 5 flade ører. – Se, det var vel nok service.

Den første aften i Wien havde jeg en morsom oplevelse. Mine gruppefæller i folketinget, Kai Andresen og Hans Knudsen, havde bedt mig om at opsøge en mand ved navn Josef Simon, en ven af Danmark, en slags kontaktperson for danske parlamentarikere, når de kom til Wien. Josef Simon var direktør i en komfortabel restaurant, der var placeret dybt under »Operapassagen« ved Kärnten-Ring. En rullende trappe førte mig ned i denne ejendommelige underverden, hvor flammende neonlys afslørede et vældigt, cirkelrundt butikscenter. Midt i centrum lå »Espresso-Rondo« ikke ulig en kæmpekarrusel. Her traf jeg Josef Simon og afleverede min hilsen. Han talte for øvrigt et udmærket dansk. I restauranten befandt sig en anden, ung, dansker, søn af forstander Terkelsen, Ry højskole og hans forlovede. Dem inviterede Josef Simon hen til vort bord og

spenderede en luksus-isanretning med dertil hørende likører. Det var en dejlig aften, og det blev temmelig sent, inden jeg nåede hjem til hotellet og fik en tiltrængt søvn efter en lang rejse og dagens begivenheder.

Næste morgen kl. 8 blev jeg afhentet af forbundets bil med forbundsfunktionær Wilhelm Lechner ved rattet. En rundtur i Wien, for at se byens fornemste seværdigheder, var første punkt på programmet. Dette havde naturligvis ikke noget at gøre med landarbejderstudier. Men nu var jeg kommet til denne skønne traditionsrige by, og så syntes man da, det var rimeligt, at jeg også fik set lidt af den. Vi kørte ad den 5 kilometer lange Ring-boulevard, hvor de fleste af Wiens pragtbygninger ligger: Rådhuset med det slanke himmelstræbende spir, den nyrestaurerede, prægtige parlamentsbygning, der blev delvis ødelagt under krigen, et bygningsværk, der har danskeren Teofil Hansen som bygmester. En gade i Ringkvarteret bærer navn efter ham. Vi kører forbi det pragtfulde Operahus, som er genopført efter krigen og har kostet 70 mill. kroner. Vi ser Stefansdomen med det 138 m høje spir og kører forbi Helden-gedenkplatz med prægtige monumenter. Et sted aflægger vi et besøg i en kælder, hvor medlemmer af det habsburgske monarki er stedt til den evige hvile. De ligger der alle i mægtige sarkofager. Kejser Karl 1., Marie Theresia, kejser Franz Josef, Østrigs overhoved i samfulde 66 år, for nu at nævne nogle enkelte. Der står i snesevis af sarkofager, som hver for sig er et kunstværk i metal, kobber og bronze. Vor rundtur sluttede med et besøg på det gamle kejserslot Schönbrunn, Wienernes stolthed og største turistattraktion. Her var det, Hitler i 1938 under »Heimkehr ins Reich« drog ind med gjaldende fanfarer og flyvende hagekorsfaner. Man fortalte mig, at titusinder af Wiens arbejdere og andre borgere imens trængtes i gaderne til en sorgens demonstration. Slottet »Schönbrunn« dækker over et areal på 1½ mill. kvadratmeter. Hovedbygningen og sidefløje indeholder i alt 2.500 små og store rum. Vi nåede at se 45 og konstaterede, at her er ophobet kunstskatte i dimensioner og værdier, som jeg fatter evne til at beskrive, da min kunstforstand er begrænset. Nu er der kun minderne tilbage

om slottets »storhedstid«, minder, som man kan dvæle ved uden at få fugtige øjne. Men man må erkende, at »Schönbrunn« er et kulturaktiv af høj standard, i dag i folkets eje og med adgang for menigmand, hvor det før var lukket land.

Samme dags aften blev jeg inviteret til en middag af Pius Schneeberger og hans kone i en restaurant på Kahlenberg, hvor vi nød den vidunderlige udsigt over Donaubyen.

Det vil fylde for mange bogsider, hvis jeg i enkeltheder skulle skildre mine indtryk og mangeartede oplevelser fra min færd på kryds og tværs gennem Østrig i de følgende 9 dage. Men lad mig i store træk fortælle om mit besøg på nogle store gårde og godser, hvor jeg kom i nærmere kontakt med landarbejderne og de forhold de levede under.

Med landessekretär Franz Rieder som ledsager kørte vi gennem Niederösterreich i retning mod den tjekkoslovakiske grænse. Først aflagde vi besøg på en af statens forsøgsgårde. Vort besøg var anmeldt, og vi blev venligt modtaget af gårdens »direktor«. På hans kontor fik vi en orientering. Gården var på 500 ha jord, deraf 90 % agerjord, resten skov og eng. Driften var opdelt i 3 afdelinger, henholdsvis for kvægavl, kornavl og frugt og plantevækst. Hver afdeling havde sin specielle forsøgsleder, og førte særskilt regnskab. Vi var på rundtur gennem stalde og lader og kunne hurtigt konstatere, at det i enhver henseende var en mønstergård.

Overalt herskede der en orden og akkuratesse, som næppe overgås på en mønstergård i Danmark. De store kvægstalde skinnede af renhed. Kontroltavler viste, at der var en helt gennemført kontrol såvel med fodring som med mælkeydelser. Direktøren, en umådelig intelligent mand, gjorde sig umage med at forklare mig alt. Han afslørede et forbavsende kendskab til dansk landbrug, selv om han aldrig have været i Danmark. Der var 100 voksne kreaturer i staldene, deraf 40 sværlemmede okser, der blev fedet til slagting. Køerne blev naturligvis maskinmalket efter de mest moderne principper. Besætningen var tuberkulosefri, og gården var mælkeleverandør til hospitaler og børnehjem. Gårdens drift var helt igennem mekaniseret og i overensstemmelse med tidens krav.

Vi stiftede dernæst bekendtskab med de til gården hørende arbejderboliger. Her åbenbarede sig unægtelig et helt andet billede. Der var 3 slags boliger. Der lå en slags rækkehus, opført af støbte betonmure, ca. 2½ m høje med skråt fladt tag, øverst beklædt med græstørv. De så ud til at være nogle elendige huler som menneskeboliger betragtet. Nogle af dem var stadig beboet. Direktøren sagde ligesom undskyldende, at disse boliger var saneringsmodne. De var oprindeligt opført som barakker for russiske krigsfanger under den 1. verdenskrig.

Den næste type arbejderboliger var almindelig stråttækte huse, som var over 100 år gamle, men alligevel lidt bedre end barakkerne. De var delvis forfaldne. Vinduerne var alt for små, og inden for i lejligheden var der mørkt og trist. Jeg gik inden for i et hus og hilste på konen og børnene. Jeg fik lejlighed til at konstatere, at der er en afgørende forskel på et arbejderhjem i Danmark og i Østrig. Alt var fattigt og primitivt. – Et bord og nogle træstole, ingen elinstallation. Ingen billeder på væggen, et enkelt bibelsprog på en kalket væg var hele udsmykningen, ellers intet af, hvad vi betragter som selvfølgeligheder i et dansk arbejderhjem. Men det skal tilføjes, at der var ryddeligt og rent i de små, mørke rum, og børnene var velklædte. Jeg blev meget venligt modtaget af denne landarbejderkone, og hun følte sig naturligvis bæret af at få et sådant uventet besøg af en »abgeordneter aus Dänemark«.

Den tredje slags arbejderboliger var det store lyspunkt. Der lå en nyopført 2-etagers bygning med 10 lejligheder samt nogle 2-familiers huse. Det var virkelig gode og solidt opførte huse med store og lyse værelser med bad og W.C., dog med kakkellovsfyring. Udstyret var dog også her primitivt som i de gamle boliger. Det var mit indtryk, at det var direktørens alvorlige hensigt, at de gamle rønner, efterhånden som det var økonomisk muligt, skulle udskiftes med gode og moderne boliger, og, som jeg også sa' til ham, det ville unægtelig pynte på en mønstergård.

Vi tog afsked og kørte til et tidligere kejserligt gods på 750 ha jord, som stødte direkte op til landegrænsen mellem Østrig og Tjekkoslovakiet. Gården ejedes af staten, men blev drevet

af en forpagter. Her blev vi modtaget af forvalteren, som viste os rundt. Hovedbygningen stammede fra den tid godset hørte ind under kronen, stor og herskabelig. Avlsbygningerne derimod var gamle og uhensigtsmæssigt indrettede. En seværdighed var nogle nye kornsiloer og tørreanlæg. Desværre blev der ikke tid til at se på arbejderboliger. De lå i en større afstand fra gården, sandsynligvis for at de ikke kom til at skæmme omgivelserne og forpøste luften for de tidligere fornemme herskaber. Vi blev inviteret til middag i borgerstuen. Der blev serveret klar suppe med en kæmpe-melbolle, derefter kød og forskellige salater, og som dessert kaffe og en stor kage.

Forvalteren kørte os senere i et gammelt monstrum af en bil ud til grænsen. Her havde vi en samtale med en toldbetjent, som for øvrigt gav os tilladelse til at passere grænsen og hilse på hans tjekkoslovakiske kollega. Det gav vi dog afkald på. Et næsten udtørret flodleje dannede grænsen. Et stålskelet af en bro, som var bombet under 2. verdenskrig, hang ned i vandet, og man skulle være lidt af en artist for at kunne passere denne overgang.

Det er en skøn søndagmorgen. Kl. 8 holder en bil ved mit hotel. Det er landessekretær Heinrich Knotzer, som denne dag skal køre mig sydpå gennem Burgenland til den ungarske grænse. Heinrich Knotzer er tillige medlem af landdagen i Burgenland. Efter hvad jeg senere har erfaret, blev han socialminister i landsregeringen. Han havde også sin kone og 7 årige dreng, Karli, med i vognen. Det havde da også været synd, om de på en så skøn sommersøndag skulle sidde hjemme og kukkelure, når far var på udflugt med sin danske »genosse«. Der var en kolossal trafik for udgående i morgentimerne. Det var wienerne, som i titusinde tal flygtede ud på landet i det strålende sommervejr, fortrinsvis til Neusiedlersee, den største sø i Østrig, hvor der er gode bademuligheder. Efter nogle timers kørsel standser vi op ved et »Gasthaus«, hvor vi vederkvæges ved en saftig og velsmagende gullasch og et glas øl. Snakken går livligt, og jeg er efterhånden helt på bølgelængde med den elskelige burgenlandfamilie. Snart ruller vi ud ad landevejen igen, gennem et landskab, der afveksler med frodi-

ge, grønne marker og skovklædte bjerge. Lidt efter lidt forandrer landskabet karakter. Bjergene forsvinder, vi glider ud på det flade land, forlandet til den ungarske pusta. Langt ude i horisonten skimter vi i den blå dis en bjergkæde. Den ligger i Ungarn, oplyser Knotzer, og vi befinder os nu 20 km fra den nu historisk navnkundige grænse, hvor 100.000 ungarske borgere i efteråret 1956 flygtede ind i Østrig, søgte beskyttelse mod Kadars regime og sovjetrussiske tanks og maskingeværer. – Nu hersker der fred og stilhed ved grænsen, og befolkningen er lykkelig over at de bor på den østrigske side.

Vi når frem til vort rejsemål for i dag, »Paulhof«, en gård på 1500 ha jord. Her er ikke nogen form for modtagelse. Vort besøg er ikke anmeldt, og formålet er kun at se, høre og snakke med de arbejdere, som vi tilfældigt træffer på en søndag. Vi går inden for i en arbejderbolig, hvor manden er fagforeningens tillidsmand på gården. Han er ikke tilstede i øjeblikket. Knotzer præsenterer mig for konen. Hun kommer mig venligt smilende i møde, trykker mig i hånden og byder mig velkommen, idet hun på sin umiddelbare måde rækker mig hånden, medens hun stryger mig ned over armen med venstre hånd. Børnene står stumme og betragter den fremmede gæst. Knotzer går ud til gården for at søge efter tillidsmanden, og jeg får en lang snak med konen, som villigt fortæller om landarbejdernes hverdag og vilkår. Stuen, vi befinder os i, er lille og mørk, og møbleringen uhyre beskedne. Men hjemmet er præget af ordenssans, og børnene er velklædte.

Jeg drysser rundt på gården og får en snak med de arbejdere, jeg tilfældigt træffer. Et sted sidder familien på en træbænk under tagskægget og nyder den smukke solskinssøndag. Konen er ifærd med at ordne børnenes tøj, medens manden og en gammel bedstefar ryger på halvlange piber. De bliver vældigt interesserede, da de erfarer, at den danske gæst er socialdemokratisk medlem af det danske parlament. Danmark – jo, det var da det lille land i Norden, hvor tusinder af østrigske børn kom på rekreation efter første verdenskrig. De har en forestilling om Danmark som et land, hvor alle har det godt og ingen lider nød. Manden fortæller mig, at hans so aftenen i

forvejen har fået 12 grise, og jeg skal absolut med ind i den lille lade og se hele griseherligheden. Ejerglæden lyser ud af mandens øjne. For det er jo et værdifuldt supplement til en karig løn.

Den landsdel, hvor vi befinder os, hørte med til Ungarn indtil slutningen af første verdenskrig. Men efter en folkeafstemning blev landsdelen indlemmet i Østrig. På mit spørgsmål, om der ikke på denne baggrund bestod et nationalt mindretalsproblem, svarede man, at det var der faktisk ikke, og slet ikke efter den kommunistiske magtovertagelse i Ungarn. Om deres indstilling til folkedemokratiet den anden side grænsen fortalte de mig mange interessante ting. Bl. a. nævnte de, at under den russiske besættelse i 1945 var de russiske tropper trængt ind på gården og havde beslaglagt alle arbejderboliger til soldaterne. Familierne måtte så flytte ud til hønsene og grisene. Se, sagde de, da fik vi en god anskuelsesundervisning i »folkedemokrati«. Det har vi ikke glemt endnu. Nu var de alle medlemmer af det østrigske socialdemokrati, og de var overbevist om, at blot de kunne få lov til at leve i fred og under frihed, så ville der også oprinde en lysere og lykkeligere fremtid for dem.

Efter min hjemkomst fra den begivenhedsrige studierejse til Østrig skrev jeg en meget omfattende og detaljeret beretning om mine oplevelser og indtryk. Sidste afsnit har følgende ordlyd:

Hvis jeg sluttelig skal sammenfatte mine indtryk fra rejsen i Østrig til en konklusion, skal det være denne:

Gennem mine studier har jeg fået bekræftet, at de østrigske landarbejdere og arbejderklassen som helhed har en væsentlig lavere levestandard end arbejderne i Danmark, hvad der ikke er overraskende. Men ved en bedømmelse må vi tage med i betragtning, at landet som helhed har lidt meget, særlig gennem de sidste 25 år, hvor de forskellige diktatorsystemer har været en hæmning for erhvervsudviklingen i landet. Arbejderbevægelsen har været handicappet gennem en lang årrække. Den sovjetrussiske besættelse gennem 10 år efter den anden

verdenskrig medførte en udplynning af industrien og en almindelig forarmelse af landet. Kun de sidste 2 år har Østrig haft sin nationale frihed. Jeg fik imidlertid et stærkt indtryk af, at der nu såvel fra fagbevægelsens som fra det socialistiske partis side gøres store anstrengelser for at skabe bedre og tåleligere vilkår for arbejderne, og der sættes ind på alle fronter. Ikke mindst interesserer man sig for et oplysningsarbejde i almindelighed, og der foregår en ret omfattende kursusvirksomhed for de faglige tillidsmænd.

Lederne så optimistisk på fremtiden. Over for mig udtrykte de det på den måde: Hvis blot verden vil lade os leve og virke i fred og frihed, så skal vi nok klare os – og lad mig tilføje: Måtte det være dette frihedselskende folk i Centraleuropa forundt at få dette ønske opfyldt.

Fra min rejse sendte jeg 6 udførlige rejsebreve til mit blad »Sønderjyden«, og i oktober samme år holdt jeg et 20 min. foredrag i radioen.

DA JEG KOM I KARAMBOLAGE MED POLITIMESTEREN

Vagn Bro, den sjællandske politimester, var en markant skikkelse i det danske folketing. Efter det ydre at dømme kunne man godt opfatte ham som et levn fra den tid, da rigsdagen havde til huse i den gamle landsretsbygning i Fredericiagade. Han var den eneste i folketinget, der stadig gik med knækflip og sort butterfly, og det klædte ham og stod godt til den gule vest med guldkæden. For nu helt at have svaret til rigsdagsmanden fra Fredericiagade burde han naturligvis have haft et klædeligt fuldskæg, som nok ville have gjort sig som modstykke til hans kraftige opadvendte hår. Vagn Bro var medlem af folketingets præsidium og var med til at modtage fremmede diplomater og parlamentarikere, når sådanne lejlighedsvis kom på besøg. Uden tvivl har hans særprægede ydre gjort indtryk på de fremmede.

Vagn Bros indre og hele indstilling til nutiden stod diametralt i modsætning til det fortidsprægede ydre. Han var helt og fuldt indlevet i det ekspanderende samfunds problematik. Og så var han en mand med principper. Stod han på Folketingets talerstol, tog man ikke fejl af, at han var jurist, men det betød meget for ham at tage menneskelige hensyn. Og så kunne han være helt festlig i sin argumentation. Kom det til livlig meningsstrid, lod han hammeren falde, uanset om det var en politisk modstander eller en partifælle, det gjaldt. Når han mente, det var fortjent, var han heller ikke bange for at give udtryk for ros og anerkendelse til en politisk modstander.

Mit nærmere bekendtskab til Vagn Bro hidrører først og fremmest fra, at vi begge var medlemmer af folketingets indfødsrets-udvalg gennem 11 år. Dette udvalg er i sin karakter tværpolitisk. Det er folketingets eneste »privilegerede« udvalg

derved, at der under de regelmæssige møder serveres en kop kaffe og et stykke franskbrød med smør. Her er der lidt hyggestemning, og her mærker man ikke partiskel.

Vagn Bro er ikke mere. Det var kun kort, han fik lov at nyde sit otium. Han afsluttede sit livsværk med at skrive sine erindringer i 2 digre bind, som jeg har læst med stor interesse. Man får et godt indtryk af, at han har givet sig af med mange og alsidige opgaver. Som sønderjyde vil jeg blot nævne hans varme interesse for grænselandets problemer. Det var derfor også naturligt at han var medlem af Grænseforeningens hovedbestyrelse. Hvert år, når det store sønderjyske lotteri løb af stabelen, modtog jeg et pænt brev fra Vagn Bro vedlagt 5 lotterisedler à 2 kroner, som han bad mig om at gå ud på gaden og sælge. Han vidste jo godt, at jeg ikke gik ud med de 5 sedler, men skyndte mig at sende ham en 10-er.

På side 185 i 2. bind af sine erindringer har Vagn Bro moret sig med at skrive et lille afsnit om mig. Efter færdigbehandlingen af et lovforslag om menighedsråd, hvor vi begge var medlemmer af udvalget, blev vi af kirkeminister Bodil Koch inviteret til en middag i repræsentationslokalerne på Christiansborg. Som afslutning på et særdeles hyggeligt og muntert samvær foreslog ministeren, at vi skulle synge en salme. Nu havde vi ikke nogen salmebøger. Men der blev så enighed om, at: Blomstre som en rosegård, måtte vi nok alle kunne udenad. Ak og ve, skriver Vagn Bro, blev det kun til brummen, men så var det, at folketingsmand Jens Bladt fra Als sang 6 vers solo, medens vi andre sad og skammede os.

Jeg vil gerne her kvittere med at berette om et mellemværende med Vagn Bro, som ikke handler om ministermiddag og salmesang, men stammer fra det mere politisk betonedede over-drev.

Det var under valgkampen i 1960. Der var 4-kantet møde i Ormstoft kro i Ulkebøl. Der var god stemning, og diskussionen var livlig. Som ved de fleste møder blev der også talt om skattepolitik. Særlig venstres kandidat hæftede sig meget ved det store skattetryk under den socialdemokratisk ledede regering. Som svar til venstremanden sagde jeg, at dette med de

store skatter fik vi jo at høre hver aften af venstres kandidater, men hvis man snakkede med en venstremand på tommands hånd, så var det nu ikke så slemt. Og så refererede jeg følgende:

Jeg mødtes tilfældigt med Vagn Bro i en sporvogn i København, og der udspandt sig følgende samtale:

Vagn Bro: »Bladt, jeg kan fortælle dig, at jeg har været en tur til Sønderjylland, og jeg har konstateret, at I har det godt dernede.«

»Hvordan kunne politimesteren konstatere det?«

»Jo, jeg var til et møde på »Folkehjem« i Åbenrå, der var 200 mennesker til møde, og der stod 100 biler på parkeringspladsen, altså 1 bil til hver 2 mand. Når I kan gøre det, så har I det godt.«

»Det synes jeg da er opmuntrende at høre, særlig af en venstremand, i betragtning af, at venstres kandidater rejser land og rige rundt og fortæller vælgerne, at landet misrøgttes af socialisterne.«

Straks efter, at jeg havde refereret denne lille samtale, fortrød jeg det, idet jeg kom til at huske på, at det anses for politisk uanstændigt at referere private samtaler fra en offentlig talerstol. Jeg havde dog ikke regnet med, at det skulle komme i avisen, som tilfældet blev. Jeg er ikke bange for sorte negre, men historien belærte mig om, at bladnegre skal man tage sig iagt for. »Dybbøl-Posten«s referent, som var tilstede ved mødet, satte sig den næste dag i forbindelse med politimesteren og refererede mine udtalelser om vor sporvognspassiar, dog med den lille uskyldige fejl, at det omtalte møde i Åbenrå havde fundet sted i »Sønderjyllandshallen«.

Umiddelbart efter kommer Vagn Bro's kommentar i en lille opsats i Dybbølposten. Dens ordlyd var følgende:

– Ja, jeg kender godt Jens Bladt. Vi sidder sammen i indfødsretsudvalget, og vi har det såmænd hyggeligt sammen. Jens Bladt er lidt af en lyriker, og en lyriker har tilbøjelighed til at drømme, så den historie, som han har forlystet vælgerne med på Als, er nok noget, han har drømt, for jeg kan sige med god samvittighed, at jeg ingen sinde har sat mine ben i »Sønderjyllandshallen«.

Så mødtes jeg med Vagn Bro efter valget i folketinget. Han får øje på mig, lige som han er trådt ind i den rullende elevator, og ser meget bister ud. Øjnene ruller om kap med elevatoren. Han udbryder med skærende stemme: »Bladt – jeg har en høne at plukke med dig.«

Han tager imod mig i vandrehallen, da jeg stiger ud af elevatoren. »Sig mig Bladt, hvad er det for en historie, du går og fortæller om mig derhjemme i din valgkreds?«

Jeg var naturligvis klar over, hvad han hentydede til, og mit svar var, at jeg godt ville indrømme, at det nok var en fejl af mig at referere en privat samtale, men at jeg i øvrigt ikke fandt anledning til at ændre ved det, jeg havde sagt.

»Men,« sagde han, »det kan jo ikke passe, for jeg har aldrig været i »Sønderjyllandshallen«.« – »Nok muligt,« svarede jeg, »men det kan jo ikke være min fejl, at den forbistrede bladner ændrer »Folkehjem« til »Sønderjyllandshallen«.« – »Ja, der har jeg været, så det skal nok passe. Har jeg sagt det, så har jeg sagt det,« og med en skælm i sit politimesterøje gav han mig et dask på skulderen og forsvandt.

KRUDT OG KNALD I ET FOLKETINGSDVALG

Hvad er nu det?

Ja, det var fyrværkeriloven, der var til behandling. Det helt ejendommelige i denne sag var, at der var fuldkommen enighed mellem alle partier om lovforslagets primære indhold. Det der satte brand i foretagendet var et lille uskyldigt tal, en dato, datoen for lovens ikrafttræden. Som regel er datoen en ret underordnet detalje. I dette tilfælde gav den anledning til bitter strid såvel ved behandlingen i folketinget som i udvalget. Det der ganske særlig karakteriserede situationen, var dog at den samlede danske presse var så optaget af sagen. Det er ingen overdrivelse at påstå, at intet andet lovforslag i samlingen 1965-66 er blevet så udførligt og lidenskabeligt kommenteret som forslaget om forbud mod fyrværkeri med knaldeffekt. Visse blade kom ud i det rene hysteri, forvrængede kendsgerninger og angreb navngivne udvalgsmedlemmer.

Lad mig kort ridse baggrunden op. Et stort antal unge mennesker blev bevisligt hvert år høreskadet for livstid ved nytårsskyderi, og hertil kom mange andre ulykker, f. eks. brande. I 1958 var der gennemført en lov der indeholdt en begrænsning for anvendelse af fyrværkerisager med knaldeffekt. Man ville dæmpe skyderiet ned, men det viste sig i de følgende år, at loven var værdiløs, fordi politimyndighederne var ude af stand til at få den overholdt.

I 1959 var jeg blevet valgt til medlem af hovedstyrelsen i Landsforeningen for Bedre Hørelse. Inden for denne organisation satte vi støjbekæmpelsen højt i rækken af arbejdsopgaver, ikke mindst det skadevoldende, tiltagende nytårsskyderi. Gang på gang har vi over for offentligheden og myndighederne slået til lyd for et generelt forbud mod nytårsskyderiet.

I begyndelsen af 1965 blev der af Tunghørenævnet nedsat et sagkyndigt udvalg, som fik til opgave at undersøge, i hvor stort omfang skyderiet ved nytår 1964-65 havde forvoldt høreskader. Resultatet af undersøgelsen blev afgivet til Justitsministeriet den 8. november 1965. Den 19. november fremsatte justitsminister K. Axel Nielsen forslaget om forbud mod fyrværkeri med knaldeffekter. I sin forelæggelsestale gjorde ministeren rede for den undersøgelse, der var foretaget. Ifølge Folketingstidende for 1965-66 udtalte han bl. a.:

»Udvalget har gennemført undersøgelse af 5896 drenge i alderen 10-16 år. Resultatet af undersøgelsen blev, at 3,7 pct. af drengene ved en undersøgelse 4-6 måneder efter nytår havde høretab af en sådan karakter, at vedkommende vil være mindre egnet til arbejde i visse erhverv. Udvalget beregnede på dette grundlag, at ca. 15.000 drenge ved nytårsskyderi ved årsskiftet 1964-65 pådrog sig høredefekter, der for over halvdelen af tilfældene vil kunne få erhvervsmæssig betydning. Jeg kan henvise til de erklæringer, der er optaget som bilag til lovforslaget.«

Det var altså et dybt alvorligt problem, som blev afdækket. Tallet på høreskadede måtte endda antages at være betydelig højere end 15.000, da undersøgelsen kun havde omfattet et begrænset antal årgange. Med det forelagte lovforslag blev folketinget faktisk stillet over for en bunden opgave. Intet folketingsmedlem kunne med nogen saglig begrundelse afvise forslaget. Vel kunne man hævde, at nytårsskyderiet var en ældgammel tradition, som nu ville blive brudt, og at mange unge mennesker ville finde et forbud urimeligt. Men det kunne dog med større ret hævdes, at det var en dårlig tradition, når et rent forlystelsesforetagende hvert år skulle betales med at mange tusinder unge mennesker blev høreskadede for livstid.

Lovforslaget kom til 1. behandling i folketinget den 24. november. Jeg blev af den socialdemokratiske gruppe indstillet som ordfører. Det var vel ret naturligt, idet jeg som hovedbestyrelsesmedlem i Landsforeningen for Bedre Hørelse havde været med til at gøre nytårsknaldet aktuelt over for offentligheden og lovgivningsmagten. Jeg indledte min ordførertale

med at takke ministeren for fremsættelsen af dette lovforslag, som store dele af befolkningen havde ventet på i årevis. Udfra den foretagne undersøgelse var det let for mig at motivere forslagens berettigelse. Kun på ét punkt måtte jeg gøre indvending, nemlig mod den sidste paragraf, ikrafttrædelsesdatoen. Om dette udtalte jeg bl. a.:

»I lovforslaget er ikrafttrædelsesdatoen fastsat til 15. januar 1966. Her må jeg sige stop og sige, at det er jeg ikke tilfreds med. Det må ændres til en eller anden dato i december, så forbudet mod skyderiet er i kraft ved det kommende årsskifte. Netop ikrafttrædelsesdatoen har været det centrale punkt i de mange pressekommentarer, og jeg har med tilfredshed konstateret, at pressen i overvejende grad går ind for en sådan ændring. Jeg er da også tilfreds med, at den højtærede minister har erklæret sig villig til i givet fald at acceptere en ændring.«

I en omfangsrig forhåndsomtale af lovforslaget var justitsministeren blevet kritiseret for at have fremsat forslaget på et så sent tidspunkt på året. Berlingske Tidende skrev således i en leder den 19. november betragtninger over en forsømmelig minister. En sådan beskyldning fandt jeg helt usaglig og umotiveret og den gav mig anledning til at sige følgende:

»Berlingske Tidende ved jo lige så godt som vi andre, at der forud for lovforslagets fremsættelse på Tunghørenævnets foranledning gennem sundhedsstyrelsen er foretaget en meget grundig undersøgelse af problemet. Om denne undersøgelse ikke er foregået hurtigt nok, skal jeg slet ikke udtale mig om, for det har jeg ingen forstand på. Men jeg ved, at ministeren først har modtaget de afsluttende rapporter fra sundhedsstyrelsen den 8. november, og på denne baggrund kan man ikke kritisere ministeren. Hvis ministeren havde fremsat et lovforslag uden at afvente resultatet af undersøgelsen, havde der i sandhed været grund til at rejse kritik, og jeg tror ikke, det er nødvendigt at uddybe dette nærmere. Der er ikke noget at sige til, at ministeren har ønsket at få bekræftet fra sagkyndig side, hvad aviser og tidsskrifter har skrevet om dette problem gennem flere år.«

Det stod mig klart, at skulle loven træde i kraft før nytår, ville der dukke et problem op om en eventuel erstatning til fyrværkeribranchen. Det gjorde jeg nogle bemærkninger om, men advarede imod at koble eventuel erstatning sammen med lovforslaget, idet dette måtte anses for at være så kompliceret, at det ville medføre, at der ikke ville blive tid nok til at færdigbehandle forslaget, inden folketinget blev sendt hjem på juleferie. For at ingen skulle misforstå min indstilling sagde jeg:

»Det lovforslag, som vi her behandler, kan vist kaldes politisk neutralt, men hvert enkelt medlem af det høje ting må nu gøre sig helt klart, hvilket ansvar folketinget er stillet overfor. Spørgsmålet er ganske enkelt dette: Skal folketinget tillade, at tusinder af børn og unge mennesker – 5.000 eller 10.000 eller 15.000 – igen bliver høreskadet den kommende nytårsaften, eller skal vi bruge den mulighed, folketinget har for at forhindre dette? – Jeg mener det sidste. Hundred tusinder i vort land afventer i spænding, hvilken stilling folketinget vil tage i denne sag. Og jeg vil sige: Lad dem ikke blive skuffede, lad ikke befolkningen bagefter kunne sige, at folketinget satte mennesket i anden række og gav pengene førsteprioritet.«

Jeg havde god grund til at tro, at det var lykkedes mig at fremføre denne sag for folketinget på en tilfredsstillende måde. I hvert fald er det aldrig sket før eller senere, at jeg har fået stukket så mange småmønter i lommen, som tilfældet var efter denne tale. Oppe i tilhørerlogen sad landsformanden for Landsforeningen for Bedre Hørelse, landsretssagfører Henry Pedersen samt flere af hovedbestyrelsens medlemmer og fulgte forhandlingen om den sag, som denne organisation havde kæmpet for i årevis. Også fra den kant fik jeg en smuk anerkendelse. Forhandlingen blev kort tid efter kommenteret i foreningens tidsskrift Hørelsen, som bl. a. skrev:

»Det folketingsudvalg, som behandler lovforslaget, har vort hovedbestyrelsesmedlem Jens Bladt som ordfører, og Bladt har med energi taget fat på behandlingen af lovforslaget. Hans tale i tinget var fremragende og blev fra flere sider betegnet som den mest engagerede tale, man havde hørt i folketinget i lange tider.«

Venstres og Det konservative Folkepartis ordførere Conrad Kofoed og Hanne Budtz gav ganske vist tilslutning til forslaget, men mente bestemt, at spørgsmålet om erstatning til fyrværkeribranchen måtte løses i forbindelse med lovforslaget. Motiveringen var, at producenterne af fyrværkerisager med knaldefekt allerede havde forsynet detailhandlerne, og at det trods vedtagelse af et forbud ville være umuligt at stoppe nytårsskyderiet. Argumentet kunne naturligvis ikke helt afvises, men jeg var af den opfattelse, at erstatningsspørgsmålet måtte løses i en særskilt lov på et senere tidspunkt. Men nu havde jeg fået et indtryk af de vanskeligheder, der ville komme under udvalgsbehandlingen.

Den radikale ordfører Svend Haugaard indledte sin tale med at demonstrere sin pacifistiske indstilling og sagde, at han hellere havde set et forbud mod en anden slags og mere farligt skyderi. Udfra de foreliggende oplysninger kunne han dog tilsige sit partis medvirken til forslagets gennemførelse. Under udbredt munterhed i salen sluttede han med at citere Kumbels græk fra krigens år om at spare:

»Der skal spares på alle de ting vi kan li',
men nu har jeg også besluttet
at hele mit forråd af fyrværkeri,
det vil jeg sætte en tændstik i
den dag der skal spares på krudtet!«

Ordføreren for Socialistisk Folkeparti Poul Dam gik ind for hurtig gennemførelse. Det samme gjorde Iver Poulsen for De Uafhængige, dog med stærkt forbehold med hensyn til erstatningsspørgsmålet. Han spurgte ministeren, om det var rigtigt, hvad han havde hørt, at fyrværkeribranchen tidligt på året havde fået varsel om, at der ville komme et forbud inden årets udgang.

I sin udførlige svartale bekræftede ministeren, at han i begyndelsen af februar havde sendt et varsel og citerede indholdet, men, tilføjede ministeren: dette kan ikke påberåbes over for detailhandlerne, da skrivelsen kun er sendt til foreningen af fyrværkerifabrikanter og -grossister.

Efter første behandling blev forslaget sendt til udvalgsbehandling. Den fik et højst ejendommeligt forløb, ikke mindst på grund af utidig indblanding fra nogle dagblade, der ubeføjet angreb udvalget, forvrængede kendsgerninger og gav usaglige fremstillinger.

Meget snart viste det sig, at vanskelighederne under udvalgsbehandlingen gjorde det umuligt at få forslaget gennemført i den korte tid, der var til rådighed, før folketinget skulle hjem på juleferie.

Den 2. december modtog udvalget to deputationer, den ene fra Foreningen af fyrværkerifabrikanter og -grossister i Danmark, som protesterede mod at loven skulle sættes i kraft før nytår, den anden fra Landsforeningen for Bedre Hørelse, som argumenterede for det modsatte. I vort samråd med ministeren gav han udtryk for svære betænkeligheder ved at lade loven træde i kraft før nytår; dels ville det være særdeles vanskeligt og indviklet at gennemføre de erstatninger, som et udvalgsflertal holdt fast ved; dels ville det alligevel være umuligt at forhindre nytårsskyderiet. Han mente derimod, at der i presse, radio og fjernsyn burde føres en kampagne for at begrænse skyderiet mest muligt. Ministeren henstillede derfor til udvalget at tiltræde lovforslagets ikrafttrædelses-dato. Selv om dette var en skuffelse for mig, måtte jeg erkende situationen, som den var i udvalget, og fandt det nytteløst at stille ændringsforslag. Til udvalgsrådet den følgende dag skulle der så forelægges udkast til en betænkning.

Så skete der imidlertid noget ganske overraskende. Tre af udvalgets medlemmer, Gottschalk Hansen, Ib Thyregod og Poul Dam fremsatte to ændringsforslag, det ene, at loven skulle træde i kraft den 20. december, det andet, at ministeren fik bemyndigelse til at fastsætte reglerne for en passende erstatning til fyrværkeribranchen.

Denne aktion kom helt bag på udvalget, da de tre medlemmer ikke med ét ord havde antydnet, at de ville stille ændringsforslag. For mig var det ganske ubegribeligt, at forslagstillerne ikke havde kontaktet mig forud, da det dog var en kendsgerning, at under forslagetets 1. behandling i tinget var ingen stærke-

re end jeg gået ind for, at loven skulle træde i kraft før nytår.

Jeg kom nu nærmest i en pinlig situation, fordi jeg ved det forudgående møde indså det håbløse i at opretholde min modstand mod et kompakt flertal i udvalget. Jeg meddelte nu udvalget, at efter det, der nu var sket, måtte jeg forbeholde mig min stilling, da jeg under ingen omstændigheder ville bringes i den situation at skulle stemme imod noget, som jeg selv var gået så stærkt ind for, ligesom jeg meddelte, at jeg ønskede at forelægge sagen i min gruppe. Mine partifæller i udvalget billigede helt og fuldt mit standpunkt.

Men der kom endnu en overraskelse. Ministeren blev underrettet om de stillede ændringsforslag og kunne som ansvarlig minister ikke godtage den korte og intetsigende formulering af erstatningsparagrafen. Han indhentede et udførligt responsum fra ministeriets lovkontor om hele erstatningsproblemet. Det var så hans hensigt på et nyt samrådsmøde den 10. dec. at drøfte hele erstatningsproblemet med forslagstillerne. Ved mødets begyndelse var ingen af de tre forslagstillere mødt – til stor forundring for udvalget. Lidt senere kom dog Ib Thyregod tilstede, medens Gottschalk Hansen og Poul Dam helt udeblev. Så var der faktisk ikke mere at tale om.

Udvalgets sidste møde, hvor betænkningen blev afgivet, kunne af praktiske grunde først afholdes den 15. december, dagen før folketingets hjemsendelse. Dermed var det helt afgjort, at lovforslaget ikke kunne færdigbehandles før efter nytår.

Forslaget kom til 2. behandling i folketinget den 14. januar 1966. Det tør nok siges, at det blev en særdeles livlig forhandling. Jeg indledte min tale med at påvise den usaglige linje i visse dagblade ved behandlingen af lovforslaget og tilbageviste med konkrete oplysninger de aldeles urigtige angreb, der var rettet mod udvalget. Jeg beklagede, at det ikke var lykkedes at gennemføre lovforslaget, så det kunne være trådt i kraft før nytår. I denne forbindelse gik jeg stærkt i rette med de tre førnævnte udvalgsmedlemmer, som havde stillet ændringsforslag til lovforslaget, idet jeg udtalte:

»Jeg vil dernæst sige, at mindretallet efter min opfattelse har udvist en vis respektløshed over for sine egne standpunkter,

over for udvalget og over for ministeren. For det første fordi man fremkom med ændringsforslag på et alt for sent tidspunkt. For det andet fordi man fremsatte et ændringsforslag om en erstatningsparagraf, der var så ubestemmelig, at man burde have forstået, at det ikke kunne accepteres af en ansvarlig minister. For det tredje fordi de pågældende ikke kom tilstede i det udvalgsmøde, hvor et problem, som man selv havde givet anledning til, skulle klares. For nu at blive i fyrværkerisproget vil jeg betegne denne aktion som en oplagt fuser.«

Jeg sluttede med at udtale min glæde over, at det nu endelig var lykkedes at bringe denne sag til en lykkelig afslutning, og min tilfredshed med, at den stærke appel til befolkningen gennem presse, radio og fjernsyn havde virket efter hensigten, så nytårsskyderiet havde været betydelig mindre end sædvanligt.

Det kom naturligvis ikke uventet, at mindretallet ville svare igen på mit angreb. Ib Thyregod sagde således, at det ikke havde været hans mening at tage ordet, men nu ville han imødegå mine bemærkninger, som han fandt ganske urimelige, hvorefter han fremkom med nogle juridiske betragtninger over hele problemstillingen i erstatningsspørgsmålet.

Den konservative Gottschalk-Hansen var betydelig mere opstemt og sagde:

»Det er unægtelig et stærkt sprog hr. Bladt anvender, når han taler om respektløs optræden af mindretallet. Jeg ved ikke, om den højtærede formand kan acceptere, at man omtaler en udtalelse som vås, hvis den er det. Jeg synes – ja det er et spørgsmål ...

Formanden: (rører klokken). Jeg synes, det var ønskeligt, om man trods alt kunne finde et mere parlamentarisk udtryk.

Gottschalk-Hansen: Nå ja, så var udtalelsen mindre klog, men jeg vil skænke hr. Bladt vurderingen af dette postulat.«

Derefter fik folketinget en længere belæring om fortolkningen af den nye grundlovs bestemmelser vedrørende udvalgsarbejde og herunder om fremsættelse af ændringsforslag. Han gjorde sluttelig opmærksom på, at han ikke talte på sit partis vegne, men på egne vegne. Som underskriver af mindretallets udtalelse i betænkningen ville han alligevel stemme for lovfor-

slaget. Mindretalsudtalelsen i betænkningen havde en skarp brod mod ministeren.

Den havde følgende ordlyd:

»Mindretallet beklager, at det ikke af tidsmæssige grunde har været muligt at færdigbehandle disse spørgsmål, således at lovforslaget kunne fremsættes i folketinget med henblik på ikrafttrædelse inden nytår 1965–66. Hovedansvaret herfor må efter vor opfattelse pålægges justitsministeren, der dels fremsatte forslaget på et meget sent tidspunkt, dels ikke ved førstebehandlingen i folketinget redegjorde for de lovmæssige og praktiske vanskeligheder ved en tidligere ikrafttrædelse ...«

Udtalelsen gav anledning til skarpe ord mellem Gottschalk-Hansen og ministeren.

I sin replik udtalte ministeren bl. a.: »Den anden bebrejdelse, der rettes mod mig, er understreget bl. a. af det ærede medlem hr. Gottschalk-Hansen – ja, jeg siger stadig væk det ærede medlem, jeg mener ikke noget særligt med det. (Gottschalk-Hansen: Gør ministeren det med det andet, han siger?) Jeg mener i øvrigt, hvad jeg siger.« (Gottschalk-Hansen: Bare vi ved det).

Senere under debattens 2. runde sagde ministeren: »Jeg er glad for, at det ærede medlem hr. Gottschalk-Hansen mener, hvad han siger. Det er jo ikke forbudt stadig væk at bruge betegnelsen det ærede medlem, og jeg skal da gerne nu sætte streg under og sige, at jeg mener det.«

Jeg har anført foranstående eksempler på den toneføring, der blev anvendt under 2. behandling af lovforslaget. At den livlige debat også blev fulgt med stor opmærksomhed i salen, fik vi snart et bevis for. Den næste sag, der var til behandling i samme møde, var et lovforslag om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde. Indenrigsminister Hans Hækkerup indledte sin tale med at sige: Jeg må komplimentere formanden for sammensætningen af dagsorden. Efter alt det hensynsløse knalderi under punkt 1 er det jo rart at komme til dem, der under ingen omstændigheder vil knalde.

PÅ INFORMATIONSREJSE I FÆLLESMARKEDSLANDENE

Som medlem af folketinget har man altid en chance for at komme med på en eller anden rejse til udlandet, for mit vedkommende november 1964. Europabevægelsen for de skandinaviske lande arrangerede et informationsbesøg i fællesmarkedslandene Tyskland, Belgien og Luxembourg. Fra Danmark deltog 15 folketingsmænd, henholdsvis 7 og 10 parlamentsmedlemmer fra Sverige og Norge. Delegationslederen var fuldmægtig R. Brusvang fra det danske udenrigsministerium. Endvidere deltog fra europabevægelsens kontor i København frk. Edda Hansen, som dygtigt ordnede rejsen og de praktiske ting.

Formålet var at give parlamentsmedlemmer fra de nordiske lande lejlighed til på nært hold at stifte bekendtskab med det arbejde der udføres og de mål man tilsigter i det europæiske fællesskabs forskellige organisationer.

Vi blev ikke skuffede. Vel havde vi hjemme i årevis diskuteret fællesmarkedets problemer med henblik på vort lands eventuelle tilslutning, men her kom vi i kontakt med en lang stribe af førende personligheder inden for fællesskabets organisationer: EWG (fællesmarkedet), EGKS (kul- og stålunionen), Euratom (organisationen for civil udnyttelse af atomkraften), samt domstolen som de tre fællesskaber er underlagt.

Vort første mål var Bonn, hvor vi blev gæstfrit modtaget af tyske politikere fra forskellige partier. Her førtes de indledende samtaler. Der blev fra tysk side ikke lagt skjul på de aktuelle problemer og de vanskeligheder, der skulle overvindes. Man hæftede sig navnlig ved forholdet mellem Tyskland og Frankrig i spørgsmålet om landbrugspolitikken.

Næste dag aflagde vi besøg i Bundeshaus, den nye tyske parlamentsbygning, og i det tyske udenrigsministerium. I ple-

narsalen i Bundeshaus fik vi en meget indgående information om den nye tyske forfatning og forretningsorden i forbundsdagen, som adskiller sig væsentligt fra de tilsvarende danske forhold. Det hænger naturligvis sammen med, at den tyske forbundsrepublik er inddelt i 11 »lande«, som har delvis selvstyre. Man har et organ, forbundsrådet, som er sammensat af repræsentanter for de 11 lande, og som har en vidtgående kompetence i lovgivningsarbejdet.

Senere på dagen kørte delegationens danske deltagere til en reception i den danske ambassade i Köln, hvor vi fik en hjertelig modtagelse af ambassadør Frantz Hvass.

Samme aften gik rejsen videre til Bruxelles, hvor vi blev indkvarteret på det moderne Grand Hotel. Næste morgen kørte vi til Fællesmarkedets hovedkvarter, en monumental bygning i byens centrum. Vi blev modtaget af den italienske ambassadør, som var medlem af fællesmarkedskommissionen. I et moderne konferencerum blev drøftelserne om fællesmarkedets funktioner på de forskellige områder genoptaget. Der var mobiliseret en stab af indledere, såvel fra ministerrådet, kommissionen som fra de administrative områder, som ud fra deres specielle sagkundskab kunne give os en værdifuld information om fællesmarkedets funktioner og virke.

Et emne, der blev særligt indgående drøftet, var »Euratom«, som begyndte sin virksomhed i 1958. Den har til opgave at formidle et samarbejde i medlemslandene om udviklingen og udnyttelsen af atomkraften til civile formål. Der blev givet en meget indgående fremstilling af den fremtidige energiforsyning i Europa og de forventninger, man havde til atomkraften, alt sammen dog under forudsætning af et mellemstatligt samarbejde og gennemførelse af betryggende sikkerhedsforanstaltninger. Det blev også nævnt, at Euratom er en kostbar historie. Et udviklingsprogram for en 5-årig periode 1963-1968 var budgetteret til 1,7 milliarder D-mark.

Også i Bruxelles var vor delegation indbudt til en reception i den danske ambassade, hvor vi fik en gæstfri modtagelse.

Vort sidste rejsemål var Luxembourg, hovedsædet for kul- og stålunionen. Den blev stiftet i 1953, og blev forløber for

det egentlige fællesmarked. Efter de oplysninger, der blev givet os her, var der ført uomtvistelige beviser for, hvilke positive resultater der kunne opnås i kraft af det mellemstatlige samarbejde og koordinering af produktion og afsætning. Der var sket en stigning i produktionen, som ikke tilnærmelsesvis ville have kunnet præsteres af enkeltstående lande.

Jeg har antydnet de emner, der var til drøftelse under vort besøg i fællesmarkedslandene. Deltagerne i denne rejse har ganske givet i højere grad fået et åbent blik og en bedre forståelse for de perspektiver, der åbner sig gennem det europæiske samarbejde.

Vor sidste, men ikke mindst interessante oplevelse var et besøg på Europaskolen i Luxembourg, en skole af en bemærkelsesværdig karakter, som er udtryk for, at det europæiske samarbejde er andet og mere end økonomi, handel og produktion.

– Opdraget i dette fællesskab fra den tidligste ungdom, befriet for skillende fordomme, gjort fortrolig med skønheden og værdien i de forskellige kulturer, vil de blive deres fælles ansvar bevidst. Derigennem vil de bevare kærligheden til deres hjemstavn og fædreland – men i deres åndelige holdning vil de blive europæere, vel forberedt til at fuldende det værk, som deres fædre påbegyndte: skabelsen af et forenet og lykkeligt Europa.

Disse skønne ord er et kort uddrag af en deklARATION, prentet på en pergamentrulle, som er indmuret i grundstenen på Europaskolen i Luxembourg. Vi blev modtaget af skolens rektor, som gav os en meget fyldig orientering om skolen.

Han sagde bl. a.: Der kan ikke skabes et varigt og holdbart fællesskab alene på økonomiske og erhvervsmæssige faktorer. På længere sigt må der tilstræbes en mentalitetsændring gennem opdragelse og undervisning af den opvoksende slægt, så den kan tænke og handle i europæiske baner.

Det er denne grundopfattelse, de europæiske skoler bygger på. Den første skole blev opført i Luxembourg på initiativ af

myndighederne i Kul- og Stålungionen. Senere er der opført yderligere 5 skoler i andre medlemslande.

Allerede i 1953 indledte man de første forsøg med undervisning af elever fra forskellige lande i en grundskole. Disse forsøg viste gode resultater. Den 12. april 1957 var det forberedende arbejde for oprettelsen af en Europaskole nået så langt, at en overenskomst kunne undertegnes af medlemslandenes regeringer.

Skolens rejsning var et nyt og uden tvivl værdifuldt bidrag til europatankens virkeliggørelse. Her modtages elever allerede fra 4-års alderen, altså på børnehavestadiet. Fra det fyldte 6. år påbegyndes undervisningen i en 5-årig grundskole. Fra det fyldte 11. år overføres eleverne til en såkaldt overskole. Hertil kræves dog en optagelsesprøve. Undervisningen i denne højere skole varer i 7 år, altså til det fyldte 18. år. Nået hertil har eleverne tilegnet sig en uddannelse, der ligger på linje med, hvad der kan opnås på gymnasier i de enkelte lande, og skolen har da også status som sådant. Udgået fra Europaskolen har eleverne kvalificeret sig til en universitetsuddannelse.

Naturligvis har det kostet indgående overvejelser, og der har været dybtgående hensyn at tage ved opbygningen af en skoleordning af en så særlig karakter. Dette gjaldt skolens styrelse, udarbejdelse af undervisningsplaner, udvælgelse af undervisningsmaterialer, den sproglige inddeling, ansættelse af lærerpersonale og mange andre ting. Tilsyneladende er man dog nået frem til en form, der tilgodeser de deltagende landes interesser.

I hovedtrækkene former undervisningen sig på følgende måde: Undervisningen i de elementære fag foregår i grundskolen på modersmålet, men der er fra det første skoleår daglig undervisning i et af hovedsprogene, fransk eller tysk. Franske børn lærer tysk, og tyske børn lærer fransk. Elever fra de andre lande kan vælge mellem disse to hovedsprog. Fra det andet år i grundskolen indføres »europæiske« timer. Eleverne fra samme klasse kommer sammen og dyrker i fællesskab leg, idræt, sang og håndgerning, og det sproglige samkvem foregår enten på tysk eller fransk. Der gives også undervisning i itali-

ensk og nederlandsk sprog. En timeplan for en 34 timers uge ser for øvrigt således ud: i modersmålet 20 timer, andet sprog 6 timer, europæiske timer 6 og religion 2 timer.

Overskolen, som overtager eleverne ved det fyldte 11. år og varer i 7 år, er todelt. De første 3 år er en underafdeling med fælles undervisning. Her koncentrerer man sig i første omgang om sprogundervisningen. Fra 2. år gives fællesundervisning i et af hovedsprogene for elever fra forskellige lande. Ligeledes er latin obligatorisk fra 2. år. Fra 3. år er der 4 timers engelsk undervisning ugentlig for alle elever.

Fra det 4. år i overskolen sker der en deling af eleverne i 3. studielinjer: gammelsproglig linje med latin og græsk, matematisk-naturvidenskabelig linje og nysproglig linje, ligeledes, fortrinsvis i naturvidenskabelige fag, men hvor latin erstattes med italiensk eller nederlandsk sprog. Fra 5. år gives undervisning i fysik, kemi og kunsthistorie i hovedsprogene. Endelig gives de to sidste år obligatorisk undervisning i filosofi.

Det er klart, at en skoleordning med så mange forskellige sproglige og faglige kombinationer stiller overordentlig store krav såvel til skolens styrelse som til lærerpersonalet.

Skolens højeste organ er et ministerråd, sammensat af ministre fra de seks medlemslande, som dog kan videregive deres myndighed til højt kvalificerede og sagkyndige embedsmænd. Skolens pædagogiske tilsyn udøves af to inspektionsudvalg, det ene for børnehaver og grundskole, det andet for overskolen.

Jeg har medtaget denne redegørelse fra Europaskolen i Luxembourg, fordi det efter min opfattelse er særdeles interessant at konstatere, at der også med hensyn til den opvoksende slægt gøres en alvorlig indsats for at skabe den mentalitetsændring, som er en forudsætning for, at landene på længere sigt kan leve og virke i fred og harmoni.

6 DAGE I EN OMSTRIDT BY

I 1965 modtog folketinget en invitation fra Berlin-parlamentet til et 6-dages gæstebesøg. Jeg var en af de heldige, der kom med på denne rejse, som medlem af en delegation på 10 medlemmer, repræsenterede alle partier, med folketingets formand Julius Bomholt som leder af delegationen. Jeg vil ikke lægge skjul på, at for mig var Berlin et rejsemål, som var højt prioriteret. Jeg blev ikke skuffet.

I barneårene i den tyske folkeskole havde vi hørt og lært meget om hovedstaden i det mægtige tyske kejserrige, samlet til en énhed af Bismarck, kaldet jernkansleren. Det var her, kejser Wilhelm 2. i de dramatiske augustdage i 1914 ved 1. verdenskrigs udbrud under menneskemassernes jubel fra rigsdagsbygningens balkon udslyngede de bevingede ord: Jeg kender ingen partier mere – jeg kender kun tyskere! Ved revolutionen i november 1918 sank kejserriget i grus med kejserens flugt til Holland, og socialdemokraten Philipp Scheidemann proklamerede den nye tyske republik med Friedrich Ebert som dens første præsident. Det var her, Weimar-republikken gik under, da Adolf Hitler den 30. januar 1933 blev Tysklands rigskansler og diktator med uindskrænket magt. Fra sportspaladset i Berlin hørte vi gang på gang Hitlers og Göbbels propagandabrøl gennem æteren. Det var her i Berlin, det tredje rige led sit sidste og afgørende nederlag. Millionbyen blev forvandlet til den største ruindyng, som verden endnu havde set.

Det, der i 1945 kunne synes en håbløs og umulig opgave, genopbygningen af Vest-Berlin, blev til virkelighed i et forholdsvist kort åremål – takket være dels, at den berlinske befolkning trods savn og lidelser ikke havde mistet modet til en arbejdsindsats, dels en klækkelig støtte i form af amerikanske

dollars. Men Berlins trængsler var ikke forbi med genopbygningen. Ligesom selve Tyskland blev delt ved krigens afslutning, skete der også en deling af Berlin, idet $\frac{2}{5}$ af den tidligere hovedstad kom under kommunistisk herredømme og sovjetrusisk besættelse. Vest-Berlin blev en ø i den kommunistiske, såkaldte Tyske demokratiske Republik, DDR. Berlin blev et brændpunkt for den kolde krig mellem øst og vest. Det frie Berlin blev en torn i øjet på de kommunistiske og sovjetiske magthavere. Gennem et helt år forsøgte man gennem en blokade at udsulte byen. Det lykkedes ikke, takket være den bekendte luftbro. For at standse den stadig voksende strøm af flygtninge fra Øst- til Vest-Berlin byggede man muren og overskar enhver forbindelse med Vest-Berlin.

Sådan er status for den af skæbnen hårdt ramte by i Europas hjerte. Men Berlinerne tabte aldrig modet og arbejdslysten.

Den 9. oktober 1965 startede vi fra Kastrup lufthavn med et SAS jetfly. I Hamburg skiftede vi til en Pan-American propelmaskine, idet SAS ikke må lande i Vest-Berlin. En timestid senere landede vi i Tempelhof lufthavn. En modtagelseskomite var mødt op for at byde os velkommen. I et repræsentativt værelse i lufthavnsbygningen blev der serveret et glas vin. I 5 skinnende Cadillac vogne blev vi derefter kørt ind til byen og afleveret på vore respektive hoteller, for mit vedkommende på hotel »Berlin« ved Kurfürstendamm, Vest-Berlins pompøse strøg.

Lad mig så i store træk fortælle lidt om, hvad vi oplevede de 6 dage, vi var Berlins gæster.

Det umiddelbare indtryk af denne storby var uden tvivl dette, at intet eller næsten intet mindede om, at Berlin for blot 20 år siden var en kæmpemæssig, rygende ruin. Det er ikke et postulat, når det bliver sagt, at Berlin har rejst sig af asken som en fugl Phønix. Det er den forunderlige virkelighed, et indtryk for moderne teknik og menneskelig skaberevne, som man næsten ikke fatter. Går man sin første tur ad Kurfürstendamm, får man lejlighed til at beundre de store, moderne forretningsbygninger og teaterpaladser i glas og beton på begge sider af den brede boulevard. Men så øjner man allerede på afstand en

skrigende kontrast til al den moderne arkitektur, den himmelstræbende, men afstumpede ruin af »Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche«. Det blev os fortalt, at der i bystyret havde været stærkt delte meninger om bevarelsen af kirkeruinen. Den arrede ruin med de åbne glugger skal minde kommende slægter om ragnarok i Berlin i 1945. Kontrasten forstærkes yderligere, når man betragter den nyopførte kirkebygning med de tavlede kvadrater med indlagt refleksglas i de ottekantede ydermure.

Vor første store oplevelse i Berlin var et besøg på Schöneberg rådhus. Berlins tidligere rådhus, den såkaldte Røde bygning, ligger i Øst-Berlin, og derfor er Schöneberg rådhus indrettet til forvaltning af Vest-Berlins fælles anliggender. Denne bygning blev også beskadiget i 1945, bl. a. måtte der opføres et nyt tårn. Det var en historisk begivenhed, da tårnet i 1950 blev forsynet med »Frihedsklokken«, skænket af amerikanske borgere. I tårnet er opbevaret et dokument underskrevet af 17 millioner amerikanske statsborgere. »Frihedsklokken« blev overgivet til Berlin ved den amerikanske general L. D. Clay. Under en højtidelighed lød klokkenes malmtoner ud over storbyen for 1. gang den 24. oktober 1950, medens hundred tusinder berlinere var samlet på Rudolf-Wilde-pladsen foran rådhuset. Nu kimer klokken hver dag kl. 12. Det var også her foran Schöneberg rådhus, at Amerikas populære præsident John F. Kennedy holdt en tale til hundrede tusinder berlinere og sluttede sin tale med de berømte ord: »Auch ich bin ein Berliner!« under menneskemassernes tordnende hyldest. 5 måneder senere blev præsidenten myrdet. Berlinerne samledes den 25. november på rådhuspladsen til en gribende sørgehøjtidelighed for den afdøde præsident. Rådhuspladsen, som hidtil havde haft navn efter Schöneberg rådhus' første borgmester Rudolf Wilde, blev ved denne lejlighed omdøbt til John F. Kennedy-plads, medens rådhusparken fik navnet Rudolf-Wilde-parken. På årsdagen for Kennedys besøg blev der på muren ved rådhusets hovedindgang afsløret en mindetavle for præsidenten.

Den danske folketingsdelegation fik en overordentlig venlig og gæstfri modtagelse på rådhuset. Besøget blev indledt med en rundgang i bygningen, derefter blev der serveret en drink, og

senatets præsident gav os en orientering om Berlins styrelse og forvaltning. Der blev også lejlighed til en almindelig drøftelse af Berlins aktuelle politiske problemer.

Senere blev delegationen ført ind i et smukt og stilfuldt repræsentationslokale. Her holdt præsidenten en kort tale for de danske gæster, og Bomholt kvitterede med en formfuldendt tale på tysk. Derefter blev han ført hen til en pult, hvor han som delegationens leder indskrev sit navn i byens gyldne bog. Efter ham indskrev vi alle vore navne i bogen.

Før 1961 var der kun én verdensberømt mur, Den kinesiske Mur. Den 23. august 1961 opførtes en pendant til Den kinesiske Mur, om end ikke lige så lang, så dog lige så berømt – skændselens mur i det centrale Europa, tværs gennem den tidligere rigshovedstad Berlin. Når man første gang færdes langs muren, får man et stærkt indtryk af den menneskelige tragedie, som den er udtryk for, den kolde krigs brutalitet. Med et slag sønderrives de talrige bånd, der binder en storbys befolkning sammen, en uendelig sum af familietragedier er en følge af muren, venner skilles fra venner, og titusinder arbejdere og funktionærer, som hidtil har haft deres daglige virke i Vest-Berlin, har uden varsel mistet deres arbejdspladser. Hensigten med de drastiske forholdsregler var for Ulbricht-regimet at standse den stadig voksende flygtningestrøm til Vest-Berlin. Opstanden i Øst-Berlin den 17. juni 1953, der blev slået ned med hård hånd ved hjælp af russiske tanks, havde med al tydelighed bevist befolkningens indstilling til det totalitære system og ensretningen.

På vor vandring langs med muren så vi bl. a. stedet, hvor den 18 årige bygningsarbejder Peter Fechter var blevet skudt under et forsøg på flugt over muren. Mange med ham har i årenes løb fristet samme skæbne. Hvor var det nedslående at se den gade, hvor boligkarreer med tilmurede vinduer og døre erstattede muren. Disse triste, gråskidne bygninger bar stadig spor af krigens ødelæggelser. Vort besøg ved muren sluttede ved byens vartegn »Brandenburger Tor«. Her var den tidligere hovedfærdselsåre i Berlin »Unter den Linden« brutalt blokeret og gennemskåret af muren. Der var her opbygget en platform,

hvorfra man kunne skue ind i Øst-Berlin. Det mest påfaldende var den svage trafik i de gader, som stødte op til sektorgrænsen, ligeledes at der i forhold til Vest-Berlin var flere svært krigsbeskadede bygningskomplekser, dette tydede på, at man ikke i Øst-Berlin var nået så langt med genopbygningen. Ikke langt fra »Brandenburger Tor« kunne man også se det store sovjetrussiske sejrsmindesmærke, som ligger i den britiske sektor, dag og nat bevogtet af sovjetiske militærvagter. Ikke langt derfra kunne vi også se resterne af den tidligere rigsdagsbygning.

En anden oplevelse, som mindede os om naziregimets brutalitet, var et besøg i det berygtede fængsel i Plötzensee. Det var her utallige af Hitlers ofre for 20.-juli-opstanden blev hængt. Det første man ser, når man kommer til fængselsbygningen, er et stort mindesmærke for de tusinder, som her måtte bøde med livet for deres modstand mod Hitler-regimet. Det gjorde et stærkt indtryk på os, da vi blev ført ind i det rum, hvor dødsstraffen var blevet fuldbyrdet. Rummet var nøgent og ikke ret stort, vel 5×8 m. I den ene ende var der en solid jernbjælke på tværs, som var forsynet med 8 kroge. Vidste man ikke bedre, kunne man godt antage rummet for et slagteri, hvor de slagtede kreaturer blev hængt op. Vi fik forklaret, hvorledes henrettelserne var foregået. Delinkventerne blev ført frem en for en. De fik dødsdommen forkyndt, hvorefter bødlerne fik ordre til at fuldbyrde deres hverv. Når hængningen var sket, blev der trukket et sort klæde for den døde, så han ikke kunne ses af sin efterfølger. Hele processen med hængning af 8 skete i løbet af 20 minutter. Medens det foregik, snurrede filmkameraerne. Det var efter ordre fra Hitler. Han havde selv udtalt ønsket om at se »landsforræderne« hængt som slagtekvæg. Samme dags aften blev filmen rullet for Hitler i rigskanceliet.

Berlin er Tysklands største by og dækker et areal på 882 km², deraf udgør 479 km² Vest-Berlin, eller 54,3 %. Til sammenligning kan nævnes at øen Als dækker et areal på 317 km². Det der er mest bemærkelsesværdigt, når man færdes rundt i denne storby, er de meget store, grønne områder. Kun 34,0

0/0 af Vest-Berlins areal er bebygget. Ikke mindre end 36,4 0/0 er landbrugsarealer og skove, resten er parker, søer, floder, gader og veje. De mange store rekreative områder må sikkert betragtes som et værdifuldt aktiv for millionbyen. En af vore dejlige oplevelser var en sejltur på den store Havelsee. Denne sø udgør på en lang strækning i sydvest skellet mellem Vest-Berlin og DDR. Grænsen var tydeligt afmærket med bøjer midt på søen. På den vestberlinske side var der meget livlig trafik af alle mulige små og større lystsejlere, sejlbåde og motorbåde, medens vi på den østtyske side kun bemærkede enkelte politipatroljebåde. Her havde civilbefolkningen ingen adgang til vandet. Langs den 115 km lange zonegrænse er der oprettet et bredt spærrebælte med pigtrådsspæringer og vagttårne, hvorfra Ulbrichts volkspolizei dag og nat overvåger grænsen.

På en af de dage, vi var i Berlin, var det tilfældigt 70 års fødselsdagen for afdøde Kurt Schumacher, den store humanist og genrejser af det tyske socialdemokrati efter krigen. I den anledning aflagde delegationens socialdemokratiske medlemmer sammen med nogle tyske partifæller et besøg ved Kurt Schumachers grav. Julius Bomholt nedlagde en smuk krans ved mindestenen. Denne lille enkle begivenhed blev filmet og vist samme aften i det tyske fjernsyn.

Der blev også givet os lejlighed til at bese nogle af Berlins offentlige, nyopførte pragtbygninger, bl. a. »Kongresshalle«, som er en gave til byen fra USA. Den er i hele sin udformning både udvendig og indvendig et arkitektonisk vidunder, som jeg slet ikke har evne til at beskrive. Ligeledes besøgte vi »Opernhaus«, også nyopført, en teaterbygning som uden tvivl er i verdensformat og helt er i overensstemmelse med Berlins ry som et fremragende center for kunst og teater.

Vort besøg i Berlin blev afsluttet med en reception i den danske militærmission. Her blev vi modtaget af ambassadør Frantz Hvass, som også har status som major i militærmissionen. I denne sammenkomst deltog bl. a. den tidligere regerende borgmester i Berlin, nuværende forbundskansler Willy Brandt og hans charmerende hustru Rut. Her var ikke ret mange mennesker tilstede og vi havde god lejlighed til at danne

os et tiltalende indtryk af en toppolitiker i Vesttyskland. Samtaleemnet var ikke mindst det for kort tid siden overståede forbundsvalg. Da Willy Brandt blev bekendt med, at jeg stammede fra grænseegnen, gav han udtryk for sin glæde over den store socialdemokratiske fremgang i Flensborg. Han var også klar over, at dette resultat særlig skyldtes den omstændighed, at det danske mindretal i Sydslesvig ikke havde opstillet ved valget, og at de dansksindede arbejdere i væsentligt omfang havde bidraget til det smukke valgresultat. Det var et stort plus for alle danske deltagere, at der intet sprogproblem var, idet Willy Brandt udmærket forstod dansk, medens vi omvendt ikke havde besvær med at forstå hans norske, som han taler perfekt.

Vi rejste hjem til Danmark igen, ladet med stærke indtryk fra besøget i denne verdens mest omstridte by. Hovedindtrykket var nok, at Berlin var en særdeles levende by med en millionbefolkning, der trods byens udsatte placering i det storpolitiske spil var ved godt mod, var helt og fuldt indstillet på at forsvare friheden til det yderste. – Selv om en genforening mellem de to bydele ikke øjnes i en overskuelig fremtid, må det håbes, at der engang kommer en retfærdig og naturlig løsning.

FOLKETINGSMAND VANDT KONKURRENCE I TWIST-DANS

Denne »sensationelle« nyhed stod at læse i en tospaltet på forsiden i Politiken i 1965. Og – kære læser – hold Dem nu fast i stolen! – denne folketingsmand var såmænd mig. Man kan ikke altid tro på, hvad aviserne skriver. Men ikke desto mindre var det en konstateret kendsgerning, som Politiken bragte. Helt fantastisk – særlig i betragtning af, at jeg ingen sinde forud for denne konkurrence har danset twist.

Jeg skal gerne forklare nærmere, hvorledes dette kunne gå til. D.s.U. Sottrup afdeling kunne i 1965 fejre 25 års jubilæum. I den anledning var jeg i min egenskab af kredsens folketingsmand inviteret til at holde festtalen. Det blev en i enhver henseende fornøjelig festaften. Der deltog naturligvis også en del ældre partimedlemmer. Efter at jeg havde holdt min tale for den jubilerende forening var der fælles kaffebord – det helt store sønderjyske. Derefter havde festudvalget planlagt nogle sjove indslag i underholdningen. Blandt andet havde man fundet på at arrangere en konkurrence i twist for de »unge« over 60. Da jeg aldrig i mit lange liv har vovet mig ud i en twist, holdt jeg mig beskedent tilbage, skønt jeg med mine 65 år opfyldte aldersbetingelsen. Jeg måtte dog bøje mig for gentagne provokationer fra forsamlingens side og måtte tage opstilling på dansegulvet sammen med 6–7 andre par. Som min dansepartner valgte jeg en ung lærerfrue fra Sønderborg, Liselotte Knudsen. Og det var vist et heldigt valg. Liselotte twistede, så det var en fryd. Jeg spjættede med både arme og ben det bedste, jeg kunne. Vorherre bevares, hvor ville jeg gerne have været tilskuer til denne kombination. Det var publikum, der skulle være dommer ved en regulær skriftlig afstemning. Da stemmerne blev talt op, viste det sig til min store overraskelse, at

Liselotte og jeg havde vundet konkurrencen. Præmien bestod i 3 halve stykker smørrebrød og en pilsner til hver.

Den næste dag bragte dagbladet »Sønderjyden« et referat fra jubilæumsfesten og nævnte herunder i få linjer twist-konkurrencen. Dette medførte – hvad jeg kunne konstatere i folketingets læseværelse – at så at sige hele den danske presse bragte historien om den twistende folketingsmand. Den mest opsigtsvækkende fremstilling tegnede »Jyllands-Posten« sig for. Bladet bragte en karikaturtegning ved »Rimus Roald« af den twistende folketingsmand med et stort M.F. på maven under overskriften: Twist og krumspring. Teksten under billedet var: Folketingsmand Jens Bladt fra Als, der er 65 år, har hjemme på øen vundet en konkurrence i twist. – Og så følger 3 vers à la »Vers og viser i aviser«:

At være et æret medlem
i samfundets høje ting
kan medføre megen bekymring
og skoser og drøje ting.
Så er det bedre at være
en lystig fætter på Als,
såfremt man kan skære den rigtigt
i twist og sommerens vals.

De andre går rundt og grubler
på nye buketter og skat,
og sligt bekymrer vel også
en folketingsmand som Jens Bladt.
Han danser skam ikke på roser,
men evner, hvis alt er trist,
at skubbe det andet til side
og slappe af i en twist.

Den stjerne, han har i partiet,
er muligvis ikke høj,
men hjemme på dansegulvet
er Bladt sat på højre fløj.



Twist-dans

Lad Krag og Poul Hansen prøve,
hvad de kan lave med list,
Jens Bladt kan twiste, og andre
må ordne den anden tvist.

Kom så ikke og sig, at en folketingsmand ikke kan opnå – om

end ikke berømmelse, så dog landsomspændende avisomtale på et politisk neutralt felt. Men det var nu ikke tilsigtet fra min side.

Som offentlig person må en folketingsmand stå for skud, bl. a. også for karikaturtegnerne. Heller ikke jeg er blevet skånet. I alle de år, jeg har været medlem af folketinget, har jeg så at sige hvert eneste år kunnet finde mig selv karikeret i de sønderjyske julehæfter »Æ Rummelpot« og »E Havbogasse«. Mon ikke læserne af disse julehæfter engang imellem spekulerer over, hvor meget og hvor lidt der i virkeligheden er om den historie, der bringes? Noget er der som regel om det, men jeg vil sige, at historierne skal læses med alt muligt forbehold.

Lad mig i det følgende referere nogle eksempler:

En af mine gode folketings-venner var afdøde Edvin Dose, København. Vi havde begge tendens til små uskyldige drillerier. Engang var jeg således i vanvare kommet til at kalde ham for folketingets største løgnhals. Om den følgende historie nu var en raffineret hævnakt fra Doses side, skal jeg lade være usagt. Edvin Dose var syg og blev indlagt på Gentofte sygehus. Som hans gode ven besøgte jeg ham. Jeg fandt frem til hans stue, bankede på døren og busede lidt hovedkulds ind. Dose var oppegående, men sad i en armstol med hænderne foldet over maven og så temmelig mellemfornøjet ud.

- Goddag Dose, kommer jeg og forstyrrer?
- Ja, det gør du faktisk!
- Det er jeg ked af, var du ved at bede dit »Fadervor?«
- Ja – men jeg gør det aldrig mere.
- Men hvorfor dog ikke?
- Nej, for jeg tror ikke, jeg bliver bønørt.
- Hvorfor tror du ikke det?
- Nej – for jeg var lige nået til: »Frels os fra det onde,« i samme øjeblik kom du ind ad døren.

I »Æ Rummelpot« i 1966 blev denne historie gengivet med den ikke uvæsentlige forskel, at man i stedet for Edvin Dose havde indføjjet Julius Bomholt. Om »Æ Rummelpot« har givet Bomholt en undskyldning, kender jeg ikke noget til.

Indtil begyndelsen af 60-erne, da der blev mulighed for fly-

forbindelse mellem Sønderjylland og København, rejste de sønderjyske folketingsmedlemmer med lyntoget »Sønderjyden«. Inspektør Støve på folketingets billetkontor, som udstedte vore pladsbilletter, tog som regel hensyn til, at vi blev placeret i samme kupé. På de mange timers rejse mellem hovedstaden og Sønderjylland sad vi da i skøn tværpolitisk forening og fordrev tiden på forskellig måde. – Om vi snakkede politik? Åh ja, af og til prøvede vi på at genere hinanden mest muligt, selvfølgelig i al venskabelighed. Der var også en fast tradition for kortspil. Det var et udmærket tidsfordriv. Vi spillede for det meste idiot-66. Jeg havde næsten gevinst hver gang. Ikke så mærkeligt, at mine medspillere undertiden truede med at henlede skattemyndighedernes opmærksomhed på min særlige indtægtskilde, idet de formodede, at det var en post som jeg »glemte« på min selvangivelse. Mit usædvanlige held i kortspil gav engang anledning til munterhed på et vælgermøde i Tandslet, hvor jeg havde en dyst med Simon From, som fra talerstolen sagde: Ja, Jens, hvis du var ligeså god i det politiske spil, som du er i kortspil, så var det ikke så dårligt.

I 1957 bragte »Æ Rummelpot« en humoristisk karakteristik af de sønderjyske folketingsmedlemmers rejseri med lyntoget. Referatet var konstrueret fra ende til anden, men alligevel fornøjelig læsning. Det hedder under overskriften: Førsteklasses storpolitik (Randbemærkninger til den politiske situation på vej mellem Sønderjylland og hovedstaden):

Det er almindeligt kendt, at de storpolitiske problemer er til indgående debat, når de sønderjyske folketingsmedlemmer med tog rejser frem og tilbage mellem landsdelen og hovedstaden.

Det er dog et tab, at kammerherrerrinden fra Åbenrå ikke er med mere, men alligevel formår man fra tid til anden at få kammertonen frem. Heldigvis har man fået Slipsager fra Fynshav med. Han er ikke kammerherre, men en mand, der som kammerherrerrinden favner vidt, Man kan sige, at han næsten kan stå for skud, ligegyldigt fra hvilken side der sigtes. Han trådte sine politiske barnesko i retsforbundet, men er nu radikal på tinge, og han sagde ved sin »magtovertagelse« i en er-



I lyntoget. Fra venstre: to »uvedkommende« passagerer, Jørgen Gram, Fr. Heick, Jens Bladt, Kresten Refslund Thomsen, Ingeborg Refslund Thomsen, Fritz Teichert.

klæring til Jydske Tidende, at han nok var radikal, men først og fremmest sønderjyde! Så man behøver ikke at være nervøs ved skiftet! Hvad man jo ellers nok kunne være.

Ikke mindst bliver problemerne drøftet, når de to alsinger, Hans Schmidt, Oksbøl, fra det tyske parti, og Jens Bladt, Sjel-lerup, fra socialdemokratiet, træffer sammen i en kupé på 1.

klasse. Det kneb for Jens Bladt til at begynde med at finde sig tilrette i den afdeling, men nu går det fint. Man kan vænne sig til meget, navnlig når det, man skal vænne sig til, er bedre.

De mødes på Sønderborg H og sætter sig tilrette i »Sønderjyden's« – ikke bladets, men togets – 1. klasse.

Efter at have pløjet morgenavisen igennem, går snakken livligt. Da man farer forbi Ragebøl station siger

Jens: Ja, det var nu godt, vor trafikminister fik denne station nedlagt. Hvorfor skulle vi sinkes unødigt her?

Hans: Nej, det har du ret i. Hvad skulle vi også sætte folk af her for? Der er jo da rend nok på Dybbøl endda. Og hvad er der at komme efter? Vort monument er jo væk nu!

Jens: – Nå, det var nu ikke det, jeg tænkte på. De nationale minder skal vi værne om.

Hans: – Nå ja, ja, jo, det skal vi. Det er helt på vor linje.

Jens: – Hvad mener du ellers om situationen?

Hans: – Hvilken?

Jens: – Jo, valutaen?

Hans: – Nå, ja, den må jeg jo nøje overveje. Som tungen på vægtskålen er det jo mig, som i sidste ende har afgørelsen. Jeg er mig imidlertid mit ansvar bevidst. Den situation er mig til stor tilfredshed. Jeg kan godt li' at have et ord at skulle have sagt. Men jeg har godt nok ikke spurgt mig for i Haderslevkredsen.

Jens: – Nå, ikke. Det må du da vist gøre. Ellers går det jo som den gang, du snakkede lidt vel højt om loyalitetserklæringen i Sønderborg!

Hans: – Jeg er bange for, at jeg ikke snakkede højt nok. Havde jeg gjort det, ville vist alle have forstået mig.

Jens: – Plejer du da ikke at tale højt? Det kan I da ellers nok i jeres parti!

Hans: – Nå, nå, nu skal vi da vist lade det loyale ligge!

Jens: – Ja, den valuta! Havde vi dog bare ikke haft den!

Hans: – Hvad siger du? Det er jo netop den, vi mangler.

Jens: – Ja, vist så. Men det er et tungt problem.

Hans: – Nej, vor valuta hører da ikke til de tunge. Nej, se på vor D-mark. Den er tung!

Jens: – Ja, hvem der blot kunne forstå det.

Hans: – Det er da så lige til. Man skal, som vi tyske altid gør, sætte sig store mål.

Jens: – Mener du det. Det må jeg sige til H. C. Måske skulle jeg også snakke med Jens Otto om det.

Hans: – Ja, og med Bertel og Starcke.

Jens: – Det er jeg nu ikke så glad for. Jeg er faktisk ikke nogen ynder af de to fyre. Men nu har vi dem jo med.

Hans: – Ja, og Kampmann.

Jens: – Han er en fin mand. Ham kan jeg li', og jeg tror også nok, han kan li' mig. Sidst kunne han da huske, hvad jeg hed. Han er ikke smålig.

Hans: – Var det, da du snakkede om landarbejderboliger?

Jens: – Ja, vi må have flere huse. Jeg har allerede forberedt mig til min næste ordførertale. »Sønderjyden« har allerede fået manuskriptet.

Hans: – Hvornår skal den da holdes?

Jens: – Åh, engang i løbet af foråret, vil jeg tro.

Hans: – Tror du, at I sidder i regeringen til den tid?

Jens: – Ja, hvor vil du hen? Du har da set, at der skal meget til, før vi går! End ikke et nederlag kan gøre det. Men skulle vi alligevel ikke sidde der, holder jeg talen alligevel. Nu skal det siges.

Hans: – Hvad for noget?

Jens: – At vi må have flere penge til landarbejderboliger. Det har jeg lovet dem derhjemme på Als.

Hans: – Ja, men der er jo ingen penge!

Jens: – Nå ...

Efterhånden er man nået over Fyn og sidder ved smørrebrødsbordet på Storebæltsfærgen.

Jens: – Du, Hans, jeg har tit spekuleret på, hvad det i grunden er du mener, når du siger noget derinde?

Hans: – Hvad jeg mener? Er det da ikke tydeligt nok? Vi skal blot sørge for et godt naboskab. Et landsbyfællesskab, et fællesskab mellem by og land. Et fællesskab mellem alle. Det synes jeg da, at jeg har sagt tydeligt nok. Vi skal være fælles om det hele i stort og småt, i tykt og i tyndt.



Hans og Jens.

Jens: – Så synes jeg, at du kan betale regningen her.

Hvad han så gjorde. Og over Sjælland – igen på 1. klasse – gik snakken videre:

Hans: – Nej du, vi må vist se i øjnene, at vi skal til at have skeen i den anden hånd!

Jens: – Er du da kejt?

Hans: – Jeg vidste ikke, at du havde humoristisk sans ...

Jens: – Nå ikke. Nej, jeg vil blive ved med at spise, som jeg hidtil har gjort. Vi i socialdemokratiet er faktisk konservative, vi beholder skeen der, hvor vi hele tiden har holdt den. Hvad siger du for resten til valghalløjet i Tyskland?

Hans: – Jeg synes, at man savner noget af det gode nabo-fællesskab dernede. Man skulle have spurgt mig, om de erfaringer jeg har gjort i Oksbøl.

Jens: – Ja, de var lidt højt oppe, da det gik værst til!

Hans: – Ja, ville Ollenhauer ikke skyde Adenauer, da Adenauer sagde, at Ollenhauer solgte Vesttyskland til kommunismen. Det forekommer mig, og det var jo lidt drastisk. Man kunne nok have nødig at anvende lidt af min besindelse. De skulle komme en tur til Oksbøl.

Jens: – Dine stemmer derude gik da ellers lidt tilbage i antal.

Hans: – Det var alligevel en fremgang, Jens! De ville blot besinde sig.

Jens: – Bare de så bliver ved med det!

Og så nåede man København.

Hans: – Husk nu marmeladen til Lillemor derhjemme!

Jens: – Jeg får den bragt til Christiansborg, så får den folketingets stempel på indpakningen, og så smager den endnu bedre. Ja, så ligefrem lugter den!

Ja, sådan kan man jo more sig med at lave en historie. Hans Schmidt repræsenterede det tyske mindretal på tinge gennem 11 år – og gjorde det på en måde, så der stod respekt og sympati om hans person. Først og fremmest øvede han en indsats for at mildne kårene for de medlemmer af det tyske mindretal, som var belastet fra besættelsesårene, f. eks. lærere i de tyske skoler, som havde mistet deres pensionsrettigheder. Hans Schmidt har på en stilfærdig måde gjort, hvad der var menneskeligt muligt for sine tyske folkefæller, ikke mindst gennem idelige henvendelser og kontakter til forskellige ministerier. Han opnåede ganske betydelige personlige stemmetal. Som årene gik, måtte man dog få det indtryk, at der var kraftige brydninger inden for toppen af det tyske parti. Der foregik åbenbart en »magtkamp«, som reducerede Hans Schmidt's indflydelse. Det er dog et internt anliggende for det tyske mindretal, som egner sig bedre for en historisk behandling. Til folketingsvalget i 1964 blev Hans Schmidt ikke genopstillet, og dermed var hans politiske løb kørt. Vi er mange, der mindes Hans Schmidt som den gode folketingskollega, han var, hans sobre optræden og hele hans tiltalende væremåde.

HVAD MAN DOG ALT KOMMER UD FOR

1966 – En herlig sommerdag med sol over landet. Min kone var fra morgenstunden taget med husmoderforeningen på udflugt til Ærø. Det stod ganske til mig selv, hvad jeg ville benytte denne skønne feriedag til. Jeg gik i tænkeboksen og huskede på, at jeg ved en lejlighed havde set en keramikvase med sønderjyske motiver hos keramikker Ruge på Dybbøl banke og havde tænkt på at forære min kone en sådan vase. Hvorfor så ikke tage en solotur til Dybbøl og få den handel afgjort. Jeg startede med rutebilen til Sønderborg, hvor jeg skiftede til en anden rutebil og kørte til Dybbøl banke. Jeg havde studeret køreplanen og fundet ud af, at jeg lige havde $\frac{1}{2}$ time til at besøge mit ærinde, inden jeg kunne vende tilbage til Sønderborg med rutebilen.

Da jeg havde fået købt vasen, gik jeg til DSB stoppestedet lige ud for hotel »Dybbølbanke« og satte mig på en sten for at vente på rutebilen. Medens jeg sådan sidder og betragter den livlige trafik på hovedvej 8, bemærker jeg, at en flot sortlake-ret bil kører op foran hotellets indgang. Og hvem stiger ud af vognen? – såmænd vort lands høje udenrigsminister Per Hækkerup og hans viv, fru Grethe. Medens Per stryger hånden gennem de lange hårlokker, kigger han sig engang rundt og får øje på mig på den modsatte side af vejbanen.

Begge kommer de over og hilser på mig. – Nå, Jens, siger Per – kunne du lugte, at der skulle være frokost her i dag? – Undskyld Per, men jeg aner ikke, hvad du taler om. – Nå ikke, men du læser vel aviser? Så forklarede han mig, at han var på rundtur i landet med et selskab bestående af ambassadører med damer fra alverdens lande. De ville komme her om få minutter til frokost – og tilføjede Per: så skal du også med til



Per Hækkerup



Jens Bladt

frokost. – Nåh, det var pænt af dig, men det bliver der nu ikke noget af, svarede jeg og henviste bl. a. til at jeg var i mit dagligtøj med knæ i bukserne, blå skjorte og flip, som ikke ligefrem var nystrøget, samt at jeg ventede på rutebilen.

– Nå, men det er der ikke noget at gøre ved – og så forsvandt han og fru Grethe ind på hotellet. Men det varede kun et øjeblik, så kom Per igen og sagde: – Det kan ikke nytte noget, Jens, jeg kan ikke ha' på min samvittighed, at du sidder her på en sten, medens vi andre spiser frokost. Du kan ringe hjem til din kone, at du kommer lidt senere. – Det kan jeg ikke, for min kone er på Ærø i dag. – Nå, men så har du slet ingen undskyldning, bare ind med dig!

Mine protester hjalp ikke, og jeg blev tvangsindlagt til den frokost. Et øjeblik senere kørte hele kortegen af de fornemme gæster op foran hotellet og gik ind. Der var vist omkring et halvt hundrede i selskabet. Aldrig i mine levedage har jeg set et mere broget selskab – bogstaveligt talt – og det gjaldt både hud-

farve og klædedragt. Her var alle racer fra 5 kontinenter repræsenteret, almindelige hvide europæere i almindeligt antræk, mænd fra østens lande i hvide folderige gevandter, mørklødede kvindelige skønheder i lange blomstrede kjoler fra Afrika og Latinamerika osv.

Oprigtigt talt så følte jeg mig rigtigt skidt tilpas ved sådan at blive blandet med det internationale diplomati. Jeg lagde også godt nok mærke til, at både den ene og den anden lånte mig et skævt blik, som om man tænkte: hvad søren er det for en fyr, som har hægtet sig på selskabet? Det samme var tilfældet med hotellets personale. Per Hækkerup har nok bemærket mit »mindreværds kompleks«, for han kom hen til mig og sa': Jens, når vi nu går til bords, skal du sidde sammen med Grethe, for hende kan du da snakke med – og det var jeg glad for.

Da hele selskabet havde indtaget deres pladser ved frokostbordet, rejste udenrigsministeren sig og holdt en lille velkomsttale på engelsk, som jeg ikke forstod. Ministeren har nok ment at måtte give en nærmere forklaring på, hvorfor jeg var med, for med en håndbevægelse over mod min plads, pegede han ud af vinduet og har sikkert fortalt, at ham har jeg hentet på stenen derude ved landevejen. Jeg forstod også udtrykket: »Member of Parliament« for det står i mit pas, altså fyren er medlem af det danske folketing. Så gjorde Per tegn til mig, at jeg skulle op på højkant – og tænk engang – så blev jeg hyldet med en kraftig klapsalve. Nu kendte alle jo sammenhængen, og nu smilede alle så venligt til mig. Jo, det var vel nok en af de oplevelser, man husker. Det er jo ikke enhver arbejdsmand, der kommer til frokost med verdens-diplomatiet.

Efter frokosten drog selskabet videre mod København. Per Hækkerup og Grethe havde dog god tid, idet de skulle til et politisk møde i Kolding om aftenen. Derfor benyttede jeg lejligheden til at byde dem med på et besøg i keramiker Ruges landskendte forretning. Her blev vi særdeles gæstfrit modtaget. Det var nok lidt af en overraskelse for Ruge og hans hustru, at få besøg af Danmarks udenrigsminister. Vi blev vist rundt i butik og værksted, hvor de mange dejlige ting i keramik bliver til og fik af hr. Emil Ruge forklaret hele arbejdsgangen. Per

Hækkerup blev forelsket i forretningens fornemste klenodie, den kendte Jellinge-sten og købte den.

Om Ruges Jellingesten kan nævnes, at den ved en bestemt lejlighed blev vist i fjernsynet. Det kom sig af, at Landsforeningen for Bedre Hørelse havde udskrevet en afstemning blandt sine medlemmer om, hvem af fjernsynets faste medarbejdere, der talte det mest tydelige sprog. Den der vandt prisen, var John Danstrup fra fjernsynets Horisont, der fik overrakt Jellingestenen som en anerkendelse for klar og tydelig tale.

Vort uanmeldte besøg i Ruges forretning sluttede i ægteparrets private bolig, hvor der blev serveret en drink og cigar. Derefter kørte ministeren mig til rutebilstationen, og så kunne jeg undervejs hjem med rutebilen sidde og tænke på, hvordan en ganske almindelig feriedag helt uventet blev en usædvanlig oplevelse.

Der er tradition for, at folketingets medlemmer med ægtefæller én gang årlig modtager en indbydelse til aftenselskab hos kongen og dronningen. Som regel holdes selskabet i begyndelsen af februar måned i repræsentationslokalerne på Christiansborg. Når jeg medtager dette emne i mine erindringer, er det ikke for at komme ind på det »kongelige danske socialdemokratis« indstilling til kongemagten. For uanset om folketingsmændene i henhold til deres partiprogram er modstander eller tilhænger af det monarkiske system, så er sandheden dog, at så godt som alle følger indbydelsen til kongefesten, kommunisterne ikke undtaget. Min kone og jeg har da også deltaget adskillige gange.

Der var et år, jeg husker ikke årstallet, hvor vi havde anmeldt vor deltagelse, da kom jeg ud for forviklinger, som jeg sent glemmer. I den skriftlige indbydelse, vi får, er der anført at påklædningen skal være gala. Efter hvad jeg engang har fået oplyst, betyder gala: det bedste sæt tøj man har. Men i almindelighed opfattes gala som: kjole og hvidt. Og så trækker man i kjole og hvidt for ikke at skille sig ud fra det øvrige selskab. Jeg har aldrig selv været ejer af et kjolesæt, men plejede at leje mig frem. Jeg havde altså fået taget mål og afgivet bestilling i en udlejningsforretning. Da min kone og jeg ved 19-ti-

den kommer hjem på hotellet for at trække i stadsen, var der ganske rigtigt kommet en pakke, indeholdende det bestilte kjolesæt med tilbehør. Vi gik så i gang med den omstændelige påklædning. Jeg havde fået skjorten med det stive bryst på ligeledes de sorte benklæder med silke-generaltriben. Næste fase var at fæstne den stive knækflip til skjorten. Da opdagede jeg til min ubehagelige overraskelse, at flippen manglede. Det var forfærdeligt.

Hvad gør man i en sådan situation? I første omgang drøftede jeg sagen med min kone, som allerede var i lang kjole og startklar. Jeg foreslog, at hun godt kunne tage af sted alene til kongefest, for jeg kunne naturligvis ikke møde uden flip. Det ville hun under ingen omstændigheder være med til.

Jeg ringede efter hotellets direktør og bad ham om et godt råd. »Jeg kan ikke hjælpe Dem, hr. Bladt, jeg ejer ikke selv en sådan flip, og alle forretninger har lukket nu!«

Pludselig slår en tanke ned i mig, og jeg siger til direktøren:

»Hvad med Falcks redningskorps? Man plejer at sige: Falck ordner alt!«

»Ja,« sagde han, »det var et forsøg værd, jeg ringer til Falck og forklarer situationen.« »Udmærket, men sig, det hæster stærkt,« svarede jeg.

Uden at nære store forventninger satte jeg mig hen i en stol og pulsede på en cigaret, mens jeg ventede spændt. Tro mig, om De vil, kære læser, men der var kun gået ca. 10 minutter, da hører jeg de kendte toner nærme sig: ba-buh, ba-buh fra et køretøj under fuld udrykning. Jeg skynder mig hen til vinduet og kigger ned på gaden. Og minsandten: køretøjet standser op ved hotellets indgang. En mand springer ud og sætter i spring op ad trapperne til mit værelse på 2. sal: »Værsgod, hr. Bladt, her er en nystroget knækflip nr. 41. Det koster 2 kr.« Det var vel nok service!

Efter denne begivenhed nærer jeg den dybeste respekt for vort populære redningskorps. Mon ikke jeg har været årsag til den mest ejendommelige redningsaktion, som Københavns redningsvæsen har været ude for? Min kones reaktion var ét stort smil, for nu var situationen reddet. Et øjeblik senere var



vi undervejs til kongefest, hvortil vi nåede rettidig, og stands-mæssigt klædt på. Tilbage er kun at fortælle, at jeg den næste dag indfandt mig i udlejningsforretningen, hvor jeg sagde dem min usminkede mening om deres kundebetjening. Jeg fik en uforbeholden undskyldning samt 2 kroner refunderet for mit udlæg til Falck.

Forud for folketingsvalget i 1960 kom jeg ud for en sær kalamitet. Selv om jeg bestræber mig for at holde orden i mine sager, så er systematikken ikke netop min stærke side. Så kan der faktisk undtagelsesvis ske noget, som ikke må ske.

Forud for et valg skal kredsformanden udfærdige en kandidatliste, som skal indleveres til valgbestyrelsen inden en nærmere fastsat frist. Der skal medfølge en fortegnelse over et nærmere fastsat antal stillere. Forud for valget i 1960 var jeg kredsformand og samtidig kredsens kandidat, hvad der naturligvis kun kunne animere mig til at bringe formaliteterne med kandidatlisten i forskriftsmæssig orden. Ved gode partifællers

hjælp fik jeg samlet det nødvendige antal stillere fra kredsens område, og kandidatlisten blev afleveret til valgbestyrelsen og godkendt.

Det er en regel, at pressen bringer en fortegnelse over de enkelte kandidaters stillere, derfor sendte jeg bladene en genpart af kandidatlisten, med stillernes navne.

Næste dag, umiddelbart efter at »Sønderjyden« var udkommet – selv havde jeg endnu ikke set avisen – ringer min telefon. Det er en lærer fra det sydlige Als. Han nævner sit navn og siger derefter: Se, Jens Bladt, det er nu flere år siden, jeg udmeldte mig af socialdemokratiet. Nu ser jeg i »Sønderjyden«, at jeg er stiller for dig til det kommende valg. Det har jeg da sådan set heller ikke noget imod, men som sagen ligger, synes jeg jo nok, det havde været rimeligt, om du havde indhentet min tilladelse. –

Jeg var ganske uforstående over for denne opringning, da jeg var sikker på, at manden ikke var på stillerlisten. Jeg bad ham undskylde, hvis det virkelig skulle være tilfældet.

Men det skulle blive værre endnu. Kort efter ringer telefonen igen. Det er en af mine gode partifæller som siger:

– Nå, Jens, – det ligger nok lidt tungt med kandidaturen denne gang. –

– Hvad mener du med det? –

– Jo, for når du skal have de døde med som stillere, så tegner det ikke så godt. – Så fortalte han, at min gode gamle ven og partifælle gennem mange år, Hein Carstens, Vollerup, var opført som stiller i »Sønderjyden«, skønt han var død for flere år siden.

Nu begyndte jeg at ane sammenhængen. I feberagtig fart fik jeg »kandidat-mappen« frem, og – ganske rigtigt – stillerlisten for 1960, som skulle være sendt til bladet, lå nok så pænt i mappen. Til gengæld manglede der en liste fra 1953, og det var altså den 7 år gamle liste, jeg ved en ubegribelig uagtsomhed havde sendt til »Sønderjyden«. Den aktuelle liste blev sendt ekspres, så rettelsen kunne komme med i bladet næste dag. Fadæsen fik dog ingen uheldig indflydelse på valgresultatet, idet partiet opnåede den største fremgang i kredsens historie.

TILEGNET GODE VENNER I FOLKETINGET

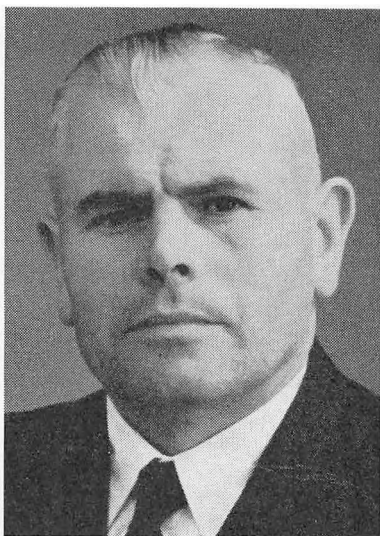
Hvor jeg end har færdedes på min livsvandring, har jeg mødt mange gode venner og kammerater: på arbejdspladserne i mine yngre år, i fagbevægelsen og i partiet. Uden et sådant fast tilidsforhold i fællesskabet ville tilværelsen have været fattig og trist. Jeg skal ikke lægge skjul på, at da jeg i 1953 kom i folketinget, var jeg en lille smule ængstelig for, om jeg her kunne opnå tilfredsstillende personlige kontaktmuligheder, om jeg her som hidtil kunne komme til at fornemme fællesskabets rytme i hverdagen. I dag kan jeg svare: jo, det er gået over al forventning.

Det er helt naturligt, når jeg først nævner at der udvikledes et godt kammeratligt og tillidsfuldt forhold mellem de i Sønderjylland valgte socialdemokratiske folketingsmænd. De første, jeg mødte i folketinget, var Frede Nielsen og Fritz Teichert. De var mig begge til støtte og opmuntring den første tid i de uvante omgivelser. Samværet med Frede Nielsen kom dog kun til at vare kort. Han døde i 1954. Hans stedfortræder var Andreas Hansen, Haderslev. I 1957 måtte Fritz Teichert midlertidigt afgive mandatet til Andreas Hansen, der igen blev indvalgt i Haderslev-kredsen, medens Peter Gorrsen blev valgt som Sønderborg-kredsens nye kandidat. Ved valget i 1960 opnåede Socialdemokratiet en meget stor fremgang i Sønderjylland; for første gang kunne partiet vælge 4 folketingsmænd. Nu kunne Fritz Teichert træde ind i tinget igen. Dette sønderjyske socialdemokratiske »firkløver« holdt sig helt til valget i 1968, da Andreas Hansen og jeg faldt for aldersgrænsen og udtrådte af tinget.

Med *Peter Gorrsen* havde jeg forud for mit valg haft et nært samarbejde i det lokale partiarbejde, hvor vi begge som kreds-



P. Gorrsen



Fritz Teichert

formænd jævnlig var i kontakt med hinanden. I folketinget kunne dette gode samarbejde fortsættes og yderligere befæstes. Vort arbejde i folketinget faldt dog på forskellige områder. Allerede i 1958 blev Peter Gorrsen medlem af folketingets mest arbejdskrævende udvalg, finansudvalget, fra 1966 som næstformand. Han havde i det hele taget et vidtspændende arbejde, men trods det enorme arbejdspress var Peter Gorrsen i besiddelse af et overskud af vitalitet og godt humør, som var beundringsværdigt. Dertil kom, at han i alle forhold var den gode kammerat, som man trygt kunne rådføre sig med.

Fritz Teichert, søn af en teglværksarbejder og kendt med tilværelsens barske sider, var med i arbejderbevægelsen fra de unge år. Han blev senere selvstændig landmand. Som sådan erhvervede han sig en solid indsigt i landbrugets særlige problemer og fik betroet adskillige betydningsfulde hverv i den landbrugspolitiske sektor. I 1941 blev han formand for grundforbedringsudvalget i Åbenrå amtskreds, senere medlem af sta-

tens jordlovsudvalg og næstformand siden 1957, endvidere i en meget lang årrække formand for jordfordelingskommissionen for Tønder og Åbenrå amter. Ingen kan være i tvivl om, at Fritz Teichert har ydet et værdifuldt bidrag til ændring af landbrugsstrukturen i Sønderjylland, særlig med henblik på de omfattende udstykninger og jordfordelingssager. Det var ganske naturligt, at han blev placeret på alle de områder, der vedrørte landbrugets forhold. Her mødtes vi ikke så sjældent i udvalgsarbejdet. Jeg tænker særlig på statshusmandsloven og loven om opførelse af arbejderboliger på landet, hvor vi begge var medlemmer af udvalgene gennem en lang årrække.

Ikke mindst gennem et fælles arbejde får man et indtryk af »mennesket bag politikeren«. Jeg vil altid med glæde mindes Fritz Teicherts venlige og behagelige væremåde.

Jeg har i en anden forbindelse givet en kort karakteristik af *Andreas Hansen*, som ikke skal gentages her. Vi var jo begge medlemmer af samme kaffeklub. Vi har også begge været medlemmer af indfødsretsudvalget, som hver af os en overgang var formand for. Så kan jeg tilføje, at i de sidste par år var vi placeret side om side i folketingssalen, ligesom vi også i nogle år delte værelse, så vi har haft lejlighed til at »føle hinanden på pulsen« og vi kendte nøje hinandens vaner – og måske også uvaner. Meget havde vi tilfælles, men først og sidst vort sønderjyske landsmandsskab og vort fælles virke i den sønderjyske arbejderbevægelse – alt det, der skabte vort livs indhold. Det var da også sådan set i orden, at vi samtidig sagde farvel til folketinget og vore fælles venner.

Når man ser sig rundt i vennekredsen, ved jeg godt, det er lidt farligt at nævne navne. Alligevel drister jeg mig til at nævne nogle enkelte af mine gode venner og kammerater.

En af dem, jeg lagde særligt mærke til, da jeg i 1953 kom i folketinget, var Nyborg-kredsens folketingsmand, *Svend Horn*. Fra den første dag blev man helt klar over, at Svend var »noget ved musikken«. Han kaldte alle de nyvalgte sammen til et møde, hvor vi blev instrueret om hverdagens gøremål på Christiansborg, og om hvordan man i øvrigt skal opføre sig i det parlamentariske miljø. Svend Horn var gruppesekretær. Det



Svend Horn



Poul Nilsson

lyder måske ikke af så meget, men faktum er, at det er en meget ansvarsfuld og betroet post. At nedskrive et kortfattet referat af et gruppemøde, det regner sekretæren ikke for noget, men at holde styr på en 70-mands gruppe – se det er mandfolkearbejde. Hos ham samles alle trådene. Han er gruppens indpisker. Opstår der en politisk situation med spændende afstemninger, så er det hans ansvar, at alle gruppens medlemmer er til stede. Skal et medlem til et møde i sin valgkreds eller til fødselsdag hos moster i Ringsted, ja så må han vær's'go indhente tilladelse hos gruppesekretæren, og sådan er der så meget. Det skal siges til ros for Svend Horn, at han var sin opgave voksen, hvortil hører udprægede psykologiske evner. Han var, om jeg så må sige, »den gode hyrde«, der med overblik dirigerede »fåreflokken«. Alle kunne lide Svend Horn.

Kun én gang har jeg været sur på Svend. Det var en aften, jeg sad og hyggede mig i læseværelset. Klokken var 19.45. Svend var i telefonen: »Hvad laver du, Jens?« »Læser aviser.«

»Du må omgående tage ud til et møde i en D.s.U.-afdeling på Østerbro; den averterede indleder er blevet forhindret.« »Øv, men hvad skal jeg tale om?« »Aner det ikke, det må du selv finde ud af; bare se at få fat på en taxa.« Jeg var mest tilbøjelig til at svare med et »rend og hop«. Det endte dog med, at jeg skyndte mig ud til den opgivne adresse; men det er nu ikke morsomt at skulle tage et møde uden forberedelse.

Jeg har ikke glemt en bestemt lejlighed, hvor jeg kunne være vor populære gruppesekretær til hjælp og nytte. En delegation af østrigske socialdemokratiske parlamentsmedlemmer var på rundrejse til forskellige europæiske hovedstæder for at studere forskellige parlaments forretningsorden m.m. Der var også rettet henvendelse til den socialdemokratiske gruppe i det danske folketing om et sådant studiebesøg. Det var naturligvis gruppesekretærens opgave at ordne også den sag, bl. a. den forberedende brevveksling med delegationens leder. Det blev et sprogproblem for Svend. Han vidste at jeg var fortrolig med tysk og bad mig om at føre korrespondancen på hans vegne, samt virke som tolk og kontaktmand ved delegationens ankomst.

Også Andreas Hansen blev tilkaldt som sprogkyndig. Nu kunne samtalerne føres uden vanskeligheder, og det lykkedes os sikkert i et 2 dages samvær at give vore østrigske venner en tilfredsstillende orientering om det danske folketings forretningsorden og arbejdsmetoder.

Svend Horn blev indvalgt i folketinget i 1939 og har således nu i 1971 været medlem i samfulde 32 år. I 1966 blev han minister for offentlige arbejder. Det kom ikke som nogen overraskelse. Netop på trafikområdet havde han gennem en lang årrække beklædt forskellige betydningsfulde stillidshverv og gik derfor ind til sit høje embede med en solid erfaringsbaggrund, mere skal jeg ikke skrive om Svend Horns politiske karriere. Det, jeg dog særligt vil fremhæve, er mennesket bag politikerens. Jeg vil altid med taknemlighed mindes Svend som den gode ven og kammerat.

Lad mig så tilføje, hvad der vist ikke er almindeligt kendt, at Svend Horn og jeg var de eneste tilbage i folketinget, som på

et vist tidspunkt i fortiden befandt os på samfundets nederste sociale trin. Svend Horn gik under en arbejdsløshedsperiode fra dør til dør og handlede med snørebånd og jeg med juletræsdynt. Om det var ulovligt ved jeg ikke, men det var i hvert fald en beskæftigelse, hvor menneskelig værdighed blev anfægtet. Men det har sikkert skærpet vor vilje til at være med i arbejdet for et mere retfærdigt samfund.

Blandt mine gode venner i folketinget vil jeg også nævne *Poul Nilsson*, Holstebro, den gamle Nørrebro-dreng, der gik hen og blev cigarsorterer i København, Viborg, Nykøbing M., siden 1929 i Holstebro. Han har som mange andre viet sine kræfter og evner i arbejderbevægelsens tjeneste, kom første gang i folketinget i 1946, var senere en kort overgang medlem af landstinget og fra 1957 igen medlem af folketinget. Poul hører til den type af mennesker, som man slet ikke kan undgå at lægge mærke til.

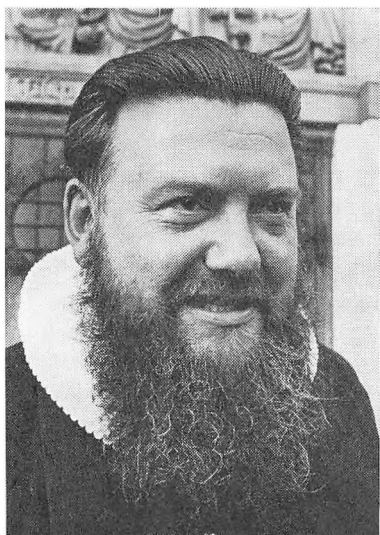
Da han i 1961 fyldte 60 år var jeg med til, sammen med en vennekreds, at synge morgensang på trappeafsatsen i hans hjem på Skivevej 49 i Holstebro. Senere under festen holdt jeg en tale for ham, hvor jeg drog sammenligning mellem ham og »Grevnen af Monte Christo«. Det var måske nok et ejendommeligt indfald, men sandt er det, at den første gang jeg så Poul Nilsson, slog det mig, at her var grangiveligt billedet af Grevnen af Monte Christo, sådan som jeg havde set ham for mit indre øje, da jeg i mine unge dage læste Alexander Dumas store roman. Den ranke skikkelse, de karakteristiske ansigtstræk med de livligt spillende øjne og den opadvendte fyldige sorte hårvækst – hele personens fremtoning var, som jeg havde forestillet mig grevnen. Men så må jeg tilføje, at dermed hørte også ligheden op. For Poul Nilsson var jo ikke søofficer, ej heller havde han siddet uskyldig fængslet i mange år. Han var ikke martyr og den store hævner som »Grevnen af Monte Christo«. Men han var ret og slet typen på den gode solide tillidsmand i arbejderbevægelsen.

Han var også manden med principper. Han havde sine egne bestemte meninger og var aldrig bange for at give udtryk for sin opfattelse af tidens aktuelle problemer. Hvis det f. eks. på

et gruppemøde kom til ret livlige diskussioner om et eller andet politisk problem, ja, så kunne Poul sidde længe som den tavse, men meget opmærksomme tilhører. På et vist tidspunkt, når han fandt, at der var anledning til at uddrage en konklusion, så rejste han sig og gav udtryk for sin uforbeholdne opfattelse af emnet. Han var ikke bange for at tale »Roma midt imod«, og så var det uden forskel, om han rettede sit skyts mod gruppens topfigurer eller andre. Men jeg vil tilføje, at hvad han end fremførte, var det strengt sagligt og godt gennemtænkt.

Poul Nilsson var et interessant menneske. At sidde en aften i en stille krog i en hyggelig restaurant og nyde en kop kaffe eller et glas øl sammen med Poul var et særdeles behageligt tidsfordriv. Her kunne han genopfriske minderne fra de fattige kår i barndomstiden på Nørrebro, om alt det, der for ham som for så mange andre var den virkelige baggrund og inspiration til et aktivt virke i socialdemokratiet og arbejderbevægelsen. Med ypperlig fortælle-evne berettede han om episoder og begivenheder i 30-ernes triste år, om morsomme træk ved de store stævner, hvor fatter Stauning var hovedtaler. Engang ved et sådant stævne, nærmede en lille pige sig frygtsomt den skægede kæmpe med sin poesibog og bad ham om at skrive i den; Stauning prentede med sin sirlige håndskrift følgende: At skabe lykke for andre er lykken i livet. Den for Stauning så karakteristiske sentens har den lille pige sikkert opbevaret som et klemodie til minde om arbejderbevægelsens store fører. Poul var en stor beundrer af kunst og kunne lejlighedsvis komme med lange udredninger om forskellige kunstformer. Men han var ikke musikalsk. Han kunne godt komme med mishagsytringer, når jeg i et festligt lag begyndte at synge en tysk sang. Det korte af det lange er, at Poul Nilsson var min gode ven, som jeg satte pris på.

Ingen, der har siddet i folketingets tilhørerloge, eller som har et vist kendskab til folketingets medlemmer, har kunnet undgå at lægge mærke til Johan med den gevaldige skægpyrd – facon la Borgbjerg – altså *Johan Nielsen*, præsten fra Færøerne. På mange måder udskiller han sig fra den øvrige samling af »ærede medlemmer«. Men det er nu ikke alene skæg-



Johan Nielsen



Ove Hansen

get, men også hans dejlige sprog, hans firskårne skikkelse og muskuløse korpus, der røber lidt af den forhenværende sømand. Også hans indstilling og væremåde afviger fra det almindelige. Johan Nielsen er lynende intelligent. Han har læst meget – ikke blot i Bibelen. Han ved en masse om mange ting. Han har ord for at være folketingets morsomste taler. Og sandt er det, at når han bestiger den fornemme talerstol, så bliver en del af de tomme stole i salen besat, for man ved bestemt, at nu kommer der noget ud over det sædvanlige. Det kan hændes, at han hudfletter de engelske torsketyve – eller kommer med citater, der rammer på en prik. Man keder sig aldrig, når han åbner for sin veltalenheds sluser.

Johan kunne også være med til en god spøg. Han spillede mig engang et puds, som jeg stadig mindes. Vi var begge medlem af et udvalg, som behandlede et lovforslag om menighedsråd. I salen havde han sin plads på rækken lige bag mig. Midt under et møde i folketinget dunker han mig i ryggen og ræk-

ker mig en lap papir med et telefonnummer. Jeg forstår ingen ting og udbeder mig en nærmere forklaring. – Jo, ser du, det er pastor Ravn, som gerne vil tale med dig. – »Jeg kender ikke nogen pastor Ravn« – »Nej, men han har altså ringet til mig, for at få nogle oplysninger om det lovforslag, vi behandler, men så sa' jeg til ham, at det var bedre, han fik snakket med Bladt, for det er ham, der er formand for udvalget.« Selv om jeg nok syntes, det var lidt mærkeligt, så lød det da heller ikke urimeligt, at en præst ønskede nogle oplysninger om en sag, der vedrørte hans embedsomsråde. Jeg gik ud i telefonboksen og ringede til det opgivne nummer. En damestemme svarede på mit opkald. – Jeg sa' mit navn og bad om at komme til at tale med pastor Ravn – pastor Ravn?? her er ikke nogen pastor Ravn – nå – undskyld, hvem taler jeg med? – Zoologisk Have.

Så lagde jeg røret på. Da jeg kom ind i salen, var Johan Nielsen ved at få et kvælningsanfald. Jeg pønsede på en passende hævnakt. Jeg ville have sat ham stævne hos kirkeministeren den næste dag. På en eller anden måde blev min plan dog røbet og kom desværre ikke til udførelse. Nå, det skal være Johan tilgivet, sikkert også hos Vorherre. Han er i bund og grund et godt menneske.

Et højt estimeret medlem af den socialdemokratiske gruppe er *Ove Hansen*, den tidligere borgmester i Ballerup. Vi kom samtidigt i folketinget i 1953. Med sin dybe indsigt på det kommunalpolitiske område blev Ove Hansen en højt værdsat arbejdskraft og fik helt naturligt overdraget mange ordførerskaber og andre opgaver på dette område. Hvad han ikke vidste om kommunale emner, var ikke værd at vide. Skulle nogen være i tvivl om Ove Hansens kvalifikationer, kan jeg bare henviser til bogen »Kommunalkundskab«, som udkom i 1966, et værk på 376 sider, som han har skrevet, og som bruges meget i oplysningsarbejdet. Naturligvis slår stoffet ikke helt til efter kommunalreformen i 1970. Jeg er dog ikke i tvivl om, at Ove Hansen, som selv har været medlem af kommunalreformkommissionen, vil kunne klare at udarbejde en ny ajourført udgave. Ove Hansen var også manden, der uden at blinke

købte en herregård for 35 mill. kr. – på kommunens regning. Han har jo ikke handelsskoleeksamen for ingen ting. Han vidste på en prik, at denne investering på længere sigt ville være særdeles hensigtsmæssig for Ballerup kommune, der er i så stærk udvikling. Men at »handelsmanden« Ove Hansen så gik hen og blev handelsminister i Krags regering et par måneder inden den blev styrtet i 1967, se det var alligevel lidt af en politisk overraskelse. Altså ikke det, at han blev minister, men de fleste ville nok have tippet ham som indenrigsminister. Deri ligger der dog ikke nogen antydning af, at han ikke egnede sig som handelsminister, for det gjorde han faktisk.

Jeg har dog også et lille resumé over »mennesket bag politiker« . Der er et ordsprog der siger: man skal ikke skue hunden på hårene. Et andet ordsprog lyder: man kan ikke se folk længere end til tænderne. Ihukommende disse sentenser, skal jeg nok vare mig for at granske Ove Hansens indre regioner. Men min private trosbekendelse er, at Ove er et lykkeligt menneske. Sammen med ham er man i godt selskab. Hele hans ydre, hans sirlige antræk, som er korrekt til mindste detalje, minder ikke så lidt om en fotomodel i en reklametryksag for herreekvipering eller en forfinet akademiker. Dette må ikke tydes som en nedvurdering af manden – tværtimod. Ove Hansen er i enhver henseende det udprægede ordensmenneske. Inden han blev minister, havde han gennem en længere periode sin plads ved min højre side i folketingssalen. Jeg havde lejlighed til at bemærke og beundre den helt gennemførte orden på hans plads. Hvert eneste stykke papir, fortryk, lovforslag, betænkninger og alskens andet blev registreret og arkiveret med pinlig nøjagtighed. Mon ikke denne ordenssans i forbindelse med hans lyse hoved er et grundelement i hans politiske karriere? Hans helt igennem venlige og beskedne væremåde gør et behageligt indtryk på alle, han kommer i forbindelse med. Han kan i en munter passiar være lidt drillevern. Jeg kunne give igen i samme toneart, f. eks. sa' jeg til ham, at jeg havde sendt blomster til hans kone. Det kunne ikke bringe ham i effekt, tværtimod lød hans frejdige kommentar: »Send hende næste gang et bildæk, det vil hun sikkert blive endnu mere glad for.«

Ove Hansen havde en anden egenskab, som jeg ikke har berørt. I modsætning til Poul Nilsson var han musikalsk. Det blev afsløret ved en ren tilfældighed. Vi var sammen på en rejse til fællesmarkedslandene Tyskland, Belgien og Luxembourg. En aften – jeg tror det var i Luxembourg – var vi en 5–6 danske folketingskolleger, som besøgte en hyggelig restaurant, hvor der var musik og artistoptræden. Med en flaske vin på bordet var vi kommet i en fornøjelig stemning. Medens vi sidder allerbedst, fyldes rummet pludseligt med liflige danske toner. Om det var Champagnegaloppen eller Gillelejevalse husker jeg ikke. I første øjeblik troede vi, det skulle være en slags honnør for restaurantens danske gæster. Det var det vel også, men det var såmænd vores Ove, der ubemærket havde fjernet sig fra bordet og sat sig ved flyglet på musiktribunen, hvor han med den rutinerede fagmands overlegenhed fremtryllede det festlige tonevæld. Han høstede et velfortjent bifald. Selv tænkte jeg: mon denne mand har andre skjulte kunstneriske talenter? – Slut!

Som allerede bemærket, er det lidt farligt at nævne navne, for jeg kunne med lige så stor ret riste en rune for adskillige andre gode venner i folketinget, som jeg har haft samkvem med gennem de mange år. Men opgaven er uoverkommelig.

Der er for øvrigt mange andre foruden mine egne partifæller, som jeg altid vil have i venlig erindring. De politiske skillelinjer er jo ikke på samme måde skillelinjer i menneskelige karakterer – eller sagt på en anden måde, man kan udmærket værdsætte en politisk modstanders karakter og menneskelige egenskaber, selv om vi har forskellig politisk opfattelse. Tag nu f. eks. en folketingsmand som den vestjyske gårdejer Jacob Kirkegård, en af dem, der til enhver tid klart giver udtryk for sin opfattelse af politiske problemer, men som i sin tolerante væremåde og sin sobre optræden er en særdeles behagelig kollega at omgås og samarbejde med.

Her må jeg tilføje, at man ikke af mine betragtninger må udlede, at folketinget er én eneste stor venneklub, for det er ikke tilfældet. Der findes medlemmer i alle partigrupper – den socialdemokratiske ikke undtaget – som er så tilknappede og

utilnærmelige, så man aldrig rigtig fornemmer en kontakt.

Endelig vil jeg gerne indflette en kompliment til den store stab af folketingsbetjente og personalet på folketingets bureau og sekretariat. Den service og imødekommenhed, der ydes folketingets medlemmer fra den side, er al påskønnelse værd. Det samme gælder også damerne i garderoben samt de flinke og venlige serveringsdamer i snapstinget, som samvittighedsfuldt sørger for medlemmernes velvære.

MIT SIDSTE MØDE I FOLKETINGET

»Tryghed i ansættelsen« er et af fagbevægelsens krav i nutidens velfærdssamfund. Dette gælder ikke og kan ikke gælde for en folketingsmand. Han er ikke kontraktansat; valget gælder for højst 4 år. Alt beror på den politiske udvikling, og genvalg afhænger af den mere eller mindre sikre placering, han har inden for det parti, han tilhører. Naturligvis kan et antal medlemmer føle sig forholdsvis trygge i valgsikre kredse. På den anden side vil der altid være et betydeligt antal, som hænger ude i den usikre »periferi«.

Da jeg forud for valget i 1966 blev opstillet for sjette gang i min kreds med den sikre placering som nr. 2 på partilisten i den sønderjyske storkreds, kunne jeg i heldigste tilfælde regne med de normale 4 år. Jeg ville til den tid være nået de 70 år, den dagældende aldersgrænse i partiet. Ud fra denne antagelse meddelte jeg kredsbestyrelsen, at man nu måtte se sig om efter en ny kandidat til næste valg. I foråret 1967 blev adjunkt Knud Nielsen, Høruphav, opstillet som kredsens nye kandidat.

»Vagtskiftet« i min kreds kom helt overraskende og længe før beregnet som følge af en af de politiske komplikationer, der aldrig kan forudses. Som bekendt blev udfaldet af valget den 22. november 1966, at der for første gang i landets politiske historie kunne konstateres et »arbejderflertal« i folketinget, bestående af Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti. I udenrigs- og forsvarspolitikken var der afgørende modsætningsforhold mellem disse to partier, men der var dog en rimelig parlamentarisk basis for at fortsætte med en socialdemokratisk mindretalsregering. I indenrigspolitikken havde de to partier fælles opfattelse af de fleste problemer; udenrigs- og forsvarspo-

litikken kunne føres uændret videre med bred tilslutning i folketinget. Det gik også godt et år. Blandt de større reformer, der blev vedtaget, var principbeslutningen om en skattereform med kildeskattesystemet som hovedbestanddel, endvidere etablering af en boligfond på 400 mill. til billiggørelse af boligbyggeriet.

I november 1967 kom så den engelske devaluering, som skabte store problemer for dansk økonomi, og som i første omgang medførte en delvis dansk devaluering. Det stod dog klart, at der måtte ske noget for at modvirke prisstigninger og stigninger i omkostningsniveauet. I første omgang gennemførtes en lov om avancementstop. Dernæst fremsatte regeringen forslag om indefrysning af en dyrtidsreguleringsportion. Dette var naturligvis et særdeles betænkeligt skridt af en socialdemokratisk regering med et arbejderflertal som parlamentarisk basis. Da det ikke kunne være rimeligt, at byrderne ensidigt blev lagt på lønmodtagerne, blev der samtidig fremsat forslag om en éngangsskat for alle ikke-lønmodtagere bortset fra pensionister. Endvidere var det hensigten at yde en kompensation i form af et skatnedslag på 150 kr. til alle indtægter under 18.000 kr.

Det kunne forudses, at de fremsatte forslag måtte give anledning til alvorlige overvejelser i fagbevægelsen og øvrige lønmodtagerorganisationer. Det viste sig dog snart, at de havde fuld forståelse for den foreliggende situation. LO's repræsentantskab vedtog således med 95 % af stemmerne at give tilslutning til regeringens forslag, ligesom også funktionær- og tjenestemandorganisationerne gav fuld tilslutning. Vanskelighederne skulle imidlertid komme fra politisk side. SF under Aksel Larsens ledelse gik som parti ind for regeringens forslag. Men det viste sig ret snart, at partiets venstrefløj ikke var til sinds at følge flertallet. For dette mindretal på 6 medlemmer var det uden betydning, at de store organisationer, som repræsenterede 1½ mill. medlemmer, stod bag regeringens forslag. Ej heller kunne det anfægte deres politiske samvittighed, at de ved deres holdning kunne bringe regeringen til fald og dermed bane vejen for en borgerlig regering, således som tilfældet blev. For dem gjaldt kun de »hellige« teorier, så blæse være med, hvad der tjener arbejderklassens interesser.

Regeringens forslag kom til 2. og 3. behandling henholdsvis den 13. og 15. december. Debatten om de to lovforslag formede sig som et politisk opgør med en indædt bitterhed og en usaglighed, som man sjældent oplever i det danske folketing. Under skiftende politiske konstellationer havde landet nu gennem 14 år haft socialdemokratisk ledet regering. Ikke så få gange havde den borgerlige opposition forgæves løbet storm mod regeringen. Nu vejrede oppositionen morgenluft. Hertil bidrog også, at de radikale, som gennem mange år havde haft regeringssamarbejde med socialdemokratiet, under Hilmar Baunsgårds ledelse i stigende grad tog afstand fra socialdemokratiet og tilsvarende nærmede sig venstre og konservative. Det endelige politiske opgør den 15. december udkæmpedes så at sige på to fronter. På den ene side var det et skarpt opgør mellem regeringen og de borgerlige oppositionspartier, på den anden side var det et internt opgør for åbent tæppe mellem rebellerne i SF og henholdsvis flertalsgruppen i SF og Socialdemokratiet. For at illustrere karakteren af dette opgør kan anføres, at et medlem af venstrefløjen under forhandlingen stillede et dagsordensforslag, som vist var ganske enestående. Det havde følgende ordlyd:

»Idet folketinget udtaler, at regeringen uanset resultatet af afstemningen om lovforslaget nr. 61 fortsat har folketingets tillid, fortsætter tinget behandlingen af de foreliggende lovforslag.«

Socialdemokratiets ordfører, Per Hækkerup, sagde nok det helt rigtige, da han om nævnte dagsordensforslag udtalte: Det må i sin karakter siges at være ganske ekstraordinært, idet man på én gang udtaler tillid til regeringen og samtidig sørger for at underkende regeringens politik. Det er vist omtrent det mest dilettantiske, vi har været ude for i dansk politik.

Lad mig i øvrigt her gengive et eksempel på den usædvanlige toneføring mellem to partifæller i SF i form af korte bemærkninger: (Folketingstidende 1967–68, spalte 2563–2564).

Morten Lange: Jeg forstår nu bedre, hvorfor fru Pia Dam er i sort i dag. Jeg synes dog ikke, det er nødvendigt, at hendes

meningsfæller også skulle befordre en krans til hr. Aksel Larsen, men jeg synes, at hendes tale lagde glimrende op til en så makaber slutning.

Pia Dam: Min påklædning har ingen ting med en krans at gøre. Jeg synes, at det er den groveste form for insinuation, jeg endnu har været ude for, og jeg er ikke vant til en blid behandling fra din side.

Morten Lange: Jeg har altid over for mine kolleger i folketingsgruppen været blid. Det har næsten været ubærligt at være blid over for fru Pia Dam, men det er lykkedes mig hidtil. Det vil ikke lykkes i fremtiden.

Pia Dam: Vi skal i vort parti de to nærmeste dage have et hyggeligt møde, og jeg vil foreslå, at vi henlægger diskussionen dertil (bifald).

Formanden: Må jeg bede mig fritaget for bifalds- og misghagsytringer noget steds fra.

Hanne Reintoft: Jeg synes heller ikke, at vort partis sørgmodige stridigheder skal diskuteres i denne sal. Der er ingen af os i folketingsgruppen, der kan gøre for, at en partiforening ude i byen har ønsket at sende noget til hr. Aksel Larsen.

Morten Lange: Vi får nu et levende indtryk af den høje etik. Det var fru Hanne Reintoft, der bar kransen frem, hvis jeg har forstået det hele rigtigt.

Formanden: Ja, det er gådefuld tale for nogle af os.

Ikke sandt – selv om denne ordduel nok kunne synes gådefuld, så kunne den for os tilhørere nok tydes som et klart forvarsel om den sprængning af partiet, der fulgte efter. De hadske personlige udfald havde jo ikke nogen forbindelse med de lovforslag, der var til behandling.

Den historiske debat sluttede i et aftenmøde med afstemning ved navneopråb om de to lovforslag. Forslaget om en éngangsskat blev vedtaget med 91 stemmer mod 86, nedfrysning af en dyrtidsreguleringsportion forkastedes med 92 stemmer mod 85. Da de to lovforslag blev betragtet som en sammenhængende lovgivning, var regeringens skæbne beseglet. Efter en kort afbrydelse af mødet gik statsministeren på talerstolen og meddelte, at nyvalg til folketinget ville blive 23. januar 1968.

Afslutningen af dette dramatiske folketingsmøde blev punktum for min politiske virksomhed. Min sidste dag som medlem af folketinget blev den 22. januar 1968. Da havde jeg været medlem i 14 år, 9 måneder og 1 dag. Samtidigt var klokken faldet i slag for min sidemand i tinget, min gode ven og parti-fælle Andreas Hansen, Haderslev, der med en kort afbrydelse havde været medlem af folketinget siden 1950. Et generationsskifte var fuldbyrdet.

Det var med blandede følelser jeg forlod folketinget i 1968. Nu var løbet kørt – ikke blot i folketinget, men tillige i et langt livs virke i arbejderbevægelsen. Overgangen følte temmelig brat. Nu blev man rangeret ind på et sidespor som et opslidt damplokomotiv. Det var som tidens stemme hviskede mig i øret: Gå! – der er ikke mere brug for dig, vi klarer os glimrende uden din hjælp. Men jeg ved også, at jeg ikke har grund til at nære bitterhed. Livet er ikke gået mig forbi – tværtimod! Jeg har nydt alt det, der i et bredt menneskeligt fællesskab har givet tilværelsen mening og indhold.

Mit slægtled har frem for noget andet oplevet det 20. århundredes store begivenheder og betydningsfulde forandringer på mange områder. Jeg har et væld af minder, som ingen kan tage fra mig. Som søn af grænselandet har jeg minderne fra barndoms- og ungdomsårene under det tyske styre og trængselsårene under den 1. verdenskrig. Jeg har oplevet de store historiske begivenheder i 1920, da vort nationale håb om genforening med moderlandet gik i opfyldelse, men også mellemkrigsårene med hængende kriser og arbejdsløshed, da hverdagen var en kamp for den blotte eksistens. Jeg har oplevet fattigdommens snærende bånd på min krop, men ind i alt dette også et kammeratskab på arbejdspladserne, i partiet og i fagbevægelsen som kunne nære håbet om en lysere fremtid. Vi har oplevet den skæbnesvangre 9. april, da mørket sænkede sig over vort land, men også den uforglemmelige lyse majdag, da friheden igen blev det danske folks eje.

I 1970 har vi fejret to store mindefester, 50-året for genforeningen med Danmark og 25-året for vort lands befrielse. Selv om vore forventninger ikke er indfriet på alle områder,

har der dog været stærke positive træk i udviklingen. Vor sønderjyske hjemstavn, som i fortiden var mærket af krig og fattigdom, har rejst sig af forfald. Den genforeningsproces, der begyndte i 1920 er fuldblyrdet. Mange gode kræfter har medvirket hertil. Ved min indgang i pensionisternes rækker er jeg taknemlig for, at jeg på beskedne poster og efter evne har fået lov til at yde mit bidrag til, at vi i dag kan glæde os over stærkt forbedrede sociale forhold og en mere retfærdig fordeling af livets goder.

Når mine tanker går tilbage over de mange år, jeg fik lov til at virke i Augustenborgkredsen som kredsformand og folketingsmand og på andre poster i arbejderbevægelsen, så mindes jeg frem for alt de mange prægtige kammerater, som jeg har arbejdet sammen med. Uden deres indsats og støtte var det ikke gået så let. Vel har der hen ad vejen også været skuffelser og modgang i det politiske arbejde. Men det er fuldt opvejet af den stærke fremgangslinje, der har været for socialdemokratiet i Augustenborgkredsen.

I mange år lå det socialdemokratiske stemmetal mellem 4000 og 5000. En afgørende ændring indtraf ved valget i 1960. Da kunne partiet mønstre en stemmefremgang på ikke mindre end 1888. Andelen af de afgivne stemmer steg fra 37,6 til 44,6. Dette var landsrekord. Det kunne synes vanskeligt at fastholde en så stærk fremgang. Ikke desto mindre blev valget i 1966 igen en betydelig sejr for partiet, med et stemmetal på 8026, eller 46,7 % af de afgivne stemmer. Jeg overser ikke, at partiets stærke fremgang i 60-erne skal ses i forbindelse med udviklingen på Danfoss og de mange tilflyttede vælgere. Men det skal også tages i betragtning, at et område i Ulkebøl kommune, hvor partiet tidligere mønstrede 60 % af stemmerne, var blevet indlemmet i Sønderborg valgkreds.

Med folketingsvalget i 1966 indledtes min sidste periode. Valget i 1968 blev et tilbageslag i lighed med andre kredse. Men 2. pladsen i den sønderjyske storkreds er opretholdt.

Kommunalvalgene i 1970 blev på ny en stærk fremgang for socialdemokratiet. Mod al forventning blev flertallet erobret i den nye store nordalsiske kommune, medens der i andre stor-

kommuner i kredsen kun mangler et enkelt mandat i flertallet.

I slutningen af 1970 har kredsorganisationen og 4 partifor-
eninger fejret 50-års jubilæum. Der var god grund til at feste
for det der var opnået gennem de mange år og for den stær-
ke position, som partiet indtager i dag.

Mit farvel til vælgerne i min valgkreds vil jeg længe mindes
med taknemlighed. Under valgkampen forud for valget den
23. januar 1968 var det min afløser Knud Nielsen, som skulle
tage sin første tårn på den politiske arena. Selv deltog jeg i
3-4 møder som menig tilhører. Det blev ikke mindre end en
oplevelse for mig. Selv om de politiske fejder formede sig på
sædvanlig måde, så var møderne også præget af min tilbage-
træden efter 15 års medlemskab i folketinget. Der var mange
talere, der udtalte smukke og anerkendende ord for den måde,
jeg gennem årene havde repræsenteret mit parti. Og dette var
en helt tværpolitisk tilkendegivelse. Ved det sidste møde, som
blev afholdt i Vester-Sottrup, blev jeg efter mødets afslutning
inviteret til en lille sammenkomst med kandidaterne og parti-
formændene ved et stykke smørrebrød med tilhørende øl og
snaps. Det blev en særdeles hyggelig afslutning på valgtourneen,
hvor det politiske blev lagt til side. Her blev der sagt farvel og
tak til mig med smukke ord. I den kreds, der her var samlet,
vil jeg nævne to, som jeg har haft en del at gøre med gennem
alle årene, og som praktisk talt har deltaget i alle mine valg-
møder siden 1953. Det er venstres formand, Kaj Stolberg, Je-
strup, og formanden for de konservative, Jørgen Bromand,
Almsted. På tværs af de politiske modsætninger har jeg altid
haft et upåklageligt samarbejde med dem. Vi kunne altid mø-
des i god forståelse i tilrettelægnngen af valgmøderne, forde-
ling af omkostningerne og andet i forbindelse med valgkam-
pen. Det vil jeg her sige tak for.

Det allersidste møde et par dage inden valget blev arrange-
ret af Sønderborg- og Augustenborg-kredsene i fællesskab. Det
blev afholdt på Teaterhotellet i Sønderborg og havde samlet
mange hundrede deltagere, faktisk alt hvad den store sal kun-
ne rumme. Det blev et festligt punktum for valgkampen. Ta-
lerne var socialdemokratiets formand Jens Otto Krag samt de



Afskedsfest i Svenstrup. Eigil Petersen, formand for partiforeningen i Svenstrup, har overrakt en gave. Ved bordet fra venstre: Knud Nielsen, fru Nielsen, Sonja Jensen (gift med partiformanden Anders Chr. Jensen, Egen).

to kredsens kandidater Peter Gorrsen og Knud Nielsen. Ind imellem var der underholdning ved violinvirtuosen Wandy Tvorek. Ved mødets afslutning blev jeg til min store overraskelse kaldt frem; min gode ven Peter Gorrsen besteg talerstolen og i en lille velformet tale takkede han mig for min indsats og for godt samarbejde gennem de mange år. Han overrakte mig en pragtfuld blomsterbuket og den store forsamling rejste sig og hilste mig med et langvarigt bifald. Jeg skal ikke nægte, at det knob svært for mig at finde de rette ord, da jeg gik på talerstolen for at takke.

Nogen tid efter valget blev min kone og jeg indbudt til en afskedsfest, som blev arrangeret af partiforeningerne i Svenstrup og Egen, som jeg begge har været formand for. Det blev en stor og uforglemmelig oplevelse. Af begge foreninger fik jeg overrakt smukke gaver. Også partiforeningen i Havnbjerg



arrangerede en lignende afskedsfest. Her fik jeg også overrakt en smuk gave.

Jeg vil fremover altid i taknemlighed mindes den smukke måde, som afskeden med mit politiske arbejde og mine mange venner i kredsen formede sig på. For øvrigt har jeg stadig kontakter til kredsen, idet jeg er blevet udnævnt til æresmedlem i kredsbestyrelsen og har ret til at deltage i alle møder. Både min kone og jeg er æresmedlemmer i Egen socialdemokratiske forening. Hvad kan man så forlange mere?

Tilværelsen som pensionist har for øvrigt ikke formet sig så indholdsløst, som jeg havde forestillet mig. Der har stadig været bud efter mig til møder i mange forskellige foreninger. Desuden er jeg blevet betroet nogle mindre tillidsposter. I 1969 blev jeg kasserer i den lokale pensionistforening, samt medlem af det kommunale omsorgsudvalg. Det er ganske interessant at være med i arbejdet efter den omsorgslov, som jeg selv har været med til at gennemføre i folketinget.



*Jens Bladt, tegnet af Hans Lollesgaard ved Soc.dem.
30. kongres i juni 1969*

Men nu er der også blevet tid til at nyde hjemlivets glæder sammen med min kone, som før i tiden måtte sidde alene hjemme, når jeg var på farten. Min musik-hobby, som jeg dyrkede i de unge år, har jeg genoptaget. Jeg fordriver mange ledige stunder med at spille på min kære mandolin. Jeg er også temmelig »forfalden« til kortspil. Vi er 4 pensionister, som samles hver mandag eftermiddag og spiller »Skærvindsel«.

I 1964 byggede vi et dejligt parcelhus med have i Guderup, og her nyder vi vort otium efter en lang arbejdsdag og har kun ønsket om at bevare et godt helbred og følge med i, hvad der rører sig i den rastløse verden omkring os.

Og så vil jeg med Steinckes ord sige: Farvel og tak!

PERSONREGISTER

- Andersen, Anders 11
 – Ragnhild 71
 Andresen, Meta 9
- Baunsgaard, Hilmar 140
 Bebel, August 21
 Bjerre, A. M., 15
 Bladt, Louise 123, 147
 Boesen, Erik 15
 Bomholt, Julius 71, 102, 105,
 107, 112
 Brandt, Willy 107
 Bro, Vagn 47, 48, 84f
 Bromand, Jørgen 145
 Brusvang, R., 97
 Budtz, Hanne 47, 92
 Bårris, Poul Frede 15
- Carstens, Hein 11, 125
 Christensen, A., 37
 – C. H., 11, 12
 – Christian R., 15
 – Henry 46
 Clausen, Bitten 41
 – Mads 37, 39, 40, 42
- Dam, Pia 140f
 – Poul 92, 93, 94
 Danstrup, John 122
 Dinesen, Erling 55
 Dose, Edvin 112
- Eriksen, Erik 17, 66
 Ejner-Jensen 18
- Foged, Jens 71
 From, Simon 21, 113
- Gorrsen, Peter 126f, 146
 Gram, Jørgen 60, 63, 114
- Hansen, Andreas 12, 31, 34, 48,
 126, 128, 130, 142
 – Boye 35
 – Edda 97
 – Gottschalck 93, 94f
 – H. C., 40, 60, 69
 – Ove 134
 – (Kalundborg), Poul 66f
 – Vagn 38
 Haugaard, Svend 92
 Heick, Fr. 63, 114
 Horn, Svend 51, 128
 Hvass, Frantz 98, 107
 Hvidtfeldt, Johan 68
 Hækkerup, Grethe 48, 119
 – Hans 21, 96
 – Per 12, 119, 140
- Jensen, Lars P., 20, 37, 40
 Jørgensen, Alfred 60
 – Peter 28
- Kirkegaard, Jacob 136

- Kjærboel, Johannes 49f
 Knotzer, Heinrich 80
 Knudsen, Liselotte 109
 – Aage 29
 Koch, Bodil 85
 Krag, Jens Otto, 145
 Kristensen, Axel 23
- Lange, Morten 140f
 Larsen, Aksel 60, 70, 139, 141
 Laursen, Waldemar 29
 Lechner, Wilhelm 77
 Lindberg, Kai 50
 Lund Jensen, Søren 30
- Mikkelsen, Thorvald 27
 Munck, Clara 49
 Møller, A. 37
- Nielsen, Frede 13, 21, 58, 126
 – I. P., 11, 58
 – Johan 132
 – K. Axel, 47, 89, 96
 – Knud 138, 145, 146
 – Peter 29
 Nilsson, Poul 131
 Pedersen, Gustav 20
 – Henry 91
 Petersen, Axel Ivan 48
 Poulsen, Iver 92
- Rasmussen, Hans 23
 – J. M., 12
 – Jørgen 37
 Ravn, Peter 54
 Reintoft, Hanne 141
 Rieder, Franz 78
 Ruge, Emil 121f
- Saunte, Edel 47
 Schlüter, Poul 47
 Schmidt, Hans 60, 114, 118
 Schneeberger, Pius 73, 75, 78
 Simon, Josef 76
 Slipsager, Fr. 15, 113
 Smørum, Jens 20, 21
 Starcke, Viggo 69
 Stauning, Th. 132
 Stolberg, Kaj 145
 Strøm, Johan 21
 Søgård, Poul 48
 Sørensen, Robert 32, 34
- Teichert, Fritz 60, 114, 126
 Thomsen, Christian 31
 – Ingeborg Refslund 47, 61,
 113, 114
 Thyregod, Ib 93, 94f
- Uhlirs, Julius 73, 76

Historisk Samfund for Sønderjylland

SKRIFTER DER STADIG KAN FÅS

Bøgerne fås ved henvendelse til Historisk Samfunds ekspedition, Landsarkivet, 6200 Åbenrå. Telefon (046) 2 46 83.

Hvor andet ikke er anført, er medlemsprisen excl. moms.

Normalprisen (incl. moms) er angivet i parentes.

9. Johan Hvidtfeldt: *Slægtshistoriske studier i Sønderjylland*. 2. udg. revideret og udvidet af Hans H. Worsøe. Indb. kr. 8,- (16,-).
10. *Nordslesvigs åndelige genforening med Danmark*. Red. af Claus Eskildsen, Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen. Kr. 10,- (20,-).
11. Olav Christensen: *Bibliografi over sønderjysk slægtstavelitteratur*, 2. udg. m. tillæg: *Manuskripter vedrørende sønderjysk personalhistorie i Landsarkivet i Åbenrå* ved Peter Kr. Iversen. Indb. kr. 10,- (20,-).
14. N. Black Hansen: *Åbenrå annaler, 1524, 1584-1694*. Kr. 4,- (8,-).
16. A. Svensson: *Redaktør J. Jessen, Flensborg Avis*. Bd. I udsolgt, bd. II kr. 10,- (20,-), bd. III kr. 15,- (30,-).
20. Knud Kretschmer: *Den sønderjydske fond*. Kr. 10,- (20,-).
21. H. V. Gregersen: *Gotiske skriftprøver fra sønderjyske arkivalier*. Kr. 10,- (20,-).
22. Aage Bonde og Johan Hvidtfeldt: *Borgmestre, rådmænd, byfogeder og byskrivere i Flensborg 1550-1848*. Indb. kr. 10,- (20,-).
23. G. Japsen: *Den nationale udvikling i Åbenrå 1800-1850*. Indb. kr. 15,- (30,-).
25. *Åbenrå bys historie*. Under redaktion af Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen. Bd. I kr. 16,50 (33,-), i skindbind kr. 31,- (62,-). Bd. II kr. 25,- (50,-), i skindbind kr. 38,- (76,-). Køb er bindende for alle tre bind.
26. Harald Jørgensen: *To ungdomsvenner*. H. P. Hanssen - H. V. Clausen. Indb. kr. 15,- (30,00).
27. H. Hejselbjerg Paulsen: *Sønderjydsk psalmesang 1717-1740*. Indb. kr. 22,- (44,-).
28. H. V. Gregersen: *Den lüneburgske saltoktroi*. Et bidrag til salt-handelens historie i hertugdømmet Slesvig. Indb. kr. 17,- (34,-).
30. *Tønder Seminarie-stat 1788-1963*. Udarb. af Jens Lampe under medvirken af Asger Nyholm og Erik Larsen. Indb. kr. 25,- (50,-).
32. *Jacob Fabricius den Yngres optegnelser*. Udgivet ved A. Andersen. Indb. kr. 30,- (60,-).
33. H. V. Gregersen: *Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København*. C. F. Allen. H. N. Clausen, Orla Leh-

- mann, J. W. Marckmann, Carl Ploug. Indb. kr. 30,- (60,-).
34. *Johannes Oldendorphs selvbiografi*. Udgivet ved A. Andersen. Indb. kr. 10,- (20,-).
 35. L. S. Ravn: *Dansksindede folkeskolelærere i Nordslesvig under preussisk styre*. Indb. kr. 15,- (30,-).
 36. M. Favrholt: *Haderslev latinskoles historie 1567-1967*. Indb. kr. 25,- (50,-).
 37. Jens Engberg: *Det slesvigske spørgsmål 1850-1853*. Indb. kr. 30,- (57,50).
 38. Mourits Mørk Hansen: *Livs-erindringer*. Udgivet ved H. V. Gregersen. Indb. kr. 25,- (49,50).
 39. Peter Kier: *Min rejse gennem jordelivet*. Udgivet ved Jens Holdt og Hans Hejselbjerg-Paulsen. Indb. kr. 25,- (49,50).
 40. G. Japsen: *Det dansksprogede skolevæsen i Sønderjylland indtil 1814*. Indb. kr. 30,- (57,50).
 41. G. Japsen: *De nordslesvigske sparekassers historie*. Indb. kr. 35,- incl. moms (60,-).
 42. H. V. Gregersen: *Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland*, to halvbind. Indb. kr. 60,- incl. moms (90,-).
 43. Harald Jørgensen: *Genforeningens statspolitiske baggrund*. Indb. kr. 36,- incl. moms (60,-).

Sønderjylland. Historisk billedbog. Tiden indtil 1864 ved Jørgen Paulsen og Poul Kürstein. 3. oplag. Indb. 31,- incl. moms (54,-).

Nordslesvig 1920-70. Historisk billedbog ved Ole Bech og Eskild Bram. Indb. kr. 36,- incl. moms (70,-).

Nicolai Svendsen: *I genforeningens tjeneste*. Sønderjysk Skæbne III. Kr. 18,- incl. moms (36,-).

SØNDERJYSKE LEVNEDSLØB

- Hans Hansen: *Fra tidlig vår til efterår*. I sønderjysk landbrugs tjeneste. Kr. 5,- incl. moms (10,-).
- Th. Kaufmann: *Minder og tanker*. Erindringer fra grænselandet. Indb. kr. 8,- (16,-).
- Andreas Øster: *Barn i Herrnhuternes Christiansfeld*. 2. oplag. Indb. kr. 9,75 incl. moms (19,50).
- H. Gjessing: *Drengear og manddomsvirke i Tønder*. Indb. kr. 11,- incl. moms (22,-).
- I. J. I. Bergholt: *Pligtens vej*. En sønderjyde i 1. verdenskrig. Indb. kr. 11,- incl. moms (22,-).
- J. N. H. Skrumsager: *Ane Marie Skrumsager*. Indb. kr. 12,- incl. moms (21,-).
- Jens Bladt: *- og så blev jeg folketingsmand*. Indb. kr. 15,- incl. moms (26,-).